Biblioteca Jud. Prahova
SALĂ DE LECTURĂ

Anul XXV
25
(1 050)
Sîmbătă
19 iunie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

UN UMANISM DE FOND

O adevărată chartă a ideilor și principiilor după care se conduce societatea românească și dă curs larg de împlinire opțiunilor noastre fundamentale, Expunerea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, trezește un interes crescînd pe măsură ce distanța în timp relevă unghiuri și accente noi, de fond, pe care le ridică, în actuala etapă, gîndirea și practica socială. Excepționala însemnătate a acestui programatic document rezidă logic în profunzimea și vastitatea problemelor abordate. El ne propune, indiscutabil, un întreg sistem de norme și valori, o validare sub formă de teze și principii a celor mai definitorii realizări ale construcției socialiste și, totodată, în marea sa propensiune de spirit, o pătrunzătoare analiză și o privire cît se poate de îndrăzneață asupra căilor și mijloacelor de înfăptuire a programului partidului, a obiectivelor stabilite la Congresul al XII-lea al P.C.R. De aceea, în mod firesc, și unanimitatea cu care este primit și dezbătut în prezent în întregul partid, în toate organizațiile obștești și profesionale. El aduce, în multe privințe, unghiuri noi de vedere asupra realității muncii și vieții, aduce noi argumente în favoarea dezvoltării gîndirii și creației sociale și stabilește noi relații între diferitele compartimente ale existenței, pe măsura experienței generale a construcției socialismului, dar și a modalităților noastre proprii, originale, conform specificității condițiilor istorice, al experienței dobîndite pînă acum. Din acest motiv expunerea justifică și largul interes care i se acordă. Mai mult, prin acuitatea analizei și capacitatea sa de cuprindere, ea se consacră și ca un răspuns cît se poate de edificator dat unor întrebări pe care lumea contemporană și le pune și face în acest fel dovada viabilității gîndirii și practicii socialiste, a încrederii ferme în idealurile socialismului și comunismului, pentru făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră.

Momentul actual, așadar, de referință, are o implicație de natură ideologică în primul rînd. Pentru că odată cunoscută, studiată și însușită, această Expunere ne prilejuiește reale clipe de reflecție asupra prezentului și viitorului nostru, mai cu seamă că, în unele sectoare de activitate avem de a face cu precizări și orientări noi care, oricum, ne determină să frîngem rutina și să depășim o practică a gîndirii mecanice, rigide, și să luăm act de condiția noastră în permanentă transformare. Un exemplu îl constituie chiar raporturile individului cu istoria, un capitol amplu al acestui document, raporturi care sînt văzute azi într-o lumină unitară, pe prim plan situîndu-se conștiința și sentimentul istoriei, dar și faptele concrete care ne atestă ca participanți activi la făurirea și asumarea acestei istorii care este unică, tot la fel cum și poporul e unic, și unică este și lupta pentru înfăptuirea marilor sale idealuri. Istoria partidului este parte inseparabilă a istoriei patriei, lupta sa este parte inseparabilă a luptei poporului. În consecință, așa cum s-a precizat, drapelul de stat al României, Tricolorul, este drapelul suprem. Se reține acest tulburător exemplu dintre atîtea altele cîte se pot da pentru că în esența sa Expunerea spre acest punct sau din acest punct face să graviteze toate problemele ridicate.

Despre vocația constructivă a culturii române s-a vorbit de multe ori și se va mai vorbi, desigur, și de acum înainte. Numai că la capitolul funcțiilor, al rolului și existenței ei în perioada contemporană se va porni neapărat de la sinteticele aprecieri pe care le-a formulat secretarul general al partidului. Sînt în Expunerea sa teze și idei care însumează de fapt o întreagă estetică, un întreg cod al actului de cultură și de creație. Cunoașterea și asumarea vieții, cunoașterea și asumarea istoriei poporului constituie pentru artist experiența necesară. De aici și vitalitatea creației, durabilitatea ideii, forța ei de penetrație. Un factor unificator de conștiințe, cultura nu încetează să lucreze asupra personalității individului și să-și asume în permanență un rol formativ. Un umanism de fond care ține în primul rînd de ideologia creației, de concepția despre lume și viață, străbate în toate dimensiunile sale cultura română și o transformă într-unul dintre cei mai sensibili factori de progres și civilizație.

Un umanism de fond, programatic care atinge cote de maximă valoare artistică și socială și care, așa cum decurge din expunerea secretarului general al partidului, îmbracă absolut toată problematica existenței contemporane. Apelul poporului român pentru pace și semnăturile noastre pe acest grăitor document al uneia dintre cele mai prompte și mai limpezi conștiințe încărcate de gravitatea răspunderii față de soarta umanității au în esența lor întreaga motivație și toate argumentele care alcătuiesc sistemul de valori ale politicii noastre interne și internaționale. Semnificația unui atare demers apare și mai evidentă prin faptul că, chiar în aceste zile, inițiatorul și inspiratorul tuturor mesajelor noastre de pace și înțelegere între popoare, în consens cu cauza generală a edificării noii societăți, se află într-una din cunoscutele sale vizite în străinătate, în Irak și Iordania. Mesajul nostru, al spiritualității noastre românești, se aude tot mai distinct și se adaugă fondului de aur al umanității, iar condiția culturii și artei se îmbogățește necontenit sub semnul permanentei vocații constructive, cu o desăvîrșită implicare în actualitate.

Luceafărul

Înaltă solie românească pe pămîntul Iordaniei. Tovarășul Nicolae Ceaușescu într-o convorbire cu regele Hussein.

ÎN ÎNTÎMPINAREA CONGRESULUI EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE

● Interviurile „Luceafărului" ● Nikolaus Berwanger : „Fiecare scriitor trebuie să-și facă cinstit datoria" ● Poezii de Horvath Dezideriu ● Rodian Drăgoi

(în pagina a 3-a)

ISTORIA ȘI CONȘTIINȚA EI DE SINE

Dacă istoria (am fi tentați să apelăm la majusculă, însă procedeul indică o nedorită exaltare) constituie, sumar vorbind, conștiința de sine a omenirii în durată, istoria însăși, ca disciplină umanistă a devenit demult un domeniu aparte de studiu, nu mai puțin legitim, unul menit să refacă traseele parcurse de gîndirea istorică și să tragă din aceasta profit pentru noile orientări. Rezultatele sînt remarcabile fiindcă aceste „trasee" dezvăluie în același timp idei și obsesii, opțiuni și refuzuri semnificative pentru o epocă sau alta. „Nimic nu e mai revelator pentru realitatea profundă a unei gîndiri colective decît istoria istoriei, observă Pierre Chaunu, unul din cei mai de seamă istorici din vremea noastră, atrăgînd atenția asupra caracterului deschis al noii discipline, chemată și ea să participe la efortul restitutiv al științelor despre om. Crearea unei comisii internaționale de istorie a istoriografiei și, apoi, apariția de curînd a unei reviste speciale, nu sînt decît urmarea legitimă a nevoi ca istoria să mediteze mai sistematic asupra căilor sale (concepții, orientări, metode, etc.), pentru a-și lămuri rosturile și a-și fixa, pe cît posibil, un statut mai ferm. Înnoirile ce se propun mereu s-ar confrunta mai lesne cu demersurile de odinioară, permanențele s-ar desluși mai clar, asigurînd o anume continuitate de gîndire. Instinctiv, așa au și procedat istoriografiile de pretutindeni, instituționalizînd transferul de mesaje pe acest tărîm, de la o generație la alta. Căci oriunde rosturile culturii n-au fost tulburate prea mult de ingerințe exterioare, academiile obișnuiesc să consacre valorile prin reprezentanții lor cei mai notorii. Fie că e vorba de istoria filosofiei, arte, sau „științe", ceremonialul intrării solemne obligă, îndeobște, la evocarea de către recipiendari a celor ce ilustraseră anterior domeniile respective, îndeosebi pe înaintașii care au ocupat mai înainte aceleași fotolii. Nu e doar un gest de simbolică transmisie a „ștafetei", ci și un mijloc de a asigura o legătură organică între generații, acea continuitate de care și cultura, mai ales ea, simte nevoia spre a institui un climat moral care să-i convină. În nici o altă circumstanță, poate, nu se relevă mai limpede nevoia de a solidariza generațiile în marile eforturi de cunoaștere și de construcție pragmatică. Și nici o altă disciplină nu e mai îndrituită ca istoria să ateste, dincolo de inerentele tensiuni și conflicte solidaritatea slujitorilor lui Clio pe baza unui „program" reductibil, în epoca modernă, la ideea de restituție a trecutului „așa cum a fost". Căci dacă istoria scutește omenirea de o copilărie perpetuă, istoria istoriei sprijină maturizarea ei prin clarificările propuse. Structurînd o nouă direcție de cercetări, cu o problematică sensibil extinsă, M. Bloch era convins, acum

Al. Zub

Continuare în pag. a 3-a

JURNAL DE POET

Bărăganul

Poate, astfel începe eternitatea, cum se leagănă Cîmpia Română acum, la început de lunie, cînd lanurile de orz bat în auriu și-n cele nesfîrșite de grîu, întins pe spate, simți cerul cotropitor cum stăpînește pămîntul ca ochiul nemărginirea unei lacrimi. Pot înțelege pe atîția ardeleni, păstori, veniți din lumea dealurilor, încremenind aici cu veacurile, cu turme cu tot, în inima bărăganului.

Aici n-ai unde te ascunde de la fața cerurilor cuprinse deodată, din toate părțile, desgolit, desvelit, în fața puternicilor ce și-au așternut picioarele acest pămînt roditor, ce te alungă roată și te împuțină întru esențializarea dinspre lenevire.

Dă năvală roada, sămînța pusă pe lucru dislocă cea din urmă urmă de pămînt, țintirim și ogradă, stilp de pridvor și acoperiș, totul este cotropit de rodnicie. Plesnește de grăsime, cum spunea un poet, fiecă palmă de pămînt, acest hambar de aur, grînarul vechii Europe de răsărit pe unde fulgeră spre mare Istrul pindaric al poeților nemuritori, iar din cînd în cînd dintre holde apar aceste teluri, aceste măguri, cum le spun oamenii, aceste merminte ale călărețului trac ce mărese și mai mult pînă la înfricoșare nemărginirea bărăganului. Fîntînile sînt și ele mai degrabă încetiniri ale apelor, de a nu irupe din adînc cît pumnul sufletcat, brațul, să smulgă rece și proaspăt un murmur neîntrerupt. Oamenii sînt sinceri și copilăroși, fără multă vorbă, cerul și pămîntul ce-i scaldă și macină din leagăn la mormînt, îi ține de scurt pe urmele Logosului întrupat și în istoria lor bimilenară din care ne hrănim ca neam născător de cultură și spiritualitate nepieritoare aici în Patria română.

Ioan Alexandru

EMINESCIANA

Tînărul Eminescu și „eminescianismul"

Spre deosebire de cîțiva ambițioși și, mai ales, complexați monografiști actuali, cu franchețea-i cunoscută, Mihai Drăgan nu ascunde prin nimic faptul că tentativa sa interpretativă, de cuprindere, pe cît de putință, totală, este nemijlocit stimulată de bogata, și, cum ziceam, excepțională exegeză eminesciană de pînă acum, în fruntea situîndu-se, nu mai încape discuție, cea a lui G. Călinescu. Ideea diriguitoare este de a privi opera lui Eminescu ca pe un tot indestructibil, situat în perspectiva unui proces de autostructurare sieși suficient raportat la succesiunea vîrstelor interioare. „Nu urmărim (...) — ne previne criticul — stabilirea vreunei date absolut exacte, în fapt și imposibil de fixat, cînd Eminescu ajunge la un ton în totul original, la esența miraculoasă a lirismului său tulburător, ci analiza concentrică a cîtorva poeme ce se organizează ca etape succesive ale creșterii, devenirii și desăvîrșirii lui artistice. Îmbinarea cronologiei obiective cu reperele tematice și evoluția internă a motivelor și structurilor poeziei ni se pare o cale mai lesnicioasă pentru a schița traiectul, pentru înțelegerea adîncă, pe cît ne este posibilă, a creației eminesciene, creație de factură romantică și modernă în același timp, care crește însă organic, spre un spațiu estetic nemărginit, asemenea copacului-simbol din *Scrisoarea III*".

Se desprinde limpede ideea că, în virtutea unui atare program de lucru, Mihai Drăgan pune în discuție diversitatea punctelor de vedere referitoare la raporturile dintre opera eminesciană antumă și cea postumă, la periodizarea, în ordinea evoluției calitative, acestei opere, la dinamica procesului ei de asociere și disociere față atît de contextul poetic românesc cît și de cel european. Este unul dintre cele mai incitante și mai instructive trasee interpretativ-polemice ale cărții, date fiind caracterul deschis al confruntărilor, buna dozare a probelor materiale și reușita distribuire ai acestora în economia „scenariului" analitic. Adevărul este că beneficiind de vastitatea de-a dreptul cosmicizată proprie exegezei călinesciene, orizontului acesteia, noul interpret se simte perfect îndreptățit a privi lucrurile cît mai dinaproape. Procedînd în acest chip, el este interesat în primul rînd să arate cît și cum se confirmă aserțiunile critice anterioare în momentul cînd, în afara oricărei prejudecăți ori inhibiții, ele sînt puse față în față, deopotrivă, cu textul și litera operei eminesciene. Vrînd-nevrînd, în ultima instanță, interpretările lui Mihai Drăgan se prevalează și ele de ideea unei posibile periodizări a ceea ce numim complexul, organicul și fascinantul fenomen de autostructurare a eminescianismului : o periodizare, după credința criticului, mai adevărată, datorită tocmai amintitei priviri cu „ochean întors" a realității operei literare eminesciene.

Întîiul volum din *Interpretări* are în obiectiv, foarte exact definită tema : *Tînărul Eminescu și „eminescianismul"*. Este vorba, așadar, de ideea-pivot, îndelung și cu mare pasiune controversată, chemată să identifice și să definească în datele ei incipiente celula originară a lirismului eminescian : o idee-pivot ce incorporează diversitatea practic inepuizabilă a elementelor poetico-estetice, etno-lingvistice, mitic-filosofice, social-istorice etc. întrate, toate, în

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

Izvorul Eminescu

Prin centrul urbei izvorăște un poet
ce se oferă-n cupe mari de piatră.
În preajmă, orășenii calcă încet
și-aud cățelul pămîntului cum latră.

În drum spre zarea mea de zi cu zi
fac îndelung popas, văd sfîșierea
în stei a zgînciurilor apei vii ;
apoi, din palma-ghioc îi sorb puterea

pentru o nouă dimineață de risipă
nătîngă a harului, ce doar o dată
ți-e dat. Eternitatea lui de clipă
o simt zvîcnind în șipotul de apă...

Mihai Cantuniari

În pagina a 5-a
«Legămîntul lui Tudor Vladimirescu ?»
de Mircea T. Radu

Se iscălea Z. S. (XIX)

REMEMORĂRI

În iarna lui '73, prin ianuarie pare-mi-se, i-am făcut o vizită protocolară președintelui în locuința sa de pe strada Heleșteului împreună cu Fănuș Neagu.

Subsemnatul purta într-o servietă de contabil provincial două sau trei exemplare din cel mai estichiu Almanah apărut vreodată sub egida Asociației scriitorilor, cîntărind aproape un kilogram, plin de reclame comerciale și poze color cu spații generoase și multă poezie. Nu mai știu cîte pagini avea, nu mai dețin nici un exemplar din această „raritate bibliofilă" despre care, cu binecunoscuta-i premoniție, Șerban Cioculescu afirma cu prilejul lansării că este „un act editorial unic și irepetabil".

Președintele ne-a primit extrem de jovial în livingul intim și luminos, nu ne-a mai întrebat dacă bem ceva considerînd probabil interogația inutilă.

De altfel, fusesem instruit în acest sens de Fănuș care m-a atenționat :

— Mă, dacă ne servește Zaharia cu whisky, că doar n-o să ne dea iaurt, nu te repezi ca-n Ardeal să-l dai peste cap că nu-i pălincă ! Nici nu faci pe fandositul și pe domnișoara din Buzău. Te uiți la mine, o luăm moale dar metodic și pînă nu rămîne de-un deget de sugar nu plecăm.

Mă treceau fiori, mă scuturam tot la ideea că va trebui să îngurgitez o jumătate de sticlă din băutura care, pe vremea aceea, nu-mi plăcea.

Mi se părea că miroase a ploșnițe strivite și mărturisesc că aș fi preferat o pălincă tare ca o lamă de fulger și cu aromă de prune.

Pe o măsuță joasă a răsărit silueta frumoasă a unei sticle pe care scria (îmi amintesc și astăzi fiecare cuvînt) : „TEACHER'S HIGHLAND CREAM"...

Grozav suna în englezește chestia asta ! Și am luat-o metodic, conform indicațiilor primite : nici prea-prea, nici foarte-foarte...

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

Tricolorul

Și-acum, dintre toate, după popor și patrie, Tricolorul. Și drumul de la stindardul dac și pînă la el, de la steagurile tuturor țărilor române și pînă la el și drumul, sub el, la independența noastră, la Unirea cea Mare, la toate victoriile noastre și timpul parcurgerii acestor drumuri și eroismul și dorința de mai bine, toate sub el. Tricolorul ! Apoi timpul care vine pentru aceste spații carpato-dunărene locuit, muncit și eternizat numai sub el. Iar pentru că trezia lui ne-a tutelat dorințele, nădejdile, victoriile tot trezia lui va fi timp de muncă și luptă pentru oamenii pămîntului nostru.

Mă apropii de el oră de oră, zi de zi, dintr-o firească dorință de reîmprospătare a gîndurilor, dintr-o legitimă, necesară vrere de comunicare cu patria mea, cu toate ale ei, cu poporul care m-a adus la lumina zilei și în mijlocul căruia trăiesc la lumina zilei. Se știe că orice realitate devenită eternitate comunică, la un moment dat is-

Cornel Brahaș

Continuare în pag. a 7-a

Alegoreme pentru planeta inocenței

1. ȘOTROANELE

Unul spune : „Șotronul e un joc de nimic, o întîmplare, un fagure stors și părăsit pe asfalt". Altul răspunde : „Șotronul e o pasăre gata de zbor. E prilejul copilăriei de a sări într-un picior fără dureri de cap". Și unul și altul gîndesc : „Șotronul e cea mai tristă fotografie și cea mai adevărată fotografie a unui soldat necunoscut care a trebuit să cadă la datorie, cu brațele deschise, ca să poată cuprinde, în sfîrșit, sentimentul păcii".

Șotronul e o frumoasă Țară-Om, spune copilul din mine. Și ce altă hartă s-ar putea imagina la scara copilăriei pentru acel teritoriu în care fiecare din noi locuiește o singură dată cu toată mulțimea gîndurilor sale ?

Din primăvară pînă-n toamnă șotroanele alergate și bătute, lovite cu pietre și împodobite cu laurii victoriilor de tot felul, șotroanele pustii și cele trecute în grija copiilor, Șotroanele pitice și Șotroanele grandioase mă însoțesc, cu semnul lor de hartă pentru Țară-Om, pe căile speranței. Fiecare Șotron în parte poate fi socotit o cheie a păcii. Rămîne doar să aflăm noi oamenii mari, noi cei investiți cu harurile înțelepciunii cum poate fi decupată această fermecată cheie dintre filele cărților cu parabole îngrămădite în Oaza Inocenței.

2. POVESTE PENTRU MILITARI ȘI CIVILI

La vîrsta jocurilor doi băieței de-o schioabă într-o arenă cu nisip dintr-un parc liniștit. Unul

George Țărnea

Continuare în pag. a 7-a

OPINII

Revendicarea fondului propriu (I)

Solul fertil al literaturii noastre se arată agitat în ultima vreme de o seamă de polemici a căror rationalitate mai profundă se cuvine a o cerceta îndeaproape.

Fără a intra acum în alte detalii, se cuvine să observăm că termenii principali în care se prezintă această polemică — aceia de tradiționalism și modernitate — nu sînt noi în cîmpul literaturii noastre contemporane. Reamintim o mai veche discuție pe aceeași temă unde lucrurile erau prezentate mai puțin conflictual, în sensul că „cine iubește tradiția vrea înnoirea" sau „cine vrea să fie în pas cu evoluția culturii mondiale nu se poate îndepărta de o spiritualitate specifică" (**Luceafărul**, nr-le 39—40/1975), sau cartea criticului Florin Mihăilescu, **Tradiție și inovație. Idei și atitudini literare. Studiu și antologie** (Editura **Eminescu**, 1975), unde epoca actuală era prezentată pe această linie „sub semnul sintezei". Aspectul polemic a luat forme mai accentuate odată cu discuțiile despre sincronism și protocronism găzduite de revista **Luceafărul**, începînd de prin 1977.

Oricum ar sta, „sub semnul sintezei" sau al conflictului polemic, relația între tradiție (tradiționalism) și modernitate (modernism) în cîmpul literaturii noastre trebuie examinată cu atenție pentru a putea trage concluzii de actualitate cît mai obiective, mai conforme cu natura reală a evoluției literare. Asemenea concluzii sînt posibile pentru că relația mai mult sau mai puțin conflictuală, polemică între tradiție și modernitate se arată a fi nu de azi de ieri în cîmpul literaturii române, ci este o caracteristică esențială a întregii sale evoluții moderne.

Să urmărim mai întîi cum se prezintă ideea de modernitate cu termenii ei aferenți de modernism, sincronism, inovație, noutate etc. Cei mai mulți dintre participanții de acum și din trecut la disputa dintre tradiție și inovație, recunosc în contactul cu cele mai noi realizări ale culturii europene și universale un semn al inovației, al modernității și sincronismului. Departe de a fi liniară, egală cu sine ca intensitate, această recunoaștere se arată evoluînd sinuos între momente de tensiune și de reflux în cadrul ideologiei noastre literare. Primul care a formulat cu tărie necesitatea unei „biblioteci universale" în limba română a fost, după cum se știe, I. Heliade Rădulescu. Este interesant de observat că transpunerea în practică a grandiosului său plan, la care mai avem și astăzi de lucru, Heliade și-a început-o nu cu scriitorii clasici, consacrați de la Homer încoace, cum am fi tentați să credem necesar la o primă vedere, ci cu „**Meditațiile d-lui de**

Dumitru Bălăeț

Continuare în pag a 3-a

UN MARE PREMIU INTERNAȚIONAL

O știre de ultimă oră inregistrată pe telexurile agenției române de presă „Agerpres" ne vestește că poetul român Nichita Stănescu a fost distins cu Marele Premiu „Cununa de aur" al Festivalului Internațional „Serile poetice de la Struga" (R.S. Macedonia, Iugoslavia). Este intiiul succes românesc la acest celebru festival al cărui premiu suprem e considerat de un număr din ce in ce mai mare de scriitori drept cea mai importantă distincție literară din „lumea poeților". Cine examinează șirul laureaților din ultimii 10—15 ani, de cind festivalul a devenit o manifestare internațională, are confirmarea irevocabilă a valorii absolut excepționale a celor „incununați", cum se spune, „pentru ansamblul operei" : T. H. Auden (S.U.A.), Eugenio Montale (Italia), Pablo Neruda (Chile), Fazil Hüsnü Dallarca (Turcia), Eugene Guillevic (Franța), Leopold Sedar Senghor (Senegal), Arthur Lundkvist (Suedia), Rafael Alberti (Spania), Miroslav Krleža (R.S.F. Iugoslavia), H. M. Enzensberger (R.F.G.), Blaje Konevski (R.S.F. Iugoslavia).

De altfel, scrisoarea Comitetului de organizare a Festivalului, difuzată și aceasta odată cu decizia de „incununare" a lui Nichita Stănescu, apreciază in termeni superlativi opera poetului român a cărui „contribuție la dezvoltarea poeziei din R.S. România și din lume" este recunoscută pe deplin. Joi, 17 iunie 1982, la Uniunea Scriitorilor din București, poetul Nichita Stănescu a fost sărbătorit de confrații români, in prezența delegaților iugoslavi, pentru acest mare succes al liricii lui.

Cu Marele Premiu „Cununa de aur" (Struga 1982) poezia atît de originală a lui Nichita Stănescu își găsește, in sfîrșit, confirmarea internațională masivă. Sunetul ei unic a invins granițele unei limbi de circulație redusă, semn că valoarea adevărată pătrunde, oriunde se găsesc conștiințe pregătite s-o ințeleagă.

REVISTA REVISTELOR

REVISTA ROMÂNĂ

Continuarea unor excelente numere tematice ale „Revistei Române" (publicație destinată propagării culturii românești in străinătate, apărind in 4 limbi) este in două... „triple" de aproape 300 de pagini fiecare : 2-3-4 și 5-6-7 pe 1982 : „Primul dintre acestea cuprinde o secțiune de articole jurnalistice, „Pentru o lume a păcii", care grupează autori de prestigiu ca Mihnea Gheorghiu, D.R. Popescu, Virgil Teodorescu, Geo Bogza, Nichita Stănescu, Ion Lăncrănjan, Nina Cassian, Letay Lajos, P. Sălcudeanu, Ioan Alexandru, D. Săraru, G. Ivașcu, Mircea Ciobanu, Ioana Postelnicu, P. Ghelmez, precum și studii și eseuri asupra artei populare in lemn. Mai multe studii examinează aspecte din opera lui Mircea Eliade iar cronicile literare, susținute de I. Rotaru, V. F. Mihăescu și Dumitru Micu descriu volume noi, de D. R. Popescu, Panait Istrati, sau reeditări (N. Cartojan).

O excelentă idee este traducerea integrală a romanului „Drumul cenușii" de Ion Lăncrănjan prin care cititorul străin poate să cunoască opera acestui mare prozator roman contemporan. Numerele 5-6-7/82 sint dedicate in principal creației teatrale românești. Piese scurte și fragmente din creația lui Paul Anghel, A. Baranga, T. Mazilu, Horia Lovinescu, Paul Everac, Ion Băieșu, Süto Andras, I. Naghiu, D. Solomon, dau o imagine aproape exhaustivă asupra valorilor teatrale românești de azi : eseuri despre teatru semnează printre alții Ileana Berlogea, V. Brădățeanu, V. Parhon, Vladimir Simon, Dinu Cernescu, Alina Popovici. Secțiunea de cronici literare examinează, de asemenea, volume in legătură cu dramaturgia ; niște „schițe de profil" de B. Elvin, sint utile pentru cititorul străin. Este neindoios că prin aceste două „triple" „Revista Română" vine cu excelente contribuții, pe cit se poate, exhaustive, prezentind cititorului străin tot ce este mai interesant, la noi, in domeniul stabilit.

BREVIAR

■ **„CESTIUNEA" GENERAȚIEI TINERE.** Două recente contribuții publicistice, atingătoare de „cestiunea" generației tinere, exemplifica fiecare cite o poziție extremista. Fapt demn de tot interesul, mai cu seamă că autorii sint ei înșiși niște critici tineri, cu o experiență publicistică, e drept., diferită. Vivacitatea cam forțată a lui Virgil Podoabă își găsește însă acum obiectul potrivit, criticul izbutește in „Familia" (nr. 5) un mic fragment ironic remarcabil. Tabloul junilor „revoluționari" in ale esteticii poeziei moderne e pictat de o mînă sigură : „Văzînd că treaba in colectiv merge mai ușor decit de unul singur și că porțile respective par să cedeze chiar și fără un asediu prelungit, ei s-au hotărît să nu piarză ocazia și să-i tragă, estimp, și o revoluție poetică undeva pe aproape de Ploiești". Acești „băieți inteligenți și umblați la școlile cele mai inalte" vor răsuci din nou fața poemului „spre realitatea și problematica obsesivă și presantă a lumii de azi, redescoperit astfel incă o dată, dar prin părțile noastre, ața și acul de cusut". Ironia subtilă a criticului nu poate să nu sară in ochi.

In cu totul alt chip prezintă starea generației tinere B. Vladimir (probabil V. Bălănică) in „Tomis" (nr. 2). El pornește de la ideea ofensivă a cuceririi unor „locuri" pe care alții le țin ocupate : „In literatură, ca-n tramvai. Lume multă, locuri puține, cine a apucat să se așeze e fericit, nu se mai scoală pină la capătul liniei. Ceilalți se ingrămădesc in picioare sau pe scară". O astfel de viziune de fermier care ar voi să-și intindă domeniile pe terenurile dimprejur și-a găsit și motivația ofensivei expansioniste : tinărul scriitor ar fi rău tratat, privit aici cu o supărătoare condescendență, aci cu o „mirlială revoltată dar, desigur, principială, și chiar [cu] mușcătura mai mult sau mai puțin simulată". Ceea ce nu se ințelege deloc in această poziție polemică este ce anume ar dori semnatarul B. Vladimir. Autorii tineri apar, critica ii comentează după merit și uneori in chip exagerat, cărțile lor circulă ; mai mult, vorba cintecului, „ce și-ar putea dori" ?

■ **POEȚI BĂNĂȚENI.** Primim două volume tipărite elegant la Ed. Litera, ale unor poeți din Banat, autori, indiscutabil, inzestrați a căror apariție in condițiile „regiei proprii" nu face cinste... unor „concursuri de debut". Gabriela Gabrian, de exemplu, in „Desfrunzirea de taină", cultivă o lirică de formulă caligrafică, cu cite o visătoare amintire sublimată in pura sugestie. Un „joc" voit infantil, un „zbor dolent" care a retras materia lirică intr-o simplă elipsă, pregătesc, in fapt, poezii precum „In miezul privirii", „Prezumtiv", „Desen", cele mai izbutite ale acestui volum pe deplin stimabil. „Alegerea surîsului" de Eugen Bunaru conține o lirică viguroasă insă ieșită ca din tenebrele elegiei : poetul e intristat de dispariția lui Orfeu, de solitudine, de „limitele" lui umane, de mecanismele vieții cotidiene. „Fiorul alb" comunicind un episod memorialistic sublimat in alegorie, „In avans", o elegie de solitar, „Toată intimplarea" extrăgind semnificații din realitatea curentă, „Anatomia nopții" cu elogiul singurătății poetului „in clipe de stingăcie", sint printre cele mai interesante creații de acum ale lui Eugen Bunaru. Poetul, dotat pentru literatură, pare a se indrepta către o lirică a realului simbolic, in chipul atit de interesantei „tinere școli bănățene" de poezie.

A. S.

ERATĂ

In finalul cronicii noastre din numărul 23 al revistei „Luceafărul", autorul romanului „Gumele" a apărut, dintr-o neglijență de redactare, Michel Butor in loc de — cum bine se știe — Alain Robbe-Grillet. Facem cuvenita rectificare.

V. F. MIHĂESCU

19 IUNIE 1982

CRONICA LITERARĂ

NICHITA STĂNESCU: «Respirări»

„Respirările" sint niște „scrisori de aer". Formula este undeva chiar in acest volum și exprimă diafan ceea ce și „respirările" vor să spună. Nichita Stănescu vrea să vorbească despre materie scoțind-o de sub imperiul gravitației. Ceea ce intră in raza „respirărilor" se emancipează, părăsește solul, devine imponderabil. **Respirările** sint emoții transcrise cu o mare indrăzneală de viziune, cu un duct suav, căruia poetul sacrifică totul. El stă in mijlocul lucrurilor, oamenilor, cărților și tot ce atinge devine „respirare". **Respirările** recreează universul cotidian, ii descoperă figura ascunsă, iar regizorul acestei metamorfoze este Nichita Stănescu.

In **Respirări** poetul vorbește despre tot ce a văzut și l-a emoționat, despre tot ce a intilnit și l-a impresionat, despre tot ce l-a lovit și a iubit. Aceste scurte notații, „poeme dintr-o răsuflare" sint expresia iubirii sau a nevoii de iubire. Despre ce vorbește și scrie Nichita Stănescu ? Despre limba română și despre patrie, despre „sudoarea de piatră" a unui oraș, despre Cimpulung Muscel și despre Scrisoarea lui Neacșu, despre un drum prin Bărăgan cu Gheorghe Glodeanu, despre astronauți și aselenizare, despre sandaua lui Marc-Aureliu, despre om și despre marțieni, despre simțuri, despre vis și despre Hipocrate, despre adevăr și natura erorii, despre timp și despre absurd, despre cutremur, curiozitate, instinct, arhitectură, despre „lacrima lucrurilor" și, mai ales, despre „nevoia de artă". **Respirările** sint, mai ales, expresia nevoii continue de artă ințeleasă ca o formă a iubirii și a salvării universului terestru prin dematerializare.

Respirările lipseau din panoplia bibliografică a poetului. Este cartea care dă sentimentul că cititorul poate intra in cercul secret al intimității lui. Chiar dacă in bună măsură este vorba de o iluzie astfel de cărți dau cititorului sentimentul de securitate a comunicării. Drumul către sfinx trece prin tunelul amăgitor al acestor glose respirate. Nichita Stănescu a incercat să se mai explice odată cu cititorii săi in **Cartea de recitire**. Era un act confesiv. Poetul se rostea despre scriitori care-l atrăseseră, seduseseră, fermecaseră. O incercare de a face critică literară cu mijloace proprii. **Cartea de recitire** nu-l divulgă in intregime pe poet : il face doar mai interesant și, ca orice dezvăluire parțială, ii adincește misterul.

Respirările nu sint precum **Cartea de recitire** o lucrare cu temă dată. Poetul își ia aici toate libertățile de care este in stare și rezultatul este o carte neobișnuită in literatura română, inclasificabilă și cu atit mai prețioasă cu cit prin ea trăiește acut un mare poet. **Respirările** completează poezia lui Nichita Stănescu fără a o putea inlocui. Dar și ea singură dă seama despre viziunea și talentul afară din cale, pentru a vorbi ca Nichita, al autorului **Elegiilor** și al **Operelor imperfecte**.

A citi **Respirările** altfel decit in regimul de lectură al poeziilor lui Nichita Stănescu este o greșeală. Ea s-a făcut deja. Cineva a voit să așeze peste rindurile „respirate" ale poetului grila unui program ideologic și să tragă concluzii severe și directoare căutind textul de dedesubt pentru a vedea ce ar fi fost să mai fie sau ce părea să fi fost intr-o intenție ea insăși la rindul ei greu de descifrat. A rezultat desigur un fiasco. Grilele exterioare sint incompatibile cu grila reală a lecturii acestor poezii. **Respirările** sint Addenda cărților de poezie ale lui Nichita Stănescu și trebuie citite ca atare. Prin ele poetul vrea să ne arate că despre orice se poate vorbi metaforic și că metafora este inepuizabilă. **Respirările** sint un examen continuu al posibilităților de expresie ale limbii române, un laborator continuu, un poligon lingvistic și ideatic de incercare. Fiind un sondaj continuu și o experiență fără limite. **Respirările** presupun și un risc, pe care desigur Nichita Stănescu și-l asumă. Riscul de a i se cere să fie ceea ce nu și-a propus, riscul de a i se cere o disertație normată după reguli pe care poetul nu le-a avut in vedere, pe care vrea pe cit poate să le sfideze. **Respirările** produc o uimire continuă, rod al inspirației și ingeniozității, semn al geniului poetic dublat de un ascuțit travaliu intelectual. Dimensiunea despre care trebuie vorbit mai mult in cazul **Respirărilor** este inteligența. Ea răsare ca o nervură inevitabilă in cele mai alese texte ale cărții și potențează celelalte calități ale poetului și poeziei lui. **Respirările** exprimă deci pe Nichita Stănescu cel din poezie.

Admirația poetului este vie pentru tot ce e viu, autentic, ascensional. Numele unor mari bărbați ai literelor revin mereu sub condeiul lui. Iată cum scrie despre Călinescu : „Cuvintul lui era aidoma unui glonț cu aripa de fluture". Ce poate fi mai sugestiv și in fond mai exact decit această opoziție a contrariilor care-l descriu pe Călinescu, mai exact : spiritul lui. „G. Călinescu insuși a fost un obuz cu aripi de inger", adaugă poetul sporind efectul primei figuri. Cărțile colegilor stimulează foarte des verbul lui Nichita Stănescu. A căuta in **Respirări** critică literară pedantă, ca și orice alt excurs pedant, este neavenit. Dar **Respirările** conțin numeroase formule memorabile expresii nimerite, definiții inspirate, inaccesibile de obicei unei critici literare tiritoare prin balastul analizei. „Cine-l cunoaște pe Fănuș Neagu nu poate rămine indiferent față de personalitatea scinteietoare a scriitorului, de o fermecătoare agresivitate, vorbitor neintrerupt in colori și dodii, in metafore și sictiruri, in glume și mohoreli, in urzici și in crini. Și asta deodată, suprapunindu-și aproape cuvintele și inconjurindu-ți inima torențial cu o vrajă a Dunării in amurg cu lamele peștilor in sticlire".

O cordialitate suavă răzbate din tot ce scrie Nichita Stănescu despre scriitorii români. Aceștia sint extrași din cotidian și așezați intr-un univers purificat de oameni. Gh. Tomozei scrie „paradisuri visătoare", Cezar Ivănescu este un trubadur fără rival. Pentru Nichita Stănescu cartea lui Eugen Barbu **Măștile lui Goethe** este, de aceea, o fabulă imensă despre sociologia și psihologia succesului și nimic altceva. Dintr-o intilnire a poetului cu Țuculescu nu știm cum arăta pictorul, dar știm ce gindea pictorul și aceasta e de fapt mai important. „Mai țin minte incă o pinză stranie pe care atunci n-o pricepeam. Artistul mi-a spus : „Aici se vede un cer negru, mai jos se vede un mal galben. Aici, pe acest mal, stau ochii celui ce privește, prin vale se văd mai multe dungi, ele nu sint altceva decit culorile de pe bunda unei țărănci care a trecut mai devreme pe aici, nu sint altceva decit culorile de pe bunda ei, inșirate in aer, plutind prin aer, ea a trecut, dar fiecare pas al ei a fost văzut de către un ochi și atunci șirul intreg de ochii care au văzut-o o recheamă". Țuculescu vorbește despre esențe și poetul reține esențe. El nu vorbește despre oameni ci despre dunga colorată a sufletului lor. Și el este un ochi care memorează un sentiment care a fost și căruia-i dă chip.

Nichita Stănescu dizertează suav și sugestiv, surprinzător și incitant in aparență despre orice-i pică sub mină. In realitate mizele respirărilor lui sint mai totdeauna importante. **Respirările** sint dialogul nemărturisit al scriitorului, polemica lui secretă cu opiniile inaintașilor. Iată un elogiu al lui Topirceanu care sfirșește intr-o direcție cu totul neașteptată : „Topirceanu pe noi, adolescenții unei virste a Ploieștiului, ne-a salvat de vulgaritate. El singur cu minunea lui ne-a smuls doxurile din mină. La Ploiești, adică in acest oraș festiv al limbii române, unde intețirea silabei inroșește oul și epitetul deraiază crivățul iarna, la Ploiești, unde s-a innodat frînghia limbii de gitul unui mut pentru intiia oară și unde prea in viitor s-a arătat limba... In ciuda dezinvolturii ei, limba, vorbirea și garagata acoperă de fapt ca orice frunză adevărată un obiect al pudorii. Te iubesc e imposibil a se spune la Ploiești. Călinescu, marele, spunea in treacăt că aici își vindea cele mai multe din cărțile sale Anton Pann. De ce oare ?" Brusc, in altă parte, Nichita Stănescu polemizează cu spiritul balcanic al literaturii române avansind o altă imagine a spiritului românesc decit cea de sursă antonpannescă : „Hora, sirba și geamparaua și celelalte cîntece verișoare nu sint in mod neapărat ale acestei țări ; ele sint ale Balcanilor, in centrul cărora atit de nebalcanicul popor român ființează. Numitul spirit balcanic a fost un răsfăț antonpannesc iubit de către scriitorii de talent, dar nu mai mult și mai adevărat decit amorul față de o marmure". Amorul față de o marmure sint și „respirările" lui Nichita Stănescu. Intre **Respirările** poetului se află o amintire despre Nicolae Labiș care are tot dreptul la celebritate. Ea se numește **Abia acum știu...** și povestește o intilnire cu Labiș in amfiteatrul facultății de filologie, banală pentru alții, eveniment pentru Nichita Stănescu. Intre tinerii studenți, Nicolae Labiș, rătăcit acolo „din vreo pricină de femeie poate", după ce studentul firav, strălucitor și blond Cezar Baltag spusese poezia **Bunicul**, este invitat să recite și el. Labiș anunță **Moartea căprioarei** și o recită in fața unui amfiteatru extaziat. „Brusc nu mai țin minte nimic și păstrez numai sentimentul de atunci, sentimentul deznădăjduitor că el era de neatins. Mi-a produs o impresia sublimă și deprimantă. Atunci nu puteam să cred că se poate scrie o poezie mai minunată decit „Moartea căprioarei". Aș fi dat orice pe lume, să fiu eu autorul acelei poezii. Norocul lui mi se părea urias. Cu oricine altul aș fi putut să fiu prieten, cu el niciodată. Mi se părea foarte frumos, deși nu era. Nu puteam s-o prind in noțiuni personalitatea acelei recitări și asta imi dădea o mare neliniște.

Abia acum știu că in acea seară, in care am avut tristul noroc să-l văd, nu ținea de noțiune și deci nu aveam cum s-o ințeleg cu noțiunile și că gheața acelei invidii ținea de o aspirație a mea, atit de decis revelată, incit chiar și resturile de memorie pe care astăzi le mai pot evoca nu sint altceva decit implozia de atunci a iubirii drepte pentru poezie.

Atita vreme cit el a trăit, eu nu am publicat nici un vers. El a murit in decembrie, eu am debutat in martie". Această **Respirare** se va așeza desigur in șirul marilor confesiuni literare care vorbesc despre continuitatea literaturii române.

M. Ungheanu

VOICU BUGARIU: «Analogon»

Voicu Bugariu este unul dintre criticii care cred in precumpănirea expresiei față de idee, in caracterul mai apropiat de literatură decit de știință al criticii literare. Tentat de literatură și ca autor și nu doar in calitate de comentator, criticul se manifestă ca structură confesivă, el situindu-se in primul plan ca persoană și nu ca „voce", referindu-se nu numai la text, la experiența lecturii, ci și, destul de frecvent, la climatul literar, la autor ca prezență umană, la ceea ce ține de memorialistică.

Demersul confesiv implică o participare directă, completă, a celui care scrie la propriul său discurs, presupunind o asumare a riscurilor spontaneității. Recitindu-se pe sine după un deceniu, criticul observă [illegible] — la nivelul expresiei — a [illegible] dar alege totuși [illegible] in sine [illegible], pentru că ține să fie reprezentat [illegible] de atunci, [illegible].

Selecția vizează in fond reconstituirea din fragmente a unei experiențe critice in evoluția ei, cu toate calitățile și [illegible] condiție: foiletonului, in toate ipostazele care [illegible] intre eseu și tabletă.

Confesiunea care servește ca argument volumului recurge la occupatio, [illegible] in avans obiecțiile posibile și [illegible] explicit convingerile estetice ale autorului. Este afirmată, in acest preambul, opțiunea pentru o anume formulă critică, precum și motivația predilecției pentru textul de mici dimensiuni, care impune concentrarea expresiei și prin care se realizează „cadența interioară". Se observă preocuparea criticului de a fi ironic pentru a nu deveni retoric, de aceasta fiind suspectat indeosebi excesul laudativ. Se exprimă, intre altele, dezideratul, nu intotdeauna ușor de urmat, al evitării „afirmațiilor tranșante".

Gruparea articolelor, eseurilor și foiletoanelor din volum utilizează oarecum criteriul cronologic, textele nefiind incadrabile in secțiuni. Autorul își propune să se reprezinte pe sine ca atitudine autonomă, afirmată cu un orgoliu ușor de remarcat, chiar dacă nu este etalat cu ostentație. Cu alte cuvinte, criticul crede in ceea ce crede și cu aceasta se implică in propriul demers numai in măsura in care nu resimte acest lucru ca pe o constringere.

Precizind că nu aspiră să se oprească la „un anumit sistem de noțiuni referitoare la literatură", aplicabil nediferențiat, criticul recurge totuși, prin asociație mai mult decit ca metodă, la reperele cu autoritate. In felul acesta concepte analizate de Wellek sau aprecieri datorate lui Adrian Marino creează cadrul la care se raportează mai apoi poezia lui Mihai Codreanu, criticul avind insă conștiința că speculațiile cu privire la caracterul baroc al acestei poezii rămin, in final, independente față de textul insuși.

Un eseu dedicat lui Nichita Stănescu interpretează creația poetului ca unitate, optică prin care se relevă că „forța lirismului său ține de ansamblu și nu de fragmente". Criticul cultivă metafora, lectura poetizată și reprezentarea artistă: „Sinele poetului se rotește și protuberanțe sint aruncate in spațiu, unde plutesc grațios, fără să facă vreo mișcare bruscă". Eseul nu fixează o temă, ci descifrează două dispoziții lirice fundamentale ale poetului. Lectura poeziei lui Nichita Stănescu implică mirajul : „a te apropia de ea pe altă cale decit a căutării structurii globale inseamnă a pătrunde intr-o turmă de minunați nori și a constata că ai intrat intr-o dezolantă ceață". Lirica Anei Blandiana este comentată in schimb prin raportare la un cadru teoretic fixat anterior, cu concursul categoriilor negative ale lui Hugo Friedrich.

O abordare de tip tematic este consacrată poeziei lui Vasile Nicolescu, in legătură cu cea mai frapantă dintre constantele structurii lirice, semnalată de toți comentatorii, obsesia combustiei solare. Tot tematic este interpretat Al. Ivasiuc, nucleul creației sale fiind identificat in raportul succes-eșec.

Dacă uneori criticul urmărește o temă definitorie pentru un artist, alteori el practică un comentariu de definire generală, cu caracter monografic, in eseuri de mici proporții. Citeodată un asemenea demers tinde către reconstituirea unui univers, ca in cazul creației lui Dumitru Popescu. Un număr de texte se inseriază prin aceea că ele configurează structuri artistice ; criticul nu recurge la schema reprezentată grafic, ci la descrierea ei, ca in micul eseu despre „Bietul Ioanide" : „Romanul poate fi reprezentat deci sub forma unor linii ce pornesc din același punct și se răspindesc precum razele unui soare schematic. Unele dintre aceste linii se incheie intr-un anumit punct, altele ajung pină la marginea hirtiei pe care este desenată imaginea solară, sugerind tendința de a se continua la nesfirșit".

Scrisul lui Voicu Bugariu este frecvent polemic, fără violență, criticul disociindu-se de punctele de vedere emise de exegeze anterioare, pe care le trece in revistă. Cind tratarea este monografică, ea schițează evoluția creației, cu accent pe latura de problematică (despre Marin Preda și Ion Lăncrănjan). In cazul textului consacrat lui Marin Preda, criticul își revizuiește unele judecăți mai vechi, restructurindu-și viziunea. In ceea ce il privește pe Ion Lăncrănjan, Voicu Bugariu lasă comentariul deschis, cu intuiția unei forțe „ce ne izbește și ne face să șovăim, scoțindu-ne pentru citeva lungi clipe din febrilitatea noastră citadină".

O serie de mici articole conțin notații pasagere pe marginea unor cărți parcurse fără implicare, expresia metaforică reținind constatări distanțate, ca in cazul romanului „Ingerul a strigat" sau al „Echinoxului nebunilor", la care concluzia sosește rapid, poetizată : „nu putem insă să nu constatăm că acele povestiri cu străluciri de plantă carnivoră ingină o abia perceptibilă, dar incontestabilă melodie despre zădărnicia literaturii și despre neputința cuvintului scris".

Criticul utilizează frecvent rezumatul, semnalind cu predilecție momentele de implinire artistică, latura memorabilă, pasajul remarcabil. Uneori cadrul intervenției critice este creat de confesiunea cu caracter mai curind memorialistic. Animat de amiciție, criticul conturează portretul scriitorului, amintește imprejurările in care l-a cunoscut, pune pe primul plan nu textul, ci persoana („Un roman de Eugen Seceleanu").

Voicu Bugariu este de altfel atras de prezențele vieții literare, de evenimente, orientări, manifestări mai mult sau mai puțin simptomatice, de climat in genere. Ca publicist, autorul este mai puțin detașat decit in calitate de critic, ia atitudine, nu o dată polemic, pe un ton de altfel moderat, arătindu-se interesat de ceea ce este contradicție („Cei doi despre"), loc comun, reacție („Despre clișeele prozei").

Un număr de tablete utilizează formula parabolei („Despre citate", „Despre oamenii spirituali"), definind tipologii („Specialist și diletant") ele avind rolul, după expresia autorului, „să informeze și să reamintească in mod expresiv niște idei cunoscute de toată lumea" și fiind „scrise cu graba calculată a profesionistului". In felul acesta considerațiile lui Voicu Bugariu sint valabile și pentru propriul său scris, atașat modalității nervoase, legate de moment, caracteristică publicisticii practicate ritmic, oscilind, după dispoziția criticului, intre implicare și detașare.

Sultana Craia

GRIGORE GEORGIU: «Măsura lucrurilor»

Cu „Veac adînc" (1978), Grigore Georgiu debuta intr-un chip remarcabil, nu ferit de juvenilele șovăiri, cu mult insă peste nivelul obișnuit. Poetul se indrepta „cu orice preț spre obirșii", voind să reveleze in lirica lui un profund eu colectiv: „Ce secetă albă e gura poetului uneori / și inima lui cu picioare de lemn / călătorind in legea pierderii / Pe urmele stinse vine cuvintul / și iată popoare de cintăreți dezgroapă el / din țarina mucedă. Pe corzile harfei / o aspră litanie deșteaptă razele lunii". El cintă, de aceea, un principiu inefabil zăgăzuit intr-o „armură tulbure", un soi de expresionist „apeiron", pe care spiritul il absoarbe și il comunică sub infățișarea unor norme deduse din materia obiectivă. Intr-o „carte poștală" poetul stabilește un număr de elemente ale specificității, atingătoare de morală și de simțul religios, de simțămintele individualiste și de iluziile imortalității. In alt loc, el slăvește „legile", ecourile arhaicului : „Mormintele țării au inflorit / deasupra lor ne spunem vorbe de iubire / abia dacă mai auzim / cum cineva din adincuri / murmură legi". Totuși, substanța emotivă nu e la Grigore Georgiu placidă, poetul se clasicizează in urma unui răscolitor proces de clarificare, spiritul lui este inițial al unui anxios obsedat de integral, sufletul lui „caută" „marginile", poetul cintă, de aceea, principiile germinative, „sămința in puterile ei", memoria trează ca un „somn in mările dintii", legăturile rasiale, consangvine și tulburătoare. Arhaicului, prezent peste tot, el ii aduce o vigoare inedită care dovedește că ancestralul e durabil : „Peste orașe scufundate in fum / revărs suflarea mea de pădure odihnită".

Arareori, cite o sclipire lirică e „modernă" („Efigii" avea o poezie mai complicată, „Stol" experimenta lumile paralele, cite o răscoală imagistă era ici și colo). Poetul are imaginația „dogmatică" ajunsă, in fine, la o definitie poetică apă să exprime „măsura lucrurilor" pe care „sufletul", afectivul, n-o respectă : „Să nu luăm pilda sufletului / El nu visează decit semne heraldice / pe frînghia razei inaltă care alegorice / și singuri ne lasă in tortura ficțiunilor. / Să nu luăm drept pildă sufletul. / El și le-nchipuie pe toate după sine / și fără măsură rămînem intre lucrurile lumii". Mai mult decit inventivitatea superficială poetului i se potrivea lirica sibilinică și grozavă, sumbră și vaticinară, „versetul", „psalmul arghezian" intr-o noapte imemorială ca aceasta : „lucra cufundat in muțenie / parcă era apucat de-o vedenie / noaptea-l stringea-n cingătoare / dar el se-ntrecea-n desfrînare / făptura lui se mistuia-n izbindă / parcă-mplinea o tainică osîndă / și cum tăia orb și rebel / se prăvăli un stejar peste el".

De la arhaicul „Veac adînc" și pînă la „Măsura lucrurilor" (Ed. **Albatros**, 1982), lirica lui Grigore Georgiu a inaintat in direcția unei clarificări globale, care nu și-a modificat filosofia ci a consolidat-o și mai mult. Poetul cintă și acum elementarul insondabil, e curios de numen și nu de fenomen, poetica lui „țărănească" s-a sublimat insă intr-o investigație a umanului originar. Grigore Georgiu scrie acum o lirică de formulă „eseistică", intocmită aci din fulgurațiuni eliptice, aci din raționamente apodictice, incărcată de materie intelectuală, obsedată de „parabolă", „mitologie", grea de istorie, pe care spiritul nu o comunică in chip decorativ ci substanțial : „Cuvinte rostite cindva in milenii / am inceput să le-aud / in pereții de marmură al oaselor / Trupul cu toate-ale lui / e acum un timpan uriaș / și-n liniștea ce ține laolaltă / fericiții electroni ai luminii / aud cum timpul insuși curge / cu murmur adormitor și prelung". El descrie „filosofia corului antic", acela care „a pus omul deasupra tuturor lucrurilor", făcind din acestea un lirism al culturii rezultat din inșiruirea unor reminiscențe de apoftegmatică elină : „Oul e cea mai inaltă minune / Universul este o armonie a numerelor. / Este totuna a fi și a gindi. / Totul curge. / Nimic peste măsură. / Cunoaște-te pe tine insuți. / Războiul este tatăl tuturor lucrurilor. / Omul este un zoon politicon. / Corul antic a pronunțat numai sentințe definitive / Corul antic l-a inălțat pe om deasupra durerilor".

Spiritul trăiește aci intr-un purgatoriu al anxietății, visind la armonie, la iluzie, la seninătate ; „arhaică", la intiile ei manifestări, lirica lui Grigore Georgiu s-a „grecizat" in aspectul ei ideal, edificind sub presiunea tulburărilor emotive o filosofie a sublimării terorii in aforism. Insă ce este „aforismul" ? Sub raport liric, aforismul e un muzeu de principii morale și nu intimplător poetul evocă „un zvon de antichități", indemnind pe liric „să aplaude", sortit să facă „din instituția flecarilor și a moftangiilor / (...) un muzeu de antichități". Mai mult inclinat spre reflexivitate, Grigore Georgiu a făcut din poezie o meditație lirică asupra metodei și nu cred că exagerez văzind in aceasta jurnalul poetic al unui eșec.

Este eșecul unei viziuni, melancolia cărturărească, preocupată de „dicționar", de solitudine, inspăimintată, ca Pascal de vidul spațiilor infinite. „Măsura lucrurilor" conține de aceea și arheologia unei civilizații, rămasă pe pămînt ca o ruină care vorbește necontenit intr-o limbă din care ințelegem arareori cite o rădăcină de cuvint. „Templul" lui grecesc e „căzut in paragină", cu filosofii „condamnați la moarte" și inghesuiți pe un basorelief, in amfiteatrul antic, „au poposit / ca-ntr-o cochilie de melc, sfărimată" tunuri și mortiere, inconjurind „măretele ruini" (...) unde cindva un popor mindru și liber / a inventat arta dramatică", poetul insuși își „storcea creierii / cu taina unei etimologii".

Rezonanțele filosofiilor vechi sint, la Grigore Georgiu, condiția lirică de a vorbi „despre muzică, arheologie și cenușă", poetul a pierdut legătura cu „idealul" picat, așa cum e, intr-un „real" contropitor și infertil : „Nu uitați prieteni: / Viața e totdeauna deasupra ideilor despre ea, / Incolo, toate-s cum le știți : / sub puterea cenușei, a pulberii".

Totuși, indărătul acestei prăbușiri a filosofiei pe care „spiritul" o conservă insă „trupul" nu o respectă, se ascunde o dramă biografică și mai adincă esteticește. Poetul vedea in „antichitate" țărănismul lui originar, lumile lui arhaice și ritualizate ale căror „legi" incă mai răsunau in memorie. Acum, el exemplifică un moment „citadin" sfîșietor, căci asemeni unui număr insemnat de lirici tineri (cum ar fi, de pildă, și „citadinul" Mircea Florin Șandru) a rămas in Grigore Georgiu ceva din paradisul rural de unde civilizația „divină" l-a excomunicat, ca pe un inger păcător : „Și eu sint un om al pădurii / dar am ajuns să mă gindesc la frunză /, ca la o vietate mitologică /. Prin orașe inecate de colb și de larmă / un miros de pămint las in urmă / și darul de părinți imi atirnă / ca o pinză de sac pe umeri. / Intr-o vilcea transilvană mă-ntorc / cu o valiză soldățească in concedii / obosit de teorii și simboluri. / Și semnul atitor păcate omenești / mă acoperă". In „Grecia" filosofilor, acum este clar, poetul văzuse o parabolă a „dogmaticii" satului „paradisiac" arhaic, pe care, spiritualicește, l-a pierdut. Acesta e „zgomotul" lui „de fond", rumoarea care mai comunică puțin dintr-o civilizație care se stinge : „Vorba cea vie ne-a fost călăuză / vorbirea in pilde un noroc de o zi /, darul parabolelor l-am ținut la mare cinste / pină cind pas cu pas a venit peste noi / galbena vreme a cufrelor / deșirindu-se in fața fapturilor / ca un pluton de execuție / ce nu greșește niciodată ținta".

Esteticește, poetul a rămas un apodictic paradoxal, iubitor de apoftegme, un imagist care vede „totul in tot". Arareori, el aduce in lirism un sunet inregistrat direct din „cotidian" ; „actualitatea" lui este aceea a ideilor veșnice și durabile, poetul nu e un reporter. Grigore Georgiu este, de aceea, un remarcabil poet al reflexivității, apt să inalțe reprezentări mecanice despre lumea „directă" la dimensiunea unei meditații despre filozofie și civilizații.

„Măsura lucrurilor" e poate, intiia probă a unei atit de așteptate tendințe noi in poezia tinără de azi.

Artur Silvestri

nikolaus berwanger

«Fiecare scriitor trebuie să-și facă cinstit datoria»

INTERVIURILE «LUCEAFĂRULUI»

— Parafrazînd titlurile a două din ultimele dv. volume de versuri apărute în limba română, „Trăiesc printre rînduri" și „Confesiuni cotidiene", am dori de la dv., NIKOLAUS BERWANGER... printre rînduri, o confesiune cotidiană. O confesiune în primul rînd despre implicarea dv. spirituală, sufletească, socială mai ales, în acest timp efervescent, pe care-l trăim cu toții și prin care să putem închide un cerc, definindu-vă într-un fel și prin care am afla mai bine cine sînteți.

— Dacă aș încerca să mă rezum la un răspuns foarte scurt, aș spune că la ora actuală sînt un om chinuit de o vreme foarte capricioasă și-n al doilea rînd, chinuit de o criză acută de timp. Am ajuns, din păcate, în această situație, pentru că sînt un om care nu a putut niciodată să zică NU. Adică nu am refuzat nimic din ceea ce mi s-a cerut. Am încercat mereu să rezolv multe, poate prea multe...

— Cea mai apropiată dovadă este și acceptarea acestei discuții, care evident vă fură un timp ce l-ați putea dedica scrisului...

— Într-un fel, pentru că oamenii cărora te adresezi printr-o creație literară, printr-un articol sau prin prezența la o manifestare culturală au dreptul să afle și cîte ceva despre tine, pe care nu prea ai altfel cum să-l explici mai pe larg.

— Sînteți cunoscut și prin multitudinea activităților dv. gazetărești — sînteți redactor-șef al cotidianului „Neue Banater Zeitung" —, de neobosit activist politic, obștesc, cultural. Sînteți mereu prezent lîngă toți aceia pentru care munca înseamnă pasiune. I-ați ajutat și ați scris despre ei.

— Mi-am pierdut enorm de multă vreme cu gazetăria... „Pierdut" e un fel de-a spune, pentru că jurnalistica, alături de literatură, artă și istorie, face parte din pasiunile vieții mele...

— Va fi greu să ni se acorde atîta spațiu încît să putem vorbi pe larg despre toate aceste pasiuni, așa că, deocamdată, să vorbim în primul rînd despre „textele dv. lirice" — cum vă place să vă numiți poeziile.

— Sînt un poet al acestor vremuri. Un poet care ascultă la izvorul timpului nostru, care încearcă să înțeleagă și să redea cotidianul, care nu vorbește sofisticat, care caută să fie sincer și care își rezervă dreptul de-a pune întrebări, pentru că nu avem încă răspuns la toate întrebările, pe care ni le punem nici ca cetățeni, nici ca scriitori.

— Vă cunosc bine și am avut întotdeauna sentimentul că puteți fi un eventual fenomen biologic — privind deținerea mai multor inimi dacă mă refer la faptul că-n fiecare preocupare vă dăruiți cu totul, fără jumătăți de măsură. V-ați intitulat chiar un alt volum în limba română „Din patru inimi". Există vreo legătură între acest titlu și cele patru naționalități care trăiesc în Banat, sau cele patru pasiuni ale dv.?

— Nu, e vorba doar de cele patru anotimpuri și, o mică precizare: nu-mi place să fiu confundat, nici ca cetățean, nici ca poet, cu „problema națională". Mai ales ca poet. Nu vreau să fiu înțeles greșit, sînt poet german. Însă, în momentul în care vă vorbesc ca scriitor, ca scriitor angajat, nu mă simt legat de nici o problemă locală sau, dacă doriți mai precis, mă simt legat de toate problemele țării noastre. Poetul Berwanger scrie din întîmplare în limba germană. Ar putea să scrie și în limba română, în limba maghiară sau în limba sîrbă. Tot un poet al timpului nostru ar rămîne!

Problema națională face parte din preocupările mele, dar nu ocupă primul loc. La ora actuală, preocuparea mea principală nu este atît poezia, cît sînt problemele istoriei Banatului, ale istoriei culturii, ale interferentelor culturale româno-germane din Vestul patriei noastre. În acest scop cercetez un fel de istorie literară a Banatului, pentru că teritoriul nostru este destul de necunoscut în această privință. Banatul încă este confundat cu Transilvania, deși dezvoltarea lor istorică și literară se deosebesc...

Dar... printre rînduri, sînt mereu legat de poezie și sînt mihnit că acea frumoasă, pentru mine, poezie „Din patru inimi" este confundată cu problema națională.

— Cum scrieți și cînd apucați să scrieți?

— Poeziile mele, aceste „confesiuni cotidiene", sînt pentru mine o supapă. Scriu în condiții pe care greu le-ar înțelege un cetățean de rînd. Să mă explic: cînd am o idee, scriu oriunde aș fi în acel moment. În ședințe, în tramvai, în mașină, pe teren, într-o adunare de partid, într-o discuție cu tractoriști sau în orice alt loc sau moment, ce poate genera o stare deosebită. Oriunde se pot naște idei, dacă te afli printre oameni, și din aceste idei se nasc ulterior poeziile mele...

— Și proza?

— Timpul nu-mi permite încă să-mi continui preocupările de prozator. Cu toate acestea, în 1980 am publicat un fragment dintr-un roman, în 1981 altul, din alt roman. Cînd voi termina, nu știu...

Am scris și o piesă de teatru, pe care am oferit-o Teatrului german de stat din Timișoara. Dar nu m-am putut înțelege cu el și am retras-o. Așa ceva se mai întîmplă și s-a mai întîmplat. Un director de teatru nu are neapărat și înțelegerea pentru felul în care scriitorul pune o problemă sau alta. Și la ora actuală, spre satisfacția mea, nu trebuie să trăiesc nici din lirică, nici din teatru. Am publicat piesa în revista **Neue Literatur** din București, iar cînd va trezi interesul cuiva, s-ar putea s-o văd și pe scenă. După cum vedeți, m-am ocupat de multe...

— Cum vă înțelegeți cu critica literară?

— Nu știu dacă eu, ca poet român de expresie germană, am foarte multe de spus, sau, măcar ceva de spus. În literatură decide critica. Ea știe totdeauna cît valorăm. Ea știe mai bine ce ar fi trebuit să spunem și tot ea ne dă sfaturi cînd și cum trebuie să spunem ceva. Oricum, eu nu mă pot aprecia singur și nici nu e nevoie de o înțelegere specială cu critica literară. Fiecare scriitor trebuie să-și facă cinstit datoria...

— O vorbă veche spune că, dacă vrei să faci bine un lucru, atunci să te ocupi numai de acela. Dv. ați reușit să dezmințiți zicala, ocupîndu-vă de foarte multe lucruri deodată. Seriozitatea pe care o puneți în fiecare dintre ele și faptul că nimic nu vă lasă indiferent v-au dus pare-se către un final bun.

Dar dacă nu se ratează, se poate totuși obosi. Dv. nu obosiți niciodată?

— Îmi place, pe undeva, să trăiesc într-o anumită stare de tensiune. Vorbesc din punct de vedere literar, fiindcă viața cotidiană este și așa tensionantă. Nu suport lîncezeala, dar la ora actuală sînt foarte obosit.

— Și atunci cum vă reîncărcați energetic?

— Posibilități există. Aș pleca, de exemplu, din minunatul nostru oraș Timișoara, la poalele munților Semenic, în satul Gărîna, unde pot visa și unde, seara, cînd stau în curte și privesc cerul senin, îmi pot imagina o conversație cu stelele sau îmi închipui pur și simplu că le pot lua la mine în cameră. Sigur, rămîn la stadiul de vis, dar asta nu înseamnă că sînt un poet visător. La 16 ani vroiam să transform lumea. Mă gîndeam la viitorul patriei, și am luptat, m-am atașat mișcării muncitorești, tradiție existentă în familia mea. Continui s-o fac. Mă consider și astăzi — ca și la 16 ani — revoluționar, cum spun într-o poezie. Dar un revoluționar care nu a renunțat să ridice simbolic pumnul, chiar dacă acum se mai schimbă pumnul cu degetul ridicat. Fiindcă revoluția noastră nu s-a desăvîrșit și nu se va termina încă mult timp. De aici poate și nota aceea de duritate sau de brutalitate a poeziei mele, cum a remarcat cineva. Posibil. Dacă sinceritatea este egală cu brutalitatea, atunci poezia mea este brutală. Dar sper mereu să influențez cititorul și să-l determin să se angajeze în marea noastră luptă...

— Cum vi se pare poezia acelora care astăzi pot scrie și pot fi publicați chiar de la 16 ani?

— Din păcate, sînt foarte mulți poeți care consideră că nu se mai „poartă" adevărata poezie de dragoste și o transformă într-o parodie...

— Și ca ziarist? Munca dv. de zi cu zi dovedește aceeași pasiune.

— Am umblat în toată țara, am coborît în mine și am urcat pe tractoare, am călătorit cu aviația utilitară și pe mare. Am văzut și am trăit multe și am simțit nevoia mereu să scriu despre toate acestea. Am simțit nevoia, pentru că iubesc oamenii și munca lor.

Sînt obosit, dar îmi spun mereu că nu trebuie să abandonez aceste idei. Nu mă va opri decît tăcerea în neființă.

— În tot ceea ce scrieți vă dovediți în primul rînd un poet de puternică atitudine civică și cred că, mai ales prin acest lucru, cărțile dv. au trezit atenția criticii literare, care v-a atribuit pe de o parte calități de sorginte brechtiană, pe de altă parte o apropiere de poetul Adrian Păunescu. Mai ales după primele apariții. Eu consider însă că se poate vorbi de poetul Nikolaus Berwanger ca de o personalitate aparte, fără trimiteri.

— S-au făcut multe comparații. Realitatea este că am o viziune aparte despre rolul poeziei. Sînt și am fost un admirator al lui Berthold Brecht. Despre el, Feuchtwanger spunea că a scris pentru anul 2000. Eu mă consider în multe privinte un scriitor care caută să înțeleagă viitorul și de aceea sînt foarte nedumerit de felul în care ni-l pregătim. Unii susțin că poeziile mele au un iz nostalgic. N-aș numi-o nostalgie. Este mai mult o teamă că omul acestei planete își pregătește, în mod sistematic, sfîrșitul și dacă nu vom lupta cu toate mijloacele — acei care credem că înțelegem acest lucru —, atunci am putea ajunge acolo. Aceste groaznice pregătiri de război, care se fac sub fel de fel de pretexte, această goană spre o tehnicizare a vieții, chiar a gîndirii omului, această intenție de-a face din om un robot este mai mult decît periculos. Poeziile mele reclamă firescul, umanul, iar în societatea noastră socialistă, care și-a propus de la început țelul de-a crea omului condiții mai bune de viață și existență, nimeni n-ar trebui să stea impasibil.

— Iată o temă pe care ați ilustrat-o și cu prilejul colocviului „Scriitorii și pacea".

— Dacă ne gîndim la faptul că din 1945 încoace nu a existat o zi fără război, trebuie să ne îngrozim, iar fiecare dintre noi trebuie să se considere responsabil de soarta omenirii. Nimeni nu trebuie să doarmă liniștit. Nici un scriitor nu poate și n-are voie să tacă. Aceasta este una din marile mele probleme și-n acest sens sînt influențat, nu numai de Brecht, ci și de expresionismul german, care în această privință a creat o literatură nemuritoare după primul război mondial. Dar, pe de altă parte, sînt un poet al României socialiste și nu sînt singurul în țara noastră. Avem cîțiva poeți de mare forță, sinceritate și simț al responsabilității critice, politice și estetice, pe care îi admir.

Cred în forța conținutului și ideilor, dar sînt în același timp adeptul frumosului — imperativ important în orice literatură.

Nu știu dacă sînt un poet ca Petre Stoica sau ca Adrian Păunescu sau ca Dumitru M. Ion sau ca Nicolae Prelipceanu sau ca Anghel Dumbrăveanu sau ca Ioan Alexandru. Acești colegi și prieteni sînt personalități literare și cred că nu este bine să facem mereu clasamente. Eu îi citesc și-i iubesc pe toți, însă îmi continui drumul, în multe privințe deosebit. Sînt și mulți care nu mă înțeleg, susținînd că poezia mea este pesimistă, alarmantă. Nu știu dacă aș numi-o așa. Eu o simt ca pe o poezie ce pune întrebări și te obligă să gîndești, nu numai să te deconectezi. Patriotismul din creația mea este însăși conectarea permanentă la viață și la problemele ei. Una este să suferi cînd ești nemulțumit de ceva și s-o și spui; și alta este să faci doar pe cîntărețul optimist al timpului, închizînd în același timp ochii. Să fiu mai explicit. Nu acela este un adevărat scriitor patriot și politic, care cîntă numai frumosul, ci și acela pe care-l dor neîmplinirile. Sînt multe discuții contradictorii în această privință și ele nu favorizează poezia. Marea masă a oamenilor (știu din experiență) sînt nedumeriți cînd citesc o poezie cu iz critic, o poezie realmente angajată, crezînd că poetul respectiv este în contradicție cu societatea. Complet greșit. Nemulțumirea și suferința pentru greșelile care mai există, desigur și la noi, reușirea cinstită a acestora, arată patriotismul adevărat. Și ar mai trebui spus ceva. Nici viața noastră, nici poezia noastră nu sînt concentrate de frumusețe și toți, chiar și omul nou — despre care mereu vorbim — (de fapt nu cunosc o definiție a acestuia, să zicem, un om al timpului nostru) este un bun și cu păcate. Important e ca omul, societatea și scriitorul să aibă tărie de caracter de-a recunoaște anumite greșeli și de-a trece într-o fază în care să poată repara ce-au greșit. Cred că asta este și o temă majoră a literaturii.

— Sînteți — cărțile dv. o spun — poetul care caută omenia și care aferă cu toată ființa sa umanismul propriilor reflecții. Sînteți — faptele dv. o dovedesc — omul implicat, direct, poate dur, dar cinstit, profund și simplu, nesofisticat. Devin toate aceste calități care vă singularizează?

— Nu spun că sînt singurul poet sincer. Majoritatea, sau toți, se consideră așa. Nu caut să fiu interesant, să-mi ascund gîndurile prin exprimări complicate sau fapte pe jumătate. Vreau să influențez cititorul — am mai spus-o, dar vreau să-l determin să simtă întreaga mea implicare, să mă creadă și să se implice și el total. E bine să ne gîndim la eficiența literaturii. Unii spun că o literatură eficientă azi, mîine ar putea să nu mai fie. E firesc. Literatura rămîne eficientă pentru prezent și acest lucru e foarte important. Nu știu dacă literatura pe care o scriu, de exemplu, va avea mîine valoare literară sau istorică. N-o poate afirma nimeni, dar, în mod hotărît, ea trebuie să fie astăzi utilă.

— V-ați ocupat și vă ocupați de întreaga activitate creatoare de limbă germană din Banat. Există o lume a șvabilor bănățeni, pe care ați transpus-o minunat în scris. La început în dialect...

— Scriu și astăzi în dialect. Nu voi renunța niciodată. Unele poezii sînt seci în germana literară. Am scris în dialect multă literatură umoristică. Am avut mare succes. Deși se scrie greu, umorul îți asigură repede succes. Cred că pe la sfîrșitul acestui an, cititorii români vor avea ocazia să citească o selecție din aceste povestiri umoristice. Editura **Facla** le va oferi ocazia să afle că există și un alt Berwanger, care a scris umor, chiar atunci cînd în adîncul sufletului plîngea...

— Poezie, istorie, eseistică, literatură umoristică în dialect, proză, încercare de dramaturgie, reportaje pentru ziar sau pentru televiziune și poate, cine știe cîte încă. Cert este faptul că toată zbaterea dv. v-a adus mereu într-un prim plan al vieții noastre, de asemenea v-a adus premii literare și în țară și în străinătate, iar Uniunea Scriitorilor v-a ales secretar al ei. Cum apreciați această investitură care, printre altele, înseamnă din nou nevoia de a forța limitele timpului?

— Această funcție nu este în primul rînd o realizare a mea, personală. Este expresia unei considerații, o cinstire și apreciere la adresa întregii literaturi ce se scrie în Asociația scriitorilor din Timișoara. Sîntem doi care facem parte din biroul Uniunii, Anghel Dumbrăveanu și cu mine. Cred că nu trebuie să spun mai multe, dacă ne gîndim că alte ținuturi nu au reprezentanți deloc. Mă consider un reprezentant al tuturor scriitorilor care conviețuiesc aici, care se influențează reciproc.

Cu toată acuta criză de timp, pe care o resimțim cu toții, voi face totul pentru înflorirea literaturii din zona de vest a țării noastre.

Interviu realizat de Florina Gildău

Imnul culorilor de vară

Motto: „Sub povara muncii strălucește
Acum, aici, truda, cîmpia,
Gîndul curat, conștiința toată
Pe plaiul nostru, în România!"

Cînd soarele-ți privește chipul
În miez de vară, spre-asfințit,
Culegi o șoaptă din pădure
Și-un zîmbet cald din răsărit;

Din petalele catifelate
Cu nuanțe bleu și vișinii
Aduni comorile din rouă
În cupe-nalte, argintii;

Prefaci cîmpia-n rodnicie,
Din verde storci culori de vis,
Pămîntului cu fața-i neagră
Veșmînt îi dai din foc nestins;

Întinsa țară-i o grădină
Cu flori de purpur-rubiniu,
Cu straiul galbenului grîu
Sub cerul mîndru azuriu;

Și-n timp ce glia stringe-n piepturi
Tihna luminilor de azi,
Tu scalzi în vară infinitul
Și codrii-mpodobiți de brazi;

Culegi doar stele din izvoare
Cu cristalinele-i comori;
Zîmbește țara-n plină vară
Azi omului făuritor!

Horvath Dezideriu

Cîntec de început

Innebunesc copacii de-atîta dimineață
și drumurile curg încet spre rîu
cineva măsoară lumina din mine
cîmpia bate din aripi de grîu

și mă primește valul cu brațele deschise
cînd incolțesc în mine focuri plutitoare
izvoarele poate-s priviri
din vis îndreptate spre soare

înfloresc puii în ouă îmi zic
în sufletul meu se strecoară toți merii
ploaia cînd cade pe cîmpuri de maci
hainele mi-s ude de cîntecul mierii

apoi se dezbracă de cuvinte cuvintele mele
rădăcinile zilei rămîn în calendar
pădurile intră în casă
cine a făcut întunericul atît de amar?

poveștile stau tolănite la ușă
mama îmi mingîie somnul cu iarbă
o stea-mi înflorește pe buze
și drumurile toate vor să mă soarbă

Umăr lîngă umăr

De cînd ne știm provocăm întreaga omenire la pace
țăranii noștri pun la cale o tulburătoare cîmpie
sînt păsări în care cîntecul nu mai încape
și rîurile patriei se varsă-n veșnicie

visurile de la noi vin să împrumute putere
în ochii tineri se zvonește mereu o vreme bună
în ierburi somnul se zbate ca o dropie tăiată cu sapa
noaptea își sfîșie cămașa în razele de lună

se știe bine că aici un drum nu e singur
cărțile invelesc pămîntul ca niște ceruri albastre
adevărul numai prin noi poate să respire
viitorul merge umăr lîngă umăr cu ideile noastre

Istorie

Străjuită de povești și de somn e pădurea,
Oamenii beau istoria adunată-n ulcioare,
Drumeții poposiți decuseară în noi
Mai fring pe genunchi o plecare

Părul nostru miroase a cer,
Și visele ni-s păsări călătoare,
Purtăm hotarele țării înfășurate pe piept
Și-n ochi ne joacă semne de-ntrebare.

Carele încărcate cu semințele soarelui cîntă,
Vremea toarce amintiri în palmele aspre,
Noi mingîiem pămîntul mirosind a pace
Și florile se mută-n cuvintele noastre.

Poem de dragoste

Miroase a pîine și ceru-i senin
ascultă iubito cum florile vin

și totuși ai sosit cuvintele îți sînt asudate
pînă-n zori vom trăi poemele toate

luna stă în genunchi și spală podelele
urletul lupilor clatină stelele

acum nici păsările nu mai au contur
la noapte iubito voi veni să te fur

Statui în boabe de grîu

Acum poveștile nu mai răgușesc în bătrînii țărani
pe prispele caselor ei stau ca niște stîlpi răbdători
un copil desenează o inimă mare pe ziduri
și prin văzduh trec caii ca niște viori

în boabe de grîu noi cioplim statui de țărani
neîndurătorul trecut le mai toarnă venușă pe chipuri
de dorul pămîntului palmele nu le mai sînt crăpate
cîntecele lor prind rădăcini și-n nisipuri

Sfîșiat de miresme

Pustiul făcuse în sufletul meu un popas
fotografiile erau ca niște răni vorbitoare
mi-era frig fără tine și noaptea era noapte
de la izvor și pînă la vărsare

dar a venit poștașul tocmai cînd
mi-era dor de tine ca de o neîmblînzită ninsoare
și deodată am fost sfîșiat de miresme
de parcă mi-ai fi trimis un copac înflorit în scrisoare

Rodian Drăgoi

Revendicarea fondului propriu

Urmare din pag. I

Lamartine" (1830), o carte la modă în poezia romantică apuseană a timpului. Ea s-a bucurat și la noi de mult succes, răspunzînd unei sensibilități specifice. Este o dovadă clară de intuiție a momentului necesar pe linia inovației din partea „părintelui literaturii române".

Dacă observăm faptul că toți campionii de mai tîrziu ai sincronismelor și inovației (Macedonski, Lovinescu, Camil Petrescu ș.a.) au pledat pentru un contact mai viu al gîndirii noastre cu gîndirea europeană și universală, pornind nu de la nivelul unei priviri globale, cu accent pe soliditate și anvergură, ci de la cele mai noi expresii ale acesteia, cu un accent mai mare pe ritm și actualitate, ne dăm seama că nu mai poate fi vorba de o simplă întîmplare, ci trebuie să bănuim sub această tendință existența unor curenți transversali care străbat umanitatea în anumite epoci și cărora anumite personalități reușesc să le intuiască mai bine momentul intern necesar. Acesta corespunde, după cîte ne putem da seama, difuziunii unor idei și sentimente rezultînd din anumite opere realizate cu puțin timp înainte pe alte meridiane ale lumii și care au reușit să impună un stil nou. În planul intern, al receptării, acestea au totdeauna un efect dublu. Pe de o parte, creează o anumită derută și dezorientare în domeniul sensibilității publice, ca efect a ceea ce Eugen Lovinescu numea „mutația valorilor", pe de alta, un fel de febră, o efervescență deosebită în experimentarea noilor procedee artistice.

În chemarea lui Heliade: „Scrieți, băieți, numai scrieți!", în perlele dăruite de Macedonski emulilor săi, în „ușile deschise" de Lovinescu pentru cei ce voiau să participe la sedințele cenaclului „Sburătorul", în obsesia experimentului artistic de după 1960, trebuie să vedem tot atîtea expresii ale aceleiași tendințe imperioase prin care noile modalități expresive caută să-și impună prezența. Dar acestea nu pot fi luate decît cu foarte multă labilitate drept „momente de mare efervescență creatoare", cum le numește Al. Andriescu (**Luceafărul**, nr. 39/1975), pentru simplul motiv că, deși strîns legată de ele, apariția marilor opere, reprezentative pentru cultura noastră literară în plan universal, o găsim realizîndu-se într-un moment posterior: Eminescu, Caragiale, Creangă, în prelungirea pașoptiștilor; marii creatori dintre cele două războaie mondiale (Arghezi, Bacovia, Blaga, Ion Barbu), după consumarea pledoariilor pentru „poezia nouă", susținute de Macedonski, Ovid Densusianu, Eugen Lovinescu; realizările de seamă ale literaturii noastre contemporane, după campania de traduceri și reinterpretări din creația universală a secolului XX, inițiată de A. E. Baconski și a ...

Trecerea către marile realizări artistice este însoțită de ascuțite momente de tensiune polemică: programul **Daciei literare** împotriva „imitațiilor" și criticile lui Titu Maiorescu „în contra direcției de azi în cultura română"; Ion Barbu, G. Călinescu, Lucian Blaga împotriva „sincronismului" lovinescian. De fiecare dată, aceste polemici se arată a fi restrictive, pe linia unor exigențe sporite față de ceea ce se realizase în fiecare din aceste epoci prin imitație după modele străine. Principiul a fost enunțat într-o primă formă încă de Kogălniceanu: „Cu traducții și imitații nu se face o literatură!". Maiorescu i-a adăugat acestui principiu rigori estetice de anvergură clasică, Ion Barbu tensiunea către zonele poeziei pure pe temeiurile folclorului național, iar Lucian Blaga — conștiința existenței unei matrici stilistice ordonatoare, prin care influențele externe se filtrează și se asimilează de către tradiție.

Ce ne arată succesiunea celor două serii ale inovației și tradiției, citate de noi mai sus? Că ele nu sînt într-o opoziție de simultaneitate, cum s-a crezut în epoca dintre cele două războaie și cum vedem că se mai crede și azi, și nici într-o sinteză perfectă de aceeași natură simultană, cum s-a acreditat între 1960—1975. Ceea ce înțelegem de obicei prin „tradiție" și „inovație" (modernitate) se dovedește a fi în realitate o succesiune de opoziții complementare cu accent temporal diferit, dar care se întregesc reciproc în albia aceluiași proces al devenirii culturale, avînd drept sarcină obiectivă, necesară, realizarea în stare națională a unor opere de valoare universală. Din unghiul de vedere al acestei motivații superioare ne apare mai clară și o anumită dispunere simetrică a momentelor evolutive. Drumul către realizarea noilor opere ni se arată a porni de la „inovație" spre „tradiție" și nu invers, cum se prezintă în formula consacrată de uz. Acțiunea de răsunet a lui Heliade în viața noastră culturală stă, cronologic vorbind, înaintea aceleia a lui Kogălniceanu și Maiorescu; cea a lui Macedonski și Lovinescu, înaintea tradionalistilor dintre războaie. Iată de ce, în perspectiva faptelor de cultură românească modernă, formula „tradiție (tradionalism) și modernitate (modernism)", calchiată după un model extern mai vechi (vestita **„La querelle des anciens et des modernes"**) nu se potrivește întru totul realităților cărora se aplică. Ea ar trebui cel puțin inversată. Dar la o privire mai atentă a lucrurilor, această formulă aplicată în critica noastră din ultimul timp, își dezvăluie și alte insuficiențe. Invocația tradiției se face, deobicei, într-un mod simplist, după principiul „imitației" modelelor clasice, cu valabilitate eternă, pe cînd schema structurală prezentată de noi mai sus ne arată clar că imitația, în adevăratul înțeles al cuvîntului, se află în faza inițială a ciclului evolutiv, și anume, în cadrul selecției pe care o operează în interiorul ei a ceea ce numim deobicei „inovație", „modernitate", „sincronism".

Istoria și conștiința ei de sine

Urmare din pag. I

o jumătate de secol, că istoria e abia la „începuturi" ca știință, ceea ce voia să spună că programul ei se complică progresiv și că se poate aștepta în viitor o înțelegere mai adecvată a fenomenologiei istorice. În zilele noastre, „noua istorie" mărturisește aceeași convingere, propunînd o extindere și mai amplă a anchetei, nu fără a invoca, la rîndul ei, eforturi convergente anterioare, ca pentru a-și sonda șansele și a convinge partenerii de dialog în privința seriozității demersului. E o dialectică a innoirii în care tradiția își are partea ei. Nu s-a spus cîndva că „istoria e cel mai mare dialectician?" Cu atît mai mult cel ce studiază preocupările de istoriografie trebuie să pună dialectica la lucru pentru a înțelege (nicicînd fără rest) marea complexitate a domeniului, manifestările acelei „vicleniI" a rațiunii în istoria de care vorbise Hegel. În ce-i privește pe români, pe măsură ce s-a înfiripat istoriografia, conștiința participării la un destin comunitar a prins teren, stimulînd la rîndul ei cercetarea trecutului, dînd și primind totodată, participînd pretutindeni la structurarea societății noastre moderne. La evocarea lui Șincai, sub cupola Academiei de curînd întemeiată, Al. Papiu Ilarian exprima tocmai această relație: „Tu ne-ai redat conștiința de noi înșine, sămînța nepieritoare a latinității, în noi tu ai reînviat-o, tu ai făcut a se recunoaște frații din depărtare". În cadență de condac arhaic, evocatorul sublinia astfel (1869) un rost permanent al istoriografiei: a face explicită și activă conștiința de sine a comunității. Dar trebuie să vorbim și de o conștiință de sine a istoriografiei însăși, atunci cînd își recapitulează metodic eforturile. Cazul evocat nu e singular. Seria discursurilor de recepție la Academia Română atestă tocmai acest efort de constientizare a breslei, de „proiecție" permanentă a istoriei sale. Atanasie Marienescu l-a evocat pe Petru Maior, I. Kalinderu pe Melchisedec, A. D. Xenopol pe Kogălniceanu, C. Erbiceanu pe Naum Rimniceanu, V. Pârvan pe C. Erbiceanu, I. Lupaș pe N. Popea și I. M. Moldovan, A. Rădulescu pe Xenopol, N. Popescu pe D. Onciul, Gh. I. Brătianu pe N. Iorga, pentru a aminti doar cîteva nume dintr-o serie ce definește, oarecum, „solidarizarea" despre care vorbeam. Alteori au fost evocate chestiuni mai ample în legătură cu evoluția însăși a domeniului. I. Bogdan sistematiza, de pildă, problematica curentă a istoriografiei noastre (1905). D. Onciul se ocupa de periodizarea istoriei românilor (1906), N. Iorga punea față în față, polemic, „două concepții istorice" aflate în dialog (1911), Al. Lapedatu sintetiza, la rîndul său, probleme ale istoriografiei române din Transilvania (1923). De fiecare dată, corpul istoricilor își exprima sui generis voința de a-și perfecta instrumentarul profesiei, de a-și lărgi orizontul cunoașterii, fixînd elementele de tradiție și propunînd innoirile cuvenite. „Toate instituțiile care au un lung trecut, observa Dimitrie Gusti, sînt expuse din cînd în cînd la un îndoit pericol: a nu fi bine înțelese de opinia publică și, ceea ce este poate mai îngrijorător a pierde ele însele sentimentele eficace de ce trebuie să facă pentru a se adapta la rosturi și la scopuri noi, izvorîte din situații politice, sociale și morale noi". Un asemenea moment a survenit după ultima conflagrație mondială și pierderile pentru istoriografie n-au fost mici. O sincopă dramatică a întrerupt lucrul multor istorici și a trebuit să aibă loc istoricul Congres al IX-lea al partidului pentru a determina o recuperare progresivă (dealtfel începută anterior) a tradiției istoriografice. S-au tipărit, treptat, selecțiuni ori scrieri de un interes mai larg din opera lui A. D. Xenopol, N. Iorga, V. Pârvan, I. Lupaș, Gh. I. Brătianu și alții, în perspectiva unui program editorial menit să le restituie opera întreagă. Datorîle istoriografiei sînt încă mari față de marii precursori, programul restituirilor se încheagă anevoie, mijloacele ce se pun la dispoziție pentru realizarea lui sînt încă prea modeste. S-a făcut ceva pentru repunerea în circulație a unor opere, uneori destul de timidă. Marile sinteze, fie acestea pragmatice sau teoretice, se cuvin, însă, restituite într-o cadență convenabilă, astfel ca istoriografia și iubitorii de valori ale trecutului să poată dispune, iarăși, de luminile lor. Sinteza lui Xenopol de istorie națională nu e doar opera de bază a unui mare istoric, încă actuală în „liniamentele" ei generale, dar și un monument al culturii noastre moderne. Un monument (mai trebuie să o spunem?) e sinteza lui N. Iorga, de care nu ne putem dispensa fără sentimentul unei frustrări esențiale. Lista poate continua, cu referire și la teoria istoriei (cît de actuală e „seria istorică" a lui Xenopol, de vreme ce o întreagă pleiadă cultivă acum „istoria serială"!), iar răspunsuri practice nu s-ar putea găsi decît invitînd factorii cointeresați să se pună de acord asupra modalităților și mijloacelor de recuperare. Nu exagerez deloc spunînd că pe acest tărîm, ca și în ce privește editarea izvoarelor, istoriografia noastră are atîtea de făcut, încît, ca pe vremea cronicarului, „se sparie gîndul". Nu e însă motiv de abandon, cum n-a fost nici pentru Miron Costin, ci unul de stăruință neîndupleacă.

POEME DE

a.i. zăinescu

Stele fixe

Aceleași stele fixe de deasupra noastră
Și de deasupra tuturor miros a griu,
Cap de țăran turnat de-o lacrimă-n fereastră,
Cap de țăran sorbit de-ngheț precum un riu.

Cap de țăran culcat pe-o secere, imi pare,
Cap de țăran svirlit pe cer ca-nspre un fiu,
Cap de țăran ce-a ars și s-a văzut că doare,
Cap de țăran ce-a plins și s-a văzut că-i viu.

Cap de țăran purtat de secole prin aer,
Cap de țăran ucis și inviat la loc,
Cap de țăran din care și pămintu-și taie
Cite o rază-a sa și umblă printr-un cer de foc.

Semn

Pămint cu miere-amestecat și lapte,
Ca-ntemeiere-n tot pe sub un cer mai greu,
Că mă-ngrozesc și eu cum scinteind in noapte
Ne-mprejmuim și parcă ne-am strivi mereu.

M-asculți cu ochii și alergi cu firea,
Nu vezi decit cu-auzul și te-mbraci curat,
Mă ții ca pe-un baston in miini și umbli
Pe ape ca-ntr-un nufăr scufundat.

Umbli prin mine-adesea și te svinți in ploaie,
Mă ții ca pe o pușcă-n miini și ruginești inalt,
Vii tu, vin și eu citeodată din celelalte două
Războaie și pe cer se toarnă-asfalt.

Eu știu insă și-un loc mai nimerit ce plinge,
Cunosc și de orbirea ta ciți s-au pătruns,
Dormim pe rind și ne mincăm din singe
Sau ne dăm dulci doar piatra din răspuns.

Ne dăm bolnavi doar lespedea și numai
Orgia ta sub sfircuri de lumină moi,
Căci, fie intre noi, doi martori parcă se pirăsc și-n sine
E dinamita pură care s-a svirlit in noi.

Țăranul

Destul va trebui țăranul așezat la loc,
Va trebui din toți o lacrimă postumă,
Ceva ce-n felul aștrilor s-a stins și reia foc,
Ceva ce-a ars și își urmează matca mumă.

Ceva ce-i felul poate de-a muri mai cald,
Ceva ce-i rara lumii-ngăduință poate,
Ceva care-i prin toți și mișcă rădăcini pe-asfalt
Și ne-nfiază-n vis ca pe-o cetate.

Un pantheon pe-o rină parcă desfundat,
Un curcubeu ce singeră pe dinlăuntru meate,
Neodihnitul ochi sau ceasul prelung care-a-nnoptat
Și mai intirzie un pic pe sub vecii solare.

Țăranul care stă acum pe un șuvoi de roți
Și-i hotărit lumină iar și iar făgăduință,
Țăranul care are-acum mai mult nepoți
Și mai puțin copii ce i-au jurat credință.

Țăranul ce s-a dus pină-ntr-un veac la unchi
Și-a coborit pină-ntr-o stea pe-acolo, de cenușă,
Că are niște frați de singe printr-un arc de trunchi,
Și-o mieriță soră care i-a bătut la ușă

Țăranul care-atit mai e și s-a-ntocmit de mult,
Țăranul care-atit a fost și s-a-ntocmit solie,
O talpă-a cerului pe care și cu tunet scrie
Și-i hotărit ca-n toate să-l știu și să-l ascult.

Această grație

Parcă intrasem și intrasem in asfalt,
Pentru că și in asfalt tot o cumpănă este,
Intr-un oraș in care nu-i frig și nici cald
Și care nu are nici uși, nici ferestre

Ci numai grație, grația cu care-ți cuprinzi
Ziua adincă de ieri și-auzi nori,
Prin parabolice, albastre oglinzi,
Cum se coboară, cu grație, măturători.

Și numai grație, grația cu care ei string
Munți de frunze sub ochi sau ne-ascund.
Această grație : cu care pașii ultimi parcă pling
Și se izbesc ca de-un ocheon pe cer, cel mai rotund

Uneori mă uit singur

Uneori mă uit singur, sint singur,
Tub de orgă spart, intors pe dos.
N-am putut să fiu ring, pe cuvintele-ringuri,
Eu n-am dansat niciodată frumos.

Le-am lăsat altora fala, răbdarea,
I-am văzut cum se apleacă, de-argint,
Le-am auzit ochii-n pocnet ca sarea
Dulci cum se incruntă și mint.

N-am putut să fiu ring, n-o să pot
Să-mi port orele, clipa ca pe niște tropare
Și nici să bat temenele și tot
Ce-am văzut e intrebare.

O lumină la care trag mulți cei dansind,
Și-o mai spinzură unii, o fac ca de scinduri,
Cind rid, risul lor e o peșteră-n gind,
Cind pling, plinsu-i șarpe pe ginduri.

Nu vedeți domnilor că podeaua e ștearsă,
Vreau să zic linsă, adică, suflată cu gri,
Tot așa cum de pe suprafața gurii, intoarsă,
Norii-au inceput a scri ?

Vi se aud dinții cu gust de carne
Și vi se invinețesc ochii-n aer, subțiri,
Vi se aud degetele-goarne,
Grele ca un cimitir.

Pămîntule

Parcă ne-am lepăda de noi ca de un surd exil
Și ne-am trezi buimaci sub o ghimpată fașă,
Parcă-am sorbi din jeturi de rouă și trotil
Și-am adormi pe ochi cu o cocoașă.

Parcă ne-am goli mormintele la sin
Și ni le-am crește-n pumni sub o nebună vrajă,
Parcă ne-am culca sub roata unui tren păgin
Și-am locui in scoici pe o pustie plajă.

Parcă ne-am lua cuvintele in palme
Și le-am vorbi mai mult ca-ntre străini,
Parcă ne-am șterge gura pe singe și pe arme
Și-am năduși enorm la poarta unui crin.

Parcă ne-am duce secole de pază,
La coborirea-n vis a unui fruct mai cert,
Parcă-am mușca din noi, parcă-am ciopli o rază
Și-am curăța de melci un curcubeu ce-a fiert.

Că nu te mai ajungi nici tu, că nu mai poți
Decit să ari cu aripa, pămintule,
Și să mănînci cu milă, să arunci cu morți
Și să iubești ca nimeni numai scindurile.

Eu am visat un vis feroce

Eu am visat un vis feroce : n-aveam miini
Și nici de aripi n-aveam parte, căzătoare ;
Pe o zăpadă neagră, niște ciini
Albi și-aburoși dormeau la soare.
Dormeau incerți, loviți ca de pelagră
Și răpciugoși, fierbinți și parcă mai frumoși sub glii,
Nu-nțelegeam de ce sint albi, zăpada de ce-i neagră
Și de ce aceste morminte stranii lingă ea și vii.

Se repezeau in stoluri păsări către ei și muște
Și se tundeau de gheață, parcă, trandafiri,
Ci ei nimic, doar aerul păreau să-l muște
Și infoiau pe rind cu cozile lor aspre și subțiri.

Visasem că n-am miini și totuși parcă-i atinsesem
– Niște arătări din altă-nchipuire am spus –
De ce ei insă albi, zăpada plină de decese
Și ca un nor iți iua și ultima suflare-n sus ?

De ce acești ciini la urma urmei și de ce eu ! –
Mă intrebam, de ce ei albi, zăpada de ce neagră ! –
Dar cum visam nici visul cred că nu era al meu
Și cum visam nici intrebarea poate n-o rosteam intreagă.

Era un semn al incertitudinilor, răni fără speranță,
Și parcă-ntorși la zid, și parcă puși la colț,
Dormeau fierbinți, dormeau ca spinzurați de gloanțe
Și clefăiau mereu un os ce atirna pe bolți

Ceva din haosul dintii ori tot un rest al lumii
Sau din infernul ei de-al doilea, tot spasm,
Ceva putrid, ceva ce se și-ntimplă-anume
Și te lovește-n ochi ca perforat de astm.

De ce ei albi, insă, zăpada de ce neagră,
N-am înțeles, nu înțeleg izbirea-aceea de culori,
Și incă in ce fel : cu-o spaimă dinlăuntru sacră,
Și alta dinafară, iar, ca un inghet sub nori !

Incărunțisem mult pe chipul altcuiva, pesemne,
Și iată-mă acum pierzindu-l printr-un vis – ce treaz !
Noroc că n-am țipat, că javrele acelea blinde și eterne
Nici n-au clipit și dorm, mai dorm poate și azi.

Curate focuri

Ce aur sfint ca munții și ce noroi febril,
Că parcă m-aș ingropa in tălpile unui copil,
Parcă m-aș duce-așa : un veac pină la poartă
Și de acolo-o clipă ce se-nchide, moartă.

E izbăvirea-n sine, poate, și cu os
De ceață greu pămintul s-a lăsat mai jos,
Niște palate parcă de mărgean și niște
Păduri ce-abia cu aștri pot să se mai miște.

Niște fintini ce-și caută un ochi pe cer
Și cind să treacă pragul s-a-ntocmit de fier,
Ca niște oaspeți din memorie, doi plopi
Fac semn că poți și-n aer dulce să te-ngropi

Și e inserarea vie, poate, cea mai deasă,
Cind nu te mai intorci parcă niciodată-acasă,
Nici n-ai plecat și — unde ? — ca un cuib prin nori
Fierb pămintii, curate focuri prin tălpi și subsiori.

Cioplitorul

Ce mai e nou prin grădini ? Cioplitorul a ris:
– Poate că vă e foame copii și asta nu se intreabă
Nu se intreabă dar statuile erau doar pe la prinz
Și fiindcă le era și somn l-au pus iarăși la treabă.

– Aruncați, zicea el, dați cu tot ce aveți,
Nu vă sfiiți de-a fi josnice și nici mai presus,
Sint al vostru o grijă și-o lacrimă-n plus,
Nu mai departe decit arșița dintre pereți.

Ora inaltă, de fum care-aleargă cumplit
Și vă dă un fel de cearcăn in loc de culoare
Mai e dragoste-n mine, pe-un nor ce-am ivit
Sint și izbiturile voastre, săgeți la intrare.

Țin toate pietrele insă, țin tot ce mi-ați dat,
Le primesc ca pe-un urlet pe toate,
Nu pot să spun că-mi sinteți dragi și-s curat
Sau că din urmă nu mai sint patimi incă nevindecate.

Dar e lege, să știți: roua-a tot ce mi-e zid
Rouă naște și-n tot ce se-ntimplă-i și soare,
Ca o lacrimă in colivie cind ochii se-nchid
Nu mi-e inima oricit ați lovi-o de tare.

Niște morți mai degrabă ori sfincși prin noroi,
Niște răni care-ntr-una și-ntr-una se lasă,
N-aveți mormint și vă temeți de voi,
Cum nici cruce n-aveți și n-aveți nici casă.

Vindeți totul — și iarbă și-amurguri și șerpi,
Vindeți rouă prin satele voastre natale,
Vă resoarbe-ntr-atit gura-n pintec că, sterp,
Sinteți gata să roadeți și niște nori mai la vale.

— Aruncați, mai zicea, și dintre toți singur el,
Cioplitorul căruia i se făcuse și frig deodată,
Zvirlea-n sine cu dalta, tăia lung un tunel,
O grădină tăia și aceea de piatră.

Plecarea vecinului

După ore și ore de veghe cu pleoapele strînse — în timp ce storurile erau trase și nu se mai știa dacă e ziuă sau noapte, nici cîtă vreme trecuse de la paralizia * grefierului, acesta deschise ochii și cu toate că se aștepta să vadă fața judecătorului, pe scaunul de pe masă îl descoperi pe călăul său, adică tigrul în seama căruia instanța îl dăduse. Un răget ușor făcu să crească ochii grefierului pînă într-atît încît oricît a mai încercat după aceea pleoapele nu i-au mai putut acoperi integral, rămînînd cu spaima de a-și vedea mereu călăul atît de aproape, atît de neocolit și de amenințător.

Maciste știa că din bătrîn a mai rămas doar un pumn de pămînt viu și un infern de teamă, spaimă sau groază în urma nenumăratelor crime din tinerețe sau tăinuiri ale acestora, acum la bătrînețe. La I.A.S. Jugul din Vale, cînd omora fără să-i mănînce cîte o sută de șobolani pe noapte și-i așeza apoi aliniați pe patru rînduri ca pe soldați, lui Maciste i se părea că se joacă pur și simplu cu niște bulgări vii de pămînt. Între timp însă, Maciste își descoperise forța de a-i hipnotiza pe cei din jurul său și nu rareori îi făcuse pe ceilalți să vadă în el cînd un interpret la violoncel, cînd un tînăr frecventator al saloanelor, cînd un tigru gata-gata să se arunce asupra înfricoșatei sale prade, imagini care pînă la urmă dăduseră mult de furcă cititorilor foiletonului pe care Ion îl publica săptămînal sub pseudonim.

Marele Maciste îl ura într-adevăr pe grefier, îndeosebi de la dispariția lui Gherman Inocace, iar acum fiind în puterea sa, avea de gînd să se joace pînă la capăt cu viața acestui rău bătrîn. În timp ce grefierul nu mai avea în ochi decît expresia nemărginitei spaime în fața pericolului de neînlăturat, Maciste făcu un salt de pe masă pe marginea patului și pregătindu-se pentru un atac final, cutremurat el însuși de ceea ce văzu pe fața victimei sale, în loc să atace se întoarse în aceeași secundă pe scaunul proțăpit pe masă. Pentru grefier însă atacul tigrului avusese loc, pentru că atunci cînd încercă să se împace cu necunoscutul vrînd să-și facă semnul crucii, simți o sfîșiere [illegible] și mîna stîngă îi cuprinse gîtul, astfel încît mai avu timp să-și vadă și simtă palma împurpurată de viața care se scurgea din el. Dar Maciste nu ajunsese nici măcar la picioarele bătrînului, nu-l atinsese nici într-un fel, cu toate acestea gîtul bietului om fusese sfîșiat și Maciste regretă că imaginația poate să dezvolte pînă și acea putere secretă, capabilă să modifice sau să distrugă o realitate.

Cînd Maciste ieși de la grefier era seară și în timp ce traversa strada Salvării pentru a intra la Gherman fu văzut de Simion Still care tocmai coborîse dintr-o mașină, fapt care-l neliniști pe tatăl Norei și-l determină să intre pentru o clipă să vadă ce mai face prietenul său, grefierul. După ce aprinse lumina și se apropie de bătrîn ieși val-vîrtej în stradă și din cîțiva pași ajunse la vilă, formă numărul procuraturii și al [illegible] și se prăbuși apoi într-un fotoliu.

Nora apăru din camera ei atît de veselă cum nu mai fusese văzută de cînd era o buburuză de fată și se miră cînd tatăl ei, în loc s-o primească [illegible] de fiică, îi îndepărtă mîinile cu brutalitate ca și cum cineva ar fi vrut să-l sufoce. — Dar ce ți-am făcut ? întrebă Nora îngrijorată. — Grefierul a fost asasinat, răspunse tatăl Norei [illegible] această stradă nu se poate trăi de la [illegible] motanului aceluia care-ți place ție atît de mult.

— Voiam să-ți comunic, tată, că am reușit la admitere, lasă-l pe grefier ! Și așa se ținea numai de rele.

— Într-adevăr, să-i fie țărîna ușoară și mai dă-l încolo, [illegible] să-ți spun acum, din cauza lui a trebuit s-o pățească și Emil și Gherman, și mulți alții, bine că s-a dus în treaba lui. Iar pentru tine, [illegible] tata va pregăti un [illegible] ca-n povești, [illegible] să inviți pe cine vrei.

— Îți mulțumesc, tată, și să știi că aș vrea să fie prezent și Maciste.

— Ar fi foarte [illegible] să-l vedem acum [illegible], răspunse tatăl Norei.

Gheorghe Pituț

Dan Băncilă : „Forme"
(Din expoziția deschisă la galeria „Simeza")

POEME DE

mircea ivănescu

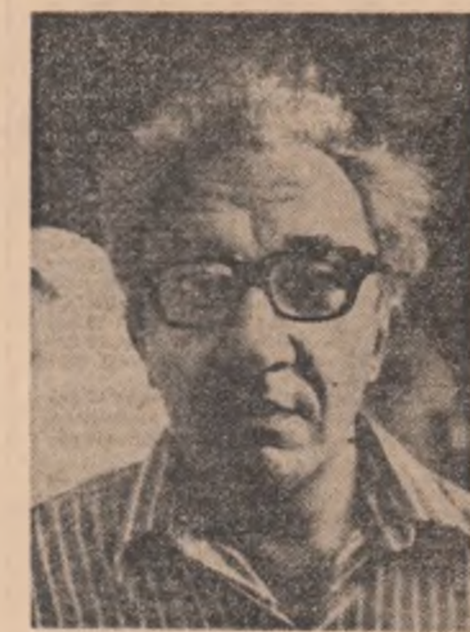

furînd păstrăvi

„și pielea mea loc de ascunziș
pentru păstrăvi"

Firește, dacă am tocmi un artist să ne meșteșugească
din cite o atitudine a ei — așa cum i-am descrie-o viclean,
cit să-i desgolim o anume intenție — s-o facem, adică,
vizibilă pentru noi sub faldurile indiferente —
să o sculpteze, migălos, statuetă, pe care s-o așezăm
pe măsuță, și de cite ori intrăm, și pe urmă ieșim
din incăperea aceasta, anume inchisă pentru făptura ei,
a lăuntrului nostru, să ne alunecăm miinile
peste trupul svelt, cu luciri intunecate, ivorii, să măsurăm
zvicnetul molcum al păstrăvilor care se ascund sub pielea ei prizonieră
in ivoriul ea nici nu știe cărei aduceri aminte.

(de pildă, in camera cu scinduri pe jos
și scara de lemn, nesigură inspre curtea din spate,
unde intr-o dimineață cu soare iernatec,
mi-am văzut primăvara și vara mea cum au sărit
pe fereastră (și de atunci nu mai sunt ce am fost,
și nu voi mai ști niciodată să fiu), acolo, ridicind
intr-o noapte — și afară ploua atita de tare
că strada in susul pieții era un torent,
și el fusese silit să o ridice in brațe
s-o treacă pe trotuarul din față — atunci, ridicind
citeva scinduri din dușumea — i-am văzut,
ca intr-un poem de demult, de demult, păstrăvii țișnind
intr-o parte, intr-alta prin rostogolirile inghețate ale firului
de apă de sub dușumea. și i-am auzit chicotind,
spunindu-mi că n-am să-i prind niciodată,
de acolo, din ascunzișul lor.)

decit că eu, iată, aș putea să pun să facă din acea incăpere
de lemn, o statuă de ivoriu — și păstrăvii ei ascunși
eu i-aș putea găbji.

micul dejun

„spuneam zbătindu-mă ca mierla in
plasa de prins fluturi".

infățișările se capătă ușor ? greu ? dar se capătă ?
adică stau ființe fără fețe, cu capetele oarbe,
poate cel mult cu urechi ciulite — și intind crispate
miinile — și unora le cade in palmă cite o infățișare (și trebuie
să și-o așeze atunci repede peste ovalul
feței lor, pină atunci doar o greșeală) insă altora
nu le vin așa, de la sine, fețele, trebuie
să dea din miini, să orbecăie, să apuce
la intimplare cite o infățișare — și aceea se poate
să nu fie potrivită, — și ei trec prin lume cu o față altminteri
urită decit urițenia lor.
insă ințeleptul ar spune
că e aici o dreptate — istovitoarea trudă
de fiece clipă in viață a urițeniei sufletești
pină la urmă strimbă și fața asta cu greu ciștigată
și o face să i se potrivească pe chip.
dar dacă omul săracul,
e bun — și atunci infățișarea hidă il apasă pe chip
și i-l strimbă ? înțelepciunea aici va răspunde
că nici astfel acela nu are a se teme,
frumosul — cind este și sufletesc — intotdeauna triumfă.
și pe urmă, portretul unui om bun — poetul romantic, să spunem —
arată că frumosul nu e deloc obositor, sau incă
portretul artistului de aici, cu o mină ascunzindu-i
fața, cu cealaltă ridicind către gură o lingură
de la farfuria adincă din față — e o ființă — drăguță ? —
sorbindu-și supa de dimineață — și camera in jur se răsfringe
in farfuria adincă.

despre el greco

„mă uit la tine și tu semeni cu el"

povestește ea cum se uită la el — și el seamănă
cu artistul care privește lumea cu un singur
ochi — și ochiul acela — ca al pictorului cu figuri
alungite fantast — o prinde pe ea in acea teamă
năclăită de flăcările albăstrii care este pictura
aceluia — și atunci timpul de lumină palidă al ei
își pierde culoarea vieții — se face amintire.
(și dacă mai vrei
să o faci să-și recapete iarăși făptura
pe care să o poți prinde de incheietura subțire, s-o tragi
in fața ta, trebuie să faci
fraze, și nu pictură). ea insă acuma se știe privită
de unul cu doi ochi, și se crede la adăpost
de bolborosirile noastre — (nu știe că și noi vedem prost,
cu un singur ochi — și o putem aprinde
in aceeași flacără albăstrită).

interludiu într-o amiază cu ploaie

„de care mă leagă pentru tot restul
vieții"

pe urmă e o amiază cu ploaie — și pe străzile vechi
umbli cu privirile coborite — căci dacă ridici
capul, ți se spulberă picăturile pe ochelari, și flăcări mici
ți se aprind, și te ispitesc din drumul tău, și in urechi
iți descintă tot felul de insidiozități.
te duci pe o stradă in pantă — nu vrei
nici măcar să te mai gindești la ceva. iți iei
rămas bun de la una din amiezile, pe care alte dăți
ți le inchipuiai asemenea unor acorduri abia disonante
de orgă, ținute la nesfirșit.
a doua zi, ți se spune că au venit prin ploaie. (mocnit,
iți spui, că-i ardeau picăturile in păr). și au lăsat vorbe sparte
in urma lor — care spun, tăcute, exact ce ție nu ți se dăruie.
a doua zi e soare — mersul tău prin ploaie e doar amintire amăruie.

cum se construiește un personaj

„poți spune că tu ești intemeietorul
meu ?"

să intemeiezi o ființă — o lume, nu numai
lumea de noapte in care se petrec scene invălmășite
unde un același personaj — pe care nu-l simți dinăuntru
ca pe tine insuți — se agită, asemenea umbrelor pe perete,
și se sbate să ajungă la timp, și mereu este intirziat
de cite o așteptare, un drum, intr-o parte, intr-alta intortochiat,
nu, ci un oraș in care să te miști — așa-ți spui —
de acum incolo, cu treburi prin piață, cu pași rari pe cheiuri,
și prin străzile care coboară in trepte rupte, spre casele vechi,
și să cobori doar rar. dar la intemeiere,
cind ii așezi hotarele, măsurind viclean
cu pielea anume intinsă, să vrea unul din tine
să joace deodată jocul săriturii dincolo de șanțul
cetății viitoare — ca să ajungă mai repede la colina
unde stă, ascuns prin copacii la marginea lacului mort,
sanctuarul — citeva pietre, o lespede, incă una —
și cu saltul acesta in afara limitelor
să inceapă istoria intemeierii.

poem de dragoste

„și uite cu sulițe in miini aștept să te
apropii"

să te aștepte o ființă — definiția foarte frumoasă nu a iubirii,
ci a unei intilniri, pur și simplu, intre două făpturi,
dar una din ele ridicindu-și ochii — și vede atunci
nesfirșirea — adică deodată singura implinire
in viața asta, care-i făcută din coboriri
din mașinăriile sufletești — și trupești — spre aerul pur
al vremii, al lucrurilor din care-i făcută lumina
ochilor — (— lumina, pe care s-o vezi, doar, scăldind
totul in jur, și care este numele adevărului —). coborind
deci, și cealaltă făptură, nemișcată, oprită la marginea
mării albastre (unde odată merse și el
și stete plingind) — să-l aștepte acolo, dintr-o dată, de parcă
soarele și-ar fi spart, in prisma tăcerii sticloase, lumina
desfăcută in foarte multe ființe — toate cu lănci in miini
zăbrelind cerul — sosite acolo doar pentru
ca să joace jocul infringerii ? se intilnesc astfel sub paza
lăncilor lungi. — stau față in față. și așteaptă
să se și recunoască (dar cerul albastru
răsfrînt in marea albastră, și spart, năclăit,
in valurile cu spumă groasă, și sfărimată pe stinci, șoptindu-i
că adevărata făptură a intilnirii nici n-a coborit
din timpul mecanic de dincolo, din incăperea rotitoare și inchisă
in chingile clipelor. acolo
și-ar fi putut la fel de bine răsfringe chipul
in chipul vreunei alte ființe — aceleiași —)
și aici, așteptindu-l cu lăncii in miini —

Un domeniu poetic

● *„Un domeniu al meu" este titlul, în parte justificat, al recentei cărți de poezie semnată de Radu Ulmeanu. (Ed. C.R., 1982).*

Citim conceptualizări neutre : „Drumul de fapt nu există. Numai convențiile noastre despre el". „Totul e cerc. Punctul care se neagă descrie o traiectorie pînă ajunge la poziția inițială". Nici o noutate în aceste fraze, expresia e goală pe dinăuntru. „Ce poate fi organul cu care înghițim imaginea ?" se întreabă poetul în stilul lui Nichita Stănescu.

Pornind de la energia electrică autorul se face că rezolvă probleme ontologice : „Aici e buba, nu-ți rămîne decît să mergi din deducție în de-

CUMPĂNĂ

ducție, din sofism în sofism / și să declari existența zeilor imanentă materiei / un Deus electricus, el fiind spiritul iar spiritul / energie electrică sau curent în limbajul vulgar și de-aici / simplu ca bună ziua — lumină". În gravitatea lui e multă glumă : marile probleme fac din poeți bufonii lor, poetul se visează un magician (translația elementelor stă la îndemîna unui deget) și, pînă la urmă, scoate panglici pe nas : „Profitați cu toții din plin de noua metodă / comandați-vă aura și aureola fiecare la cîte o casă de modă / introduceți moneda, așteptați tonul, formați prefixul lui Deus / și veți avea imaginea lui orbitoare și veți auzi / glasul lui tunător fornăindu-vă în urechi, înghițindu-vă fisa". La o privire mai atentă cititorul își dă seama că ipoteticele ierarhii divine ascund simple ierarhii sociale, că ideea de comunicare cu mitologicul Deus conține exasperarea unei singurătăți umane, că doza de clovnerie implicată aici sugerează cititmea de curaj a individului.

Amploarea este piatra de încercare a oricărui autor cu memoria încărcată de fantomele poeticului. N-aș spune că lui Radu Ulmeanu îi este interzisă viziunea, nu ! Numai că muzica ei îl amețește și-i fură personalitatea. De fapt el intuiește o condiție care i se refuză : „Eu trebuie să strig mereu, mereu, / sînt un izvor de mugete de parcă bivolii negri ai nopții (noaptea ca un bivol negru — a mai fost văzută) / s-ar fi trezit în mine deodată / și-o nesecată spaimă și-o nesecată furie / le sfîrtecă pîntecele simțind înaintea lor mirosul de moarte". Ulmeanu reușește pe deplin numai atunci cînd ignoră atmosfera poetică generală și respiră, cu desăvîrșită atenție, un aer particular. În acest sens un poem memorabil este „Ablutiune" unde concentrarea (aparent simplă) a frazei limitează și stăpînește textul prin imaginea lui : „Ne așteptam să se facă noapte / să ne părăsească lumina. / Dar ea a inventat un truc, / ne-a îmblînzit cu vorbe dulci / și s-a ascuns în luminările / groase de prin ferestre. / Iată-ne mînjiți cu lumină pe degete, și acum pe obraji. / Pînă la urmă am dat-o la porci. / Noi ne spălăm, / ne frecăm cu cărămidă / de la cap la picioare / și ne frecăm copiii / și vecinii și sîntem roșii, / roșii sîngerii și curați". Și alte versuri din „Un domeniu al meu" se alătură acestui poem pentru a convinge cititorul. Radu Ulmeanu are șanse să intre în competiția poeziei românești contemporane.

George Alboiu

«LEGĂMÎNTUL LUI TUDOR VLADIMIRESCU ?»

Importanța criticii în domeniul istoriografiei a fost pusă în evidență adesori de Nicolae Iorga. E nevoie ca cercetătorul — spunea el — „să exercite o critică mai strînsă asupra datelor izvoarelor". „O operă... nu se va chema istorie decît atunci cînd faptele vor fi aflate, fixate cu toată îngrijirea de adevăr trebuincioasă, cînd ele vor fi dobîndite prin critică severă, **metodic**" (subliniere autorului). „Într-o operă istorică sînt patru elemente : material, critică, organizare, stil". Iată cîteva principii metodologice căăuzitoare în istoriografie, așa cum au fost formulate de N. Iorga în **Generalități cu privire la studiile istorice** (ed. II, p. 19, 21, 39).

Cu prilejul bicentenarului lui Tudor Vladimirescu (1980) și la împlinirea a 160 de ani de la revoluția pandurilor (1981), am publicat în „Luceafărul" două articole intitulate : **Textele lui Tudor Vladimirescu și autenticitatea lor** (în nr. 32/1980) și **Un text apocrif atribuit lui Tudor Vladimirescu** (în nr. 5, 7, 10/1981). Ele și-au propus să arate că exegeza critică a izvoarelor este indispensabilă pentru a se face distincție între documentele autentice ale revoluției lui Tudor și diverse dovezi sau mărturii false, cum ar fi inscrisurile fabricate sau afirmațiile emanate de la cercuri interesate.

Aceste articole de analiză și de confruntări de izvoare au făcut constatarea că două texte atribuite de unii istorici lui Vladimirescu nu sînt autentice. Articolele menționate au provocat reacția istoricului Dan Berindei, care, în „România literară" nr. 9/1981, fără a întreprinde analiza celor două documente socotite de noi apocrife, a subliniat importanța lor, utilizîndu-le în continuare ca suport pentru teoria sa. În același timp, d-sa a exprimat dezaprobarea față de „angajarea polemică", implicată în lucrările noastre, opunîndu-i „strădania de a da o explicare senină, logică și istorică" fenomenelor trecutului. Introducînd această disjuncție între polemică și descrierea (explicarea) faptelor, autorul pare să facă o recomandare metodologică ce rămîne însă neclară, întrucît stabilirea unei legături strînse între critică și reconstrucție istoriografică este o condiție a apropierii de adevărul obiectiv. De altfel, „angajarea polemică" ce ni se reproșează nu este altceva decît **critică a izvoarelor** și a modului cum sînt ele interpretate. Acest aspect al cercetării istoriografice nu e de neglijat, și este certă obligația istoricului de a judeca și valorifica documentele, tocmai pentru a putea stabili faptele trecutului.

Un nou articol al lui Dan Berindei (reluînd expunerea din „România literară" și vizînd în special articolul nostru **Un text apocrif atribuit lui Tudor Vladimirescu**) a apărut în „Revista de istorie" nr. 8/1981 : **Despre convenția dintre Vladimirescu și Eterie și alte probleme ale revoluției din 1821.** Și aici, punctul de plecare îl constituie nu examinarea unui material documentar, ci prezentarea unei teorii ca fiind inatacabilă (teoria elaborată de A. Oțetea și însușită de D. Berindei), cînd de fapt cercetarea bazei ei documentare este legitimă și necesară. Autorul postulează dintru început caracterul antiotoman al revoluției pandurilor, susținîndu-l printr-o argumentație retorică (: „Dacă în 1877 societatea românească s-a ridicat ca un singur om în lupta antiotomană pentru cucerirea independenței,... cum putea fi împăcată societatea românească în 1821 cu dominația otomană... ?" E un raționament ce nu ține seama de contextul istoric, de raporturile Țărilor Române cu cele trei imperii, nici de necesitatea de a ierarhiza laturile revoluției de la 1821). Odată stabilită, teza apriorică (anterioară cunoașterii exacte și amănunțite a faptelor) va fi apoi ilustrată prin spicuiri din documente.

În astfel de lucrări, valoarea mărturiilor documentare — acceptarea sau respingerea lor — este dată de conformitatea lor cu teza prestabilită, întemeiată pe raționamente apriorice.

Credem însă că o altă modalitate a cercetării istoriografice, mersul de la fapte la teoretizări duce la rezultate mai sigure, iar judecățile și caracterizările generale apar mai întemeiate și mai convingătoare cînd sînt formulate **nu apriori ci aposteriori.** A teoretiza trebuie să însemne — după cum ne spun dicționarele — „a scoate și a sistematiza ideile generale **din datele unei cercetări**". Abia după analiza atentă a documentelor și după stabilirea răbdătoare a faptelor se va vedea cum se ierarhizează caracterele revoluției din 1821, **în ce măsură** acțiunea lui Tudor a fost antiotomană și care au fost raporturile ei cu Eteria. Deocamdată, constatăm că Dan Berindei nu se plasează pe terenul abordat de noi, care este acela al analizei și al criticii izvoarelor, în particular al criticii de text (domeniu de întrepătrundere între istoriografie și filologie).

Cînd preocupările de critică a izvoarelor și de analiză riguroasă de text sînt absente, rămîne teren liber pentru interpretări arbitrare. Atunci nu se mai știe care mărturii documentare sînt adevărate și care sînt false, iar textelor li se pot atribui înțelesuri străine de conținutul lor. În lipsa examenului critic, materialele documentare legate de o temă apar ca o masă haotică, un noian de afirmații și de date, din care cercetătorul alege ceea ce este convenabil tezei de demonstrat, iar mărturiile cu înțeles opus le ignorează, potrivit nevoilor demonstrației sale.

Vom comenta două exemple ce evidențiază rezultatele la care se ajunge cînd lipsește **exegeza critică** a documentelor. Este vorba de două dovezi false („discursul" lui Tudor de la Slatina, în versiunea lui Ilie Fotino, și „legămîntul" lui Tudor față de Eterie), pe care Dan Berindei le socotește documente autentice și de primă însemnătate pentru definirea acțiunii lui Vladimirescu. În amintitele sale articole din „România literară" nr. 9 și „Rev. de istorie" nr. 8, d-sa își întemeiază încă o dată interpretarea revoluției lui Tudor, ca mișcare solidară cu Eteria, pe „dovezile" citate mai sus (exprimîndu-și nemulțumirea față de atitudinea critică îndreptată împotriva acestui mod de utilizare a documentelor).

a) În legătură cu popasul făcut de Tudor și de oștirea sa la Slatina, în luna martie 1821, în timpul marșului spre București, izvoarele narative oferă mai multe relatări neconcordante. Dintre acestea, Dan Berindei alege versiunea dată de povestitorul grec filoeterist Ilie Fotino, singura pe care o poate utilza pentru ilustrarea tezei sale că Vladimirescu a așteptat în Oltenia „sosirea oastei eteriste și a corpului rus de sprijin", că el „voia să execute marșul spre București în conexiune cu acțiunea militară a Eteriei și cu aceea a trupelor ruse de sprijin", nutrind speranța că la București „își va putea uni forțele cu o oaste eteristă puternică, organizată, cu împreună cu aceasta și cu trupe de sprijin ruse să acționeze împotriva otomanilor pentru a dobîndi neatîrnarea țării" **(Aspecte militare ale mișcării revoluționare din 1821, ed. II, p.** 65, 82, 130, 185).

În toate expunerile sale despre revoluția de la 1821, D. Berindei (urmîndu-l pe A. Oțetea) pune pe seama lui Tudor o declarație ce i-a fost atribuită de sus-numitul istoric Ilie Fotino, apologet al lui Al. Ipsilanti, într-o carte din 1847. Acest autor pretinde că la Slatina (4 martie 1821 — n.n.), Vladimirescu a ținut un discurs în care ar fi salutat cu satisfacție intrarea fanariotului Al. Ipsilanti cu armata sa în Țara Românească (deși această intrare s-a produs mai tîrziu, la 13 martie ! — n.n.), și ar fi mărturisit că el s-a ridicat la porunca țarului Alexandru I, tocmai pentru a face cauză comună cu Ipsilanti împotriva turcilor. Această relatare, desprinsă dintr-o scriere partizană, este însă contrazisă de o multitudine de mărturii autentice (prezentate în cartea noastră despre 1821, cap. X). Ea este infirmată de textele originale ale lui Tudor, de expunerile altor cronicari mai apropiați de evenimente (a se vedea, de ex., cronica lui C. Izvoranu), precum și de întreaga desfășurare a faptelor. Conținutul proclamației de la Pades, prin care Tudor a răsculat țărănimea română, indicînd țelurile antifanariote și antiboierești ale mișcării, și precizînd că ridicarea la luptă nu e îndreptată împotriva împărăției turcești, este de neîmpăcat cu pretinsa profesiune de credință eteristă de la Slatina. De altfel, chiar în timpul șederii sale în această localitate, Vladimirescu a lansat o nouă proclamație, cu limpede sens antifanariot, evocînd suferințele cauzate poporului român, „de o sută de ani încoace", de către „lupii nesățioși" de la conducerea țării **(Doc. Hurmuzaki,** serie nouă, III, p. 101—102), afirmație ce nu se armonizează cu declarația care i-a fost atribuită de Fotino. Cum să credem că Tudor a comunicat pandurilor, la începutul lui martie, că scăunea sa se bizuie pe sosirea în țară a trupelor eteriste și rusești, cînd două scrisori ale lui Tudor adresate de el mai înainte fruntașilor eteriști A. Pini (la 28 ian.) și C. Samurcaș (la 26 febr.) ni-i arată a fi fost în conflict cu ei ; consulul țarului, eteristul A. Pini, îi ordonase să oprească mișcarea (la 25 ianuarie), iar apoi inițiase un complot împotriva lui, prin Samurcaș (în luna februarie). Un căpitan al lui Tudor, Ioan Solomon, relatează în memoriile sale că la Slatina, cînd Vladimirescu a auzit un zvon despre venirea lui Ipsilanti, a exclamat cu indignare : **„la ce au venit ?"**. Sa amintim și împrejurarea că arnăuții din București de sub comanda colonelului eterist Sava Foșianos (slujitor al fanarioților Al. Ipsilanti și Scarlat Callimachi) au căutat să împiedice intrarea lui Tudor cu Adunarea norodului în capitală, fapt ce dovedește opoziția dintre panduri și eteriști.

După cum am spus, principala idee a „discursului" extras din scrierea lui I. Fotino este că Vladimirescu a pornit mișcarea din porunca țarului Alexandru I, că a așteptat venirea armatelor eteriste și rusești pentru războiul cu turcii, el avînd convingerea că, după obținerea victoriei în această acțiune comună cu fanarioții (cei dintîi dușmani ai săi ! — n.n.), aceștia vor pleca de la sine din Țările Române, lăsîndu-le să se guverneze singure. Însă toate actele lui Tudor arată că el gîndea altfel, că (aflîndu-se într-un principat autonom) a condus o ridicare a norodului cu sens antifanariot și antiboieresc, **recunoscînd tratatele cu Poarta**, că nu a chemat armatele țarului în sprijinul programului său (în această privință este concludentă, printre altele, scrisoarea sa către țar, din 27 februarie, păstrată în cadrul corespondenței consulare austriece) și că nu urmărea să se alieze cu fanarioții-eteriști împotriva turcilor. Nu o scriere partizană, cum este aceea a lui Ilie Fotino, ci textele originale ale lui Tudor, precum și declarațiile sale consemnate de Udrizki, sînt edificatoare pentru înțelegerea caracterului revoluției românești de la 1821 și a raporturilor ei cu lupta de eliberare a popoarelor din sudul Dunării. (La 22 și 23 martie, Vladimirescu a declarat agentului austriac Udrizki că politica lui, nedușmănoasă față de Poartă, este asemănătoare cu aceea a sîrbilor, cu care întreține legături, și că nu face cauză comună cu Al. Ipsilanti ; **Doc. Hurmuzaki,** serie nouă, II, p. 647—649, 655).

De altfel, istoricii C.D. Aricescu și, în special, A.D. Xenopol și N. Iorga, analizînd faptele, au formulat concluzia că „nu putem considera decît ca apocrif și inventat de greci [eteriști] pretinsul discurs al lui Tudor către panduri", cuprins în scrierea lui I. Fotino (v. Xenopol, **Istoria românilor din Dacia Traiană**, vol.X., ed. III, p. 68. N. Iorga se exprimă într-un mod similar).

În articolul nostru intitulat Textele lui Tudor Vladimirescu și autenticitatea lor („Luceafărul", 9 august 1980), semnalînd faptul că Dan Berindei face repetate trimiteri la relatarea lui Ilie Fotino (inclusiv în articolul publicat ca proiect pentru capitolul despre revoluția lui Tudor din noul tratat de istorie), și reamintind că cercetările au stabilit lipsa de autenticitate a „discursului" reprodus de Fotino, ajungeam la următoarea încheiere : „Ne putem întreba de ce sînt ignorate aceste rezultate ale cercetării istoriografice, și de ce plăsmuirea lui Fotino continuă să fie considerată o mărturie autentică, citată în unele lucrări. Noi credem că textul pretinsului discurs de la Slatina, dovedit a fi apocrif, nu mai poate fi utilizat pentru caracterizarea atitudinii lui Tudor, decît în urma unui eventual studiu nou, care ar reuși să infirme punct cu punct toate argumentele aduse pînă acum împotriva autenticității acestui document".

Dan Berindei n-a alcătuit un astfel de studiu analitic, și nici nu dă vreo explicație în această problemă, în schimb, în articolele sale recente, din „România literară" nr. 9 și „Rev. de istorie" nr. 8, continuă să facă noi trimiteri (pentru a cîta oară ?) la pretinsul discurs de la Slatina, repetînd părerea lui A. Otetea că vorbele atribuite de Ilie Fotino lui Vladimirescu sînt reale (deși versiunea lui Fotino este infirmată în urma confruntării documentelor și a fost respinsă de Aricescu, Xenopol, Iorga).

Stăruind pe această linie, Dan Berindei arată că nu poate renunța la invocarea „mărturiei" menționate, puse la baza teoriei sale, potrivit căreia Vladimirescu a pornit revoluția în alianță cu Ipsilanti, pentru ca apoi să se desprindă de șeful Eteriei, în urma dezavuării tariste. Povestirea lui Ilie Fotino, **Tudor Vladimirescu și Alexandru Ipsilanti** (1847), în care este inserat pretinsul discurs de la Slatina, susține vechea teză a propagandei eteriste de la 1821, despre unitatea inițială dintre Tudor și Ipsilanti și despre trădarea cauzei eteriste de către cel dintîi. Punînd în paralelă pe cei doi conducători, Fotino face apologia lui Ipsilanti și aduce învinuiri lui Vladimirescu. Această scriere partizană, ce amestecă relatări adevărate și născocite, s-a dovedit a fi, nu o dată, o sursă de erori, cînd este folosită în mod necritic. În ceea ce privește „discursurile" prezentate de Fotino ca fapte autentice (profesiunea de credință eteristă ce ar fi fost rostită de Tudor în fața oștirii sale la Slatina și un rechizitoriu pronunțat de Iordache împotriva lui Tudor la Golești), ele au fost confectionate într-un mod nu numai ostentativ dar și stîngaci, astfel încît devin probe grăitoare pentru lipsa de obiectivitate a autorului.

Spicuirea din izvoare a ceea ce este convenabil unei teorii prestabilite se insoțește cu negarea valabilității documentelor care infirmă teoria. Ambele atitudini se deosebesc de analiza critică a izvoarelor. Iată un caz concludent :

Recent a fost dat la iveală, alături de alte documente, un comentariu de politică externă apărut în periodicul „Wiener Zeitung" la 2/14 iunie 1821 (v. **Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu. Documente externe**, Ed. Academiei, 1980, p. 316—317). Un observator atent al evenimentelor de la 1821 descrie realitățile naționale variate din Peninsula Balcanică, insistă asupra situației specifice a Principatelor, arată că revoluția lui Tudor, produsă de stările de fapt din această țară, a avut din capul locului trăsături și **obiective proprii** („în dezacord cu țelul eteriștilor"). Independența revoluției românești este explicată prin statutul de autonomie a Principatelor față de Imperiul otoman. Deosebirea netă și chiar opoziția dintre ea și mișcarea lui Ipsilanti se datorește în special legăturilor dintre Eterie și regimul fanariot, pentru a cărui răsturnare s-au ridicat românii. („**Însuși cadrul acțiunii fanarioților, situați în frunte** — în fruntea mișcării eteriste, n.n. — **nu era propriu pentru a cîștiga de partea lor adeziunea poporului dac**"). În sfîrșit, **documentul atrage atenția că nu trebuie crezute informațiile tendențioase răspîndite în Europa de eteriști.**

Fără a întreprinde vreo analiză sau vreo comparare a acestui document cu alte izvoare, și chiar fără a-i rezuma, D. Berindei îl minimalizează (în „Rev. de istorie" nr. 8) — și denunță eroarea noastră de a-l „invoca" —, pretinzînd că majoritatea documentelor demonstrează o altă situație. De fapt, minimalizarea se explică prin aceea că articolul din „Wiener Zeitung" contrazice teoria sa, întemeiată pe surse eteriste partizane.

Confruntînd izvoarele, constatăm că afirmațiile observatorului austriac concordă cu ale lt. colonelului rus I.P. Liprandi (care dezvăluie mai amănunțit procedeele și tezele propagandei eteriste de la 1821, ceea ce au făcut chiar și unii eteriști, în urma evenimentelor) și că amîndouă aceste surse — și numeroase altele — vin să întărească spusele lui Tudor, din toate proclamațiile și scrisorile sale, despre sensul antifanariot (iar nu eterist, antiturcesc) al revoluției românești, declarații care, coroborate cu documentele menționate, nu mai pot fi calificate în mod arbitrar ca „nesincere" (o simplă diplomație). (Aprecierea făcută de „Wiener Zeitung" cu privire la autonomia Principatelor față de Poartă corespunde cu aceea a lui Nesselrode, ministrul de externe al Rusiei și cu observațiile lui Talleyrand ; cf. **1821...**, p. 96 și 85).

În locul înclinației de a valorifica documentele în funcție de potrivirea lor la o anume teorie, e necesar să reintre în drepturile lor critica de text și comentariul pertinent.

b) În anul 1955, în arhivele din Budapesta, A. Oțetea a descoperit un act redactat în limba germană, purtînd însă mențiunea că reprezintă o traducere (copie) după o convenție ce a fost încheiată în limba română în 1821, la București, de către Tudor împreună cu ofițerii de arnăuți Iordache și Farmache. Conform acestui act, cei 3 semnatari — căpetenii militare — s-au angajat prin jurămînt să se ridice cu armele împotriva „barbarilor" (turcilor) și să lupte înfrățiți pînă la „atingerea scopului propus" : biruința „crucii izbăvitoare", adică înfrîngerea Imperiului otoman (v. **Documente 1821**, I, p. 191 s.u.). Pînă astăzi, prezizarea semnificației acestui document și întrebarea dacă este autentic au rămas probleme controversate.

Interpretarea dată de A. Otetea este cunoscută : Convenția semnată de Tudor, Iordache și Farmache, anterioară revoluției, este de fapt un legămînt al comandanților de panduri față de reprezentanții Eteriei, „dovada irecuzabilă a aflierii lui Tudor la Eterie". Revoluția din Țara Românească a fost plănuită de Eterie, iar Vladimirescu a pornit-o ca membru, mandatar sau agent al acestei organizații. Proclamațiile și scrisorile sale ascund o „stratagemă" (tactică) dată de Eterie. Mișcarea pandurilor s-a încadrat în cea eteristă.

Acestei teze Dan Berindei vrea să-i aducă modificarea că „legămîntul" n-a fost un acord de subordonare a lui Tudor față de Eterie ci unul de alianță, un angajament de ridicare la lupta antiotomană, încheiat însă pe picior de egalitate între Vladimirescu și Eterie. Din păcate, această susținere nu se sprijină pe analiza documentului, care are, după cum vom vedea, o altă semnificație.

În ceea ce ne privește, am adus probe că documentul nu este autentic, nu reprezintă un inscris al lui Tudor, ci e un produs al propagandei eteriste de la 1821, care s-a preocupat de răspîndirea tezei că Vladimirescu a acționat dintru început ca instrument al lui Ipsilanti și Iordache și că, în cele din urmă, el a trădat cauza inițială, comună, căreia i se subordonase.

În legătură cu semnificația actului, Dan Berindei ne adresează întrebarea : **„unde în documentul incriminat** (pe care d-sa îl crede autentic) **Vladimirescu își recunoaște calitatea de subordonat al Eteriei ?"**. Și cercetătorul repetă părerea sa că „documentul nu constituie dovada aflierii lui Tudor Vladimirescu la Eterie, ci dimpotrivă", el reprezintă (în mod paradoxal) „dovada neaflierii" : el este o „convenție de alianță și nu de subordonare", și tocmai de aceea Tudor l-a semnat (v. „Rev. de istorie" nr. 8 și „România literară" nr. 9/1981). De fapt, aceste afirmații au un caracter speculativ și sînt infirmate chiar de textul documentului. Cităm prevederea cuprinsă la punctul 4 : „Întrucît acest acord sacru al nostru unde în fond să ridice străluciirea credinței și este obligator pe toată **durata acțiunii noastre pînă la realizarea desăvîrșită a operei începute**, noi ne legăm unii față de alții, ca toate poftirile noastre să nu aibă putere executorie decît dacă au fost luate **în urma unei înțelegeri și deliberări comune a tuturor membrilor asociației noastre** [membrii Eteriei — n.n.] **întruniți în ședință. Nimeni dintre noi nu e îndreptățit a lucra de capul lui, fără știrea și consimțămîntul tuturor fraților, fără a excepta vreunul"...** (subl. n.).

Acest text lasă să se vadă clar că a fost redactat nu pentru consemnarea înfăptuirii unei alianțe între părți egale, ci pentru a sluji drept dovadă că Vladimirescu s-a încredințat în Eterie — s-a pus în subordinea ei — și că **șeful pandurilor nu avea dreptul la libertate de acțiune, el neputînd conduce o mișcare românească de sine stătătoare.** Noi am argumentat însă că Tudor n-a fost nici autor, nici semnatar al acestui inscris (difuzat după omorîrea sa).

Dan Berindei nu observă caracterul contradictoriu al susținerilor sale : Dacă „legămîntul" este autentic, cum afirmă d-sa, atunci textul lui anulează supoziția că Tudor a încheiat cu Eteria o „convenție de alianță și nu de subordonare" (formulă prin care D. Berindei dorește să se detașeze — mai mult verbal — de interpretarea lui A. Oțetea, ale cărui teze esențiale și le însușește). De altfel, atunci cînd povestește faptele de la 1821, Dan Berindei înfățișează acțiunea lui Tudor și a lui Ipsilanti ca fiind două fragmente ale aceleiași mișcări antiotomane, subordonîndu-l pe Vladimirescu Eteriei. Iată un pasaj din cartea sa **L'Année révolutionnaire 1821 dans les Pays roumains** : „Ypsilanti prefera que le début de l'action conjointe de l'Hétairie et de Vladimirescu soit fait par ce dernier, pour qu'en prenant possession de la Valachie il puisse assurer un succès plus aisé au mouvement hétairiste en Moldavie et faciliter le passage du Danube aux hétairistes et aux armées russes qui, espérait-il, seraient intervenues, sur l'ordre du tsar, pour soutenir les insurgés grecs" (p. 112 ; vezi și pag. 123, 128, 132, 147—148).

Pentru a dovedi autenticitatea asa-zisului „legămînt", Dan Berindei n-a întreprins un studiu special, analitic și interpretativ, prin care să stabilească relația dintre acest document și celelalte acte ale lui Tudor (care contrazic legămîntul), integrîndu-le pe toate într-o concepție coerentă, ci s-a mărginit să conteste o parte din argumentele aduse de noi împotriva autenticității „legămîntului" (pe unele, esențiale, le trece sub tăcere).

Mai înainte de a trece în revistă obiecțiile formulate de D. Berindei, trebuie să remarcăm un procedeu al metodei polemice utilizate de acest istoric. D-sa se ocupă de articolul nostru **Un text apocrif atribuit lui Tudor Vladimirescu**, fără a-i menționa titlul, care circumscrie subiectul cercetării. În felul acesta, polemistul ne poate reproșa emisiunea unor aspecte care, de fapt, nu intrau în tema amintitului articol. Lucrarea nu și-a propus, de pildă, să expună legăturile dintre Vladimirescu și Iordache Olimpiotul în întregimea lor și, ca atare, este neîntemeiată învinuirea ce i se aduce că, negînd autenticitatea „legămîntului" ea neagă orice fel de relații între cele două căpetenii militare, în ajunul revoluției. Ca posibilități abstracte, sînt de conceput multiple feluri de legături între Tudor și Iordache, la începutul anului 1821 : Astfel ei au putut fi dușmani (cum relatează I.P. Liprandi) sau uniți prin „frăție de cruce" (cum arată legămîntul) ori au avut numai contacte (întrevederi) și legături conjuncturale ; au putut duce tratative care să stabilească fie un plan de acțiune ofensivă, o înțelegere de a se ridica împotriva Imperiului otoman, fie dimpotrivă, doar un acord de alianță defensivă, condiționat de anume împrejurări, de eventualitatea producerii unui război ruso-turc sau a unei agresiuni externe ; au putut colabora în cadrul Eteriei subordonîndu-se acestei organizații, sau au avut doar raporturi individuale (etc.).

În lucrarea **1821, Tudor Vladimirescu...** (1978) am exprimat părerea că dacă la București, înainte de începerea revoluției, șeful pandurilor s-a intîlnit cu Iordache și a stabilit o anumită înțelegere cu el, „socotim însă că această invoială nu e reprezentată de actul păstrat în copie germană în arhivele din Budapesta și intitulat de A. Oțetea **legămîntul lui Tudor Vladimirescu față de Eterie**, document de autenticitate îndoielnică" (p. 217).

Regruparea argumentelor, în articolul **Un text apocrif...**, în lumina noului volum de documente apărut în 1980, ne-a dat un grad mai mare de certitudine în ceea ce privește lipsa de autenticitate a acestui document. Revenind la aceste argumente, spre a da un răspuns complet lui D. Berindei, vom arăta totodată și de ce între Tudor și Iordache n-au existat relațiile despre care vorbește asa-zisul „legămînt".

Pentru a face verosimilă ideea alianței inițiale a lui Tudor Vladimirescu cu eteriștii (împotriva „barbarilor" turci, pentru triumful „crucii"), așa cum este înfățișată ea în „legămînt", Dan Berindei și-a propus să despartă pe eteriști de fanarioți. În susținerea acestei teze menite să dea justificare și credibilitate „legămîntului", apare o trăsătură a metodei utilizate de acest autor (în articolul său polemic **Despre convenția dintre Vladimirescu și Eterie și alte probleme ale revoluției din 1821**, care a fost inclus în rubrica „Studii documentare" a „Revistei de istorie" nr. 8/1981) : Analiza critică a documentului în cauză și a altor izvoare este înlocuită printr-o polemică întemeiată pe afirmații dogmatice. Astfel, D. Berindei ne reproșează citarea (în „Luceafărul" nr. 10/1981) a unui document dat la iveală recent — un comentariu asupra evenimentelor revoluționare de la 1821, apărut la 2/14 iunie 1821 în periodicul austriac „Wiener Zeitung" (menționat și mai sus) — care vorbește despre caracterul nu numai antifanariot, dar din capul locului neeterist, al revoluției lui Tudor (ceea ce contrazice „legămîntul"). D-sa contestă valoarea documentului invocat de noi (fără să-l analizeze), declarînd că „izvoarele în imensa lor majoritate demonstrează o cu totul altă situație". Această asertiune nu este urmată însă de un examen comparativ și analitic al izvoarelor, ci de dezlănțuirea polemistului care, dispensîndu-se de probe, afirmă pe un ton categoric și nervos : „Este cazul să respingem o teză cu totul eronată a lui M.T.R. privind relația **Eterie-fanarioți**" (ideea că fanariotii au sprijinit Eteria, majoritatea aderind la ea). „Eteria nu se confunda cu oligarhia fanariotă din Principate, oricît ar dori acest lucru M.T.R." (!).

Dacă examinăm comentariul din „Wiener Zeitung", găsim în el o explicație dată deosebirii dintre revoluția lui Tudor și Eterie (observații importante pentru înțelegerea evenimentelor de la 1821) : Popoarele balcanice nu se aflau toate în aceeași stare de dependență față de Turcia. Principatele se bucurau de autonomie și, drept urmare, țelul mișcării românești a fost diferit de al eteriștilor. În plus, românii, care s-au ridicat împotriva despotismului fanariot, nu puteau adera la Eterie cîtă vreme în fruntea acestei mișcări se găseau fanarioții. **„Însuși cadrul acțiunii fanarioților, situați în frunte** [în fruntea Eteriei], **nu era propriu pentru a cîștiga de partea lor aderiunea poporului dac"** (loc. cit.).

După cum se vede, așa-zisa „teză cu totul eronată... privind relația Eterie-fanarioți" nu este altceva decît **un fapt istoric, reflectat în documentele anului 1821.** Mărturia documentară citată mai sus vine în contrazicere cu teoria lui D. Berindei despre revoluția lui Tudor, înțeleasă ca mișcare antiotomană, solidară cu Eteria. În urma publicării acestui document (și a altora, cu înțelesuri convergente), istoricul ar fi trebuit fie să-și modifice teoria, fie să demonstreze că afirmațiile cuprinse în noul izvor sînt greșite. El a găsit mai potrivită soluția de a trece sub tăcere spusele documentului și, în schimb, de a polemiza cu aceeași idee intîlnită în articolul nostru **Un text apocrif...** („Luceafărul" nr. 5, 7 și 10 din 1981). În felul acesta, cercetarea a fost deviată de la calea firească, întrucît ea ocolește analiza comparativă a izvoarelor, pentru a se transforma în polemică susținută de pe poziții dogmatice.

Dan Berindei nu are de ce să polemizeze cu noi în această problemă, ci are a-și armoniza teoria cu documentele. Spre a-și putea menține tezele, el va trebui să respingă — nu dogmatic, ci în temeiul confruntării izvoarelor — afirmația reprodusă mai sus din periodicul „Wiener Zeitung".

Numeroase dovezi se rostesc însă în același sens, cu privire la relația **Eterie-fanarioți**, iar istoricul nu va putea ascunde această constatare, ci va trebui să pornească de la ea, urmînd să găsească apoi, dacă-i va sta în putință, mijlocul de a le respinge pe toate. Printre altele, nu va putea fi omisă mărturia lui Mihai Cioranu (care susține că „într-acea Eterie se aflau toți boierii greci din România") și cu atît mai puțin afirmațiile lui Tudor Vladimirescu însuși, dintre care amintim pe acelea privitoare la planul eteriștilor de a-l scoate din capitala Țării Românești : „Am știut și știu că tot enteresul fanariotesc într-aceasta rezemă, ca să le dăm prile[j] să să așeze odată în București și apoi cu chipuri înșelătoare să tragă tot norodu lîngă dînșii. Ci mai bine este ca să-i lăsați să mă bată, precum sînt hotărîți... căci eu sînt bucuros ca mai bine să pier cu cinste în casa mea decît să umblu prin păduri după pohtele și planurile fanarioților" (subl. ns.) (4 aprilie 1821). (A se vedea și celelalte dovezi prezentate în lucrarea **1821. Tudor Vladimirescu...**, p. 361—365 etc.).

Va fi desigur greu să se demonstreze că martorii sau participanții la evenimente, inclusiv conducătorul revoluției, au avut o „optică eronată", o înțelegere greșită a raporturilor dintre fanarioți și eteriști, nestînd să-i separe și să-i pună în opoziție, așa cum ar cere „optica științifică". Deocamdată, polemistul nici măcar nu mărturisește că documentele conțin observații despre împletirea intereselor între stăpînitorii fanarioți și eteriști, idee pe care ne-o atribuie nouă ca pe o gravă eroare, neremarcînd că chiar și în propriul său articol există o recunoaștere involuntară a faptului contestat : autorul vorbește mai departe, într-o altă ordine de idei, despre „forțele stăpînirii [fanariote] comandate de șefi eteriști". Atacul său polemic este lipsit de suport documentar și străin de calea analizei critice a izvoarelor.

Vom vedea mai departe neajunsurile create de voința de a menține o teorie (aceea a ridicării lui Tudor în asociere cu Eteria împotriva turcilor), în ciuda numeroaselor fapte care o contrazic.

A. Oțetea recunoștea „complicitatea tuturor familiilor fanariote cu mișcarea eteristă". Însă urmarea acestei constatări, în cadrul teoriei sale, este că acțiunea lui Vladimirescu, prezentată ca solidară cu Eteria, devine exclusiv antiotomană, nu și antifanariotă (a se vedea în special ediția I a lucrării sale).

Dan Berindei păstrează ideea solidarității inițiale dintre Vladimirescu și Eterie, dar introduce postulatul separării eteriștilor de fanarioți, pentru a face mai plauzibil „legămîntul", adică mai credibilă vechea teză a înfrățirii conducătorului român cu eteriștii, și spre a putea afirma că obiectivele urmărite de Tudor, aliatul Eteriei, au fost deopotrivă antiotomane și antifanariote. Concepția sa este pe scurt aceasta : Vladimirescu s-a unit cu eteriștii împotriva otomanilor și a uneltelor lor, fanarioții. E o teorie care nu se poate menține decît considerînd pe eteriști și pe fanarioți ca două categorii opuse : cei dintîi au fost revoluționari, dușmani ai Porții ; cestilalți, fanarioții, formau o unitate cu Poarta. De pe această poziție, Dan Berindei obiectează împotriva expresiei „fanarioții-eteriști", utilizată de noi pentru a reda întrepătrunderea **între cele** două categorii, relevată de documente. („Relația pe care o stabilește [M.T.R.] este falsă !").

Începutul revoluției din 1821 este prezentat de D. Berindei în felul următor : „Tudor se angajase, în fruntea maselor, să lupte **împotriva Imperiului otoman**, crezînd că Eteria, sprijinită de Rusia, era o forță reală" **(Aspecte militare...,** ed. II, p. 102). A nega „legămîntul" lui Vladimirescu față de Eterie, pentru a susține caracterul antifanariot al revoluției, „înseamnă a nu vedea fenomenele istorice **în toată amplitudinea și complexitatea lor.** Fanarioții nu erau **decît** reprezentanții și mandatarii Imperiului otoman" („Rev. de ist.", nr. 8/1981). În această afirmație, termenul restrictiv **decît**, subliniat de autor, marchează anularea unei laturi importante a realității de la 1821 și dezvăluie, odată cu simplificarea faptelor, caracterul retoric al recomandării de a prezenta fenomenele **în toată amplitudinea și complexitatea lor.**

Documentele arată că **fanarioții erau și altceva decît instrumente ale Porții**, și tocmai acest aspect ignorat (negat aici prin adverbul **decît**) complică evenimentele de la 1821. Omiterea lui duce la o falsificare a cauzelor și a caracterului revoluției și la neînțelegerea poziției lui Tudor, căruia **i se atribuie pe nedrept „legămîntul" (frăția de cruce) cu eteriștii.**

Dacă nu se neglijează complexitatea contextului istoric, trebuie observat că, încă înainte de 1821, vechea unitate turco-fanariotă începuse să se destrame. Cercetînd antecedentele revoluției, constatăm că în lumina documentelor nu se poate spune despre ultimii domnitori fanarioți că au fost simpli funcționari credincioși ai sultanului, cînd politica lor externă urma o altă cale decît aceea cerută de interesele Porții. Oprim deocamdată aici expunerea argumentelor care duc la concluzia că Vladimirescu [illegible] revoluția ca eterist, cum pretinde „legămîntul" în dezacord cu toate actele [illegible] român și în neconcordanță cu situația Principatelor.

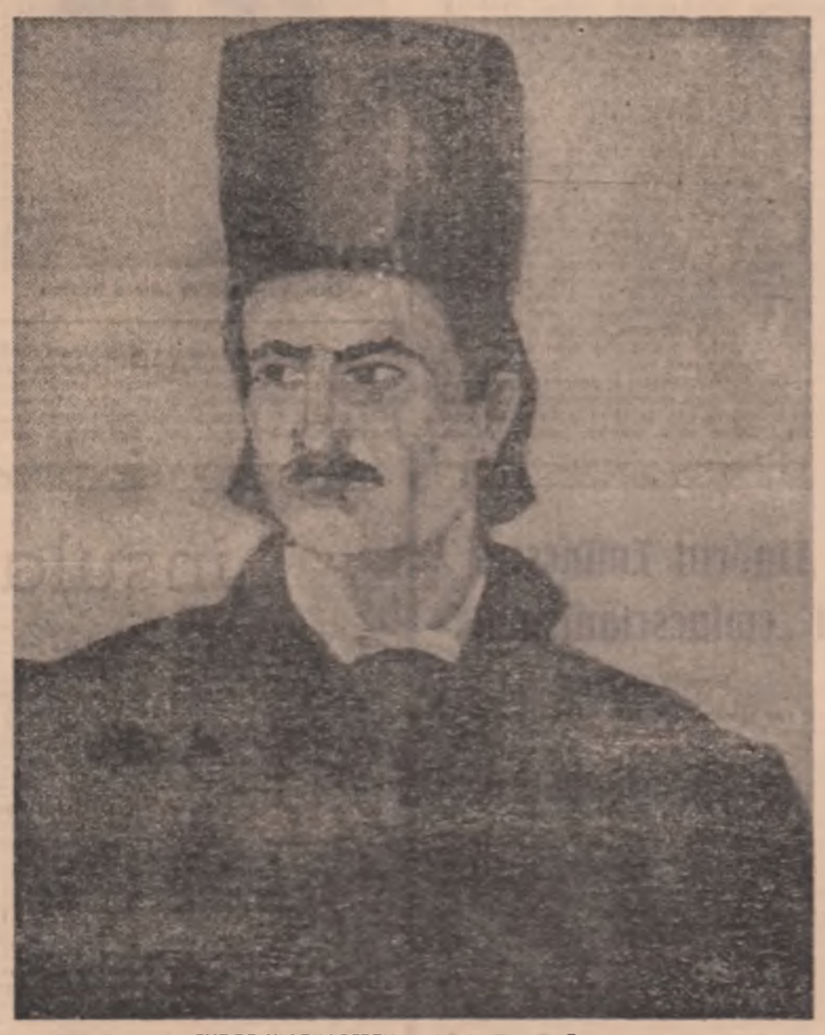

TUDOR VLADIMIRESCU — ulei de Octavia Berca

MIRCEA T. RADU

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

În ziua de 11 iunie a.c. s-a desfășurat pe scena Teatrului Nord din Satu Mare festivalul literar „Frăția și pacea", organizată de Uniunea Scriitorilor, în colaborare cu revistele „Vatra" și „Igaz Szó". Au participat Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Romulus Guga, redactor șef al revistei „Vatra", Hajdu Győző, redactor șef al revistei „Igaz Szó", Traian Iancu, director al Uniunii Scriitorilor, Ion Horea, Elteto Jozsef, Radu Ulmeanu, Dumitru Mureșan, Fenyi Istvan, Molnár Pál, Vasile Tarța.

Nichita Stănescu, laureat al Marelui Premiu „Cununa de aur" al Festivalului Internațional „Serile poetice de la Struga" (R.S. Macedonia, Iugoslavia)

PRIVIREA LUI ORFEU

Prima iubire

Într-un „Cuvînt înainte" la ediția din 1965 a poeziilor lui Eminescu, Tudor Arghezi scria cu sfială și gingășie (sfială și gingășie nu tocmai definitorii pentru firea sa contestatară, luciferică): „A vorbi despre poet este ca și cum ai striga într-o peșteră vastă. Nu poate să ajungă vorba pînă la el, fără să-i supere tăcerea. Numai graiul coardelor ar putea să povestească pe harpă și să legene, din depărtare, delicata lui singuratecă slavă"... Într-adevăr, nu o dată mi s-a întîmplat ca încercînd cu un prilej sau altul să scriu cîteva rînduri despre Poetul neamului nostru, un sentiment de stupoare aproape paralizantă să pună stăpînire pe mine amuțindu-mi cuvintele și făcînd să-mi cadă tocul din mînă. Bineînțeles că această reacție de o violentă inhibiție în fața colii albe nu mi s-a întîmplat numai mie (de asta l-am și citat aici pe marele vrăjitor al *Cuvintelor potrivite*, ca pe un argument al autorității, în cazul de față nu chiar blamabil), dar cu specificarea că ea se instala numai cînd teama nu intra în obligațiile mele didactice, întrucît una mi se părea să descrii rezonabil un univers artistic coerent în motivațiile și articulațiile sale proprii, și complet altceva să îndrăznești un discurs în fața unei ființe sacre: ți se taie răsuflarea (dacă ești de bună credință, nu ?). Și explicații, aproximări ale unei astfel de angoase oarecum ciudate cel puțin pentru un om care se ocupă totuși cu scrisul (dar mai ales pentru acesta, căci numai el cunoaște prețul și valoarea teribilă a actului !) ar putea fi mai multe, dintre care voi încerca să-mi deslușesc cîteva.

Eminescu a fost acceptat și asimilat ca mit național imediat după moartea survenită acum aproape o sută de ani, la 15 iulie 1889, atît prin valorile artistice, etice, istorice, politice, filosofice ale operei sale vaste dar și printr-un destin personal care nu se mai exprima numai pe sine, ci devenise un element exponențial pentru mag, poet și luptător. Scufundat în cercetarea secolelor trecute de glorie ale neamului cu voievozi luminați și apărători de țară, Eminescu a participat ca puțini alții la luptele politice ale prezentului său fără a urmări nimic pentru sine, ci condus numai de un infailibil simț moral a cărui fibră va dura tot atîta cît sub soare se va vorbi românește.

Eminescu – ulei de Mircea Bartuca

Identificat deci cu valorile absolute pe care și le construiește un popor (și portretul în mit pe care i-l face Călinescu pentru aceasta este în primul rînd relevant), o voce aspirînd la o sinteză în cea mai curată pietate în fața modelului trebuie să tacă. În același sens, Eminescu este geniul național, dar pentru noi moldovenii care ne-am petrecut adolescența și tinerețea în Iașii vechilor zidiri el înseamnă mai mult, el este eroul acelor locuri și prima noastră iubire care, cel mai adesea, înseamnă adorație mută în totală și sfîntă ignorare a comunicării prin cuvinte...

Dar nu numai acest aspect — prin el însuși copleșitor ! — îl am aici în vedere, dar și altele care privesc destinul său individual și care-l singularizează într-o aureolă tragică: a fost nefericit în dragoste (toată poezia sa erotică stă sub acest semn funest), a murit de tînăr de boala cea mai cumplită care i se poate întîmpla unui geniu etc. Iar dincolo de dimensiunea istorică a luptătorului și doctrinarului ethosului național care se opune înstrăinării și corupției moravurilor epocii se înalță, desigur, statuia olimpiană, atemporală a poetului, așa cum este ea cioplită în versurile finale, implacabile ale *Luceafărului*: „Trăind în cercul vostru strimt / Norocul vă petrece, / Ci eu în lumea mea mă simt / Nemuritor și rece". Este în această metafizică a geniului proiectul artistic nu numai al romanticului Eminescu, dar și o mitologie care-l depășește și care circulă de atunci, de la hotarul literaturii române moderne, ca o componentă genetică intrată în folclorul despre structurile ieșite din comun, dar și despre ideea că dincolo de avatarurile nefericirilor personale ceva supraviețuiește, rămîne incoruptibil și acest ceva ține de esența creației în spirit. Iar cînd în mijlocul unui popor își face apariția miraculoasă un poet ca Eminescu, acel popor trebuie să fie fericit fiindcă s-a născut a doua oară.

Dan Laurențiu

Tînărul Eminescu și „eminescianismul"

Urmare din pag. 1

stăpînirea incomparabilului geniu creator al scriitorului. Uzitînd, înainte de orice, de criteriul totalității integratoare, Mihai Drăgan își ordonează analiza de așa manieră încît traseul poeziei arată a fi marcat de etape relativ distincte. În interiorul lor, însemnele eminescianismului înregistrează acumulări succesive (nu atît de bine și de vizibile cu ochiul liber, cum s-ar putea crede, ci din contră, în virtutea celor mai agitate și complexe mișcări centripete) ce fac dovada unei creșteri în progresie geometrică. Punctul de vedere al exegetului este că fenomenul nu stă sub semnul rupturilor și răsturnărilor imprevizibile sau, cu atît mai puțin, sub semnul izbucnirilor care, chipurile, s-ar afla în afara oricărei cauzalități și, astfel, s-ar înscrie în sfera miraculosului. Pe cît cu putință, numai aceasta și răbdătoarea luare în stăpînire a întregii cantități de fapte și evaluarea justă a acestora — așa-zicînd, o evaluare contextuală și intercontextuală — poate deschide calea de acces spre miezul adevărului.

După cel introductiv, următoarele trei capitole ale volumului *Interpretări*, î fac loc în chip fățiș demonstrației critice de aspect pronunțat de [illegible]. Cu măsură istorisită și descriptivă în acest punct, Mihai Drăgan nu are prejudecăți, ... [illegible] socotite de mulți revoluții, analiza înaintează mereu, cunoscînd prin trei etape delimitate chiar înseși titlurile acordate capitolelor în cauză: *Începuturi poetice. O fază de tranziție. Poezia nouă*. Din cîte ne dăm seama cel puțin asupra începuturilor poetice ale lui Eminescu, nimeni nu s-a oprit cu atîta atenție, în chip atît de [illegible] precum Mihai Drăgan. În total convingătoare, opinia este că prima etapă din creația lui Eminescu „se întinde de la 1866, anul cînd debutează cu oda ocazională *La mormîntul lui Aron Pumnul*, și pînă spre sfîrșitul lui 1869, cînd în manuscrise apar variantele celor dintîi poeme care se vor tipări în revista de la Iași, adică în „Convorbiri literare". Din chiar acest enunț, sub raportul [illegible] luat în considerare, se desprinde faptul semnificativ că alături de *La mormîntul lui Aron Pumnul*, și de poeziile publicate, în „Familia", sînt supuse „expertizei" manuscrisele al căror conținut scot la iveală partea din opera postumă eminesciană circumscrisă și ea aceleiași perioade. Ne referim la variantele poemelor antume ce vor fi, deci, publicate în anii următori, dar și la poemele ce aparțin propriu-zis postumelor. Rezultatul este că începuturile poetice ale lui Eminescu sînt scrutate în totalitatea manifestării lor; ceea ce, nu mai încape îndoială, deschide o cu totul altă perspectivă asupra lor, sensibil apropiată de cea adevărată. Practic, se dovedește, pe de o parte, că întîile manifestări poetice tipărite de foarte tînărul scriitor nu pot fi eliminate din discuție (fiind socotite... neeminesciene !) și că, pe de altă parte, cele mai ascunse rădăcini, chiar dacă uneori destul de firave, ale eminescianismului se localizează în totalitatea faptei literare de acum. Trecerea în revistă a tuturor elementelor (opera literară, biografia scriitorului și dosarul lor critic) îndreptățește judecata concluzivă potrivit căreia „Eminescu parcurge, de regulă chiar cu începerea din perioada de tinerețe, un drum care cuprinde, într-o primă fază (corespunzătoare celor dintîii tipare ale unei poezii), o rotire frenetică în sfera sentimentelor umane interpretate liric în accepțiunea lor psihologică, după care urmează, la lumina contemplației poetice, o desprindere treptată, prin prefaceri și metamorfoze succesive, de simțire nemijlocită, de freamătul contagios al pasiunii și al emoției sufletești, întotdeauna însă elementul originar al poeziei sale". „Scăpat din strînsoarea acestui spațiu intim, convertindu-se prin cuvînt, într-o formă nouă, pentru a crea o altă ordine alături de aceea a realului, sentimentul ajunge să aibă o viață poetică independentă, trece adică, purificat de accidentele vieții omenești și de efemerul cotidian, în spațiul imaginar, în lumea imperială a fanteziei, devine, cu alte cuvinte, un limbaj nou, un vis poetic, o posibilitate de integrare în ordinea misterioasă a universului".

Instructiv cu adevărat este să ni se arate că simptomele unei asemenea miraculos și totuși real proces (enunțat, poate, de Mihai Drăgan mult prea tranșant) sînt sesizabile chiar în cele dintîi manifestări ale geniului creator eminescian.

„...insula-n insulă"

În *Le plaisir du texte* Roland Barthes definea lapidar atributele de arahnidă [illegible] și autodevoratoare ale textului literar accentuînd asupra modului special al acestuia de a se **autoproduce:** Despre această **textură** a textului și despre felul cum autorul sau subiectul se dizolvă ca un păianjen „în secrețiunile constructive ale pînzei sale" ne „relatează" Eminescu în **Cezara**. Cel care a vorbit printre primii despre „invazia textului în spațiul simbolului" eminescian a fost Livius Ciocîrlie în **Alb și negru (Cartea Românească**, 1979: el a descoperit „sintaxa" complicată a **pădurii** (codrului) ca posibilă metaforă textuală la Eminescu și a discutat „statutul" lui Cătălin — „semnificantul liber" — ce aspiră să devină un personaj de text. Dar personajul de text prin excelență este la Eminescu Euthanasius și ni se pare curios cum de nu s-a observat acest lucru pînă acum, iar Textul ca atare va fi chiar **insula lui Euthanasius.** G. Călinescu va susține că „insula lui Euthanasius în apropierea oceanului, într-un lac așezat la rîndu-i într-o vale închisă de jur împrejur de stînci uriașe, «zidite de jur împrejur una peste alta pînă-n ceruri», aparține **geologiei mitice**". (s.n.). Se poate spune că marele critic intuiește ceva vag din arhitectura labirintică a textului dar mai încolo va vorbi și de **artificialitatea** (trăsătură esențială) acesteia: „Natura din **Cezara** este italică, căci în grădină sînt portocali și marea e pe aproape". Prin „italică" se înțelege aici mai mult artificiul estetic decît peisajul natural. Înaintînd pe urmele lui Călinescu, Mircea Eliade **(Insula lui Euthanasius, Fundația regală pentru literatură și artă**, București, 1943) se va referi la insula mitică indiană Svetadvipa, adăugînd că [illegible] centru al povestirii" ca sugestie a circularității arhitectonice în care este construit textul; desigur că „edenicul" de care vorbește Mircea Eliade reprezintă o variantă de **manifestare** a textualizării chiar dacă acesta dă **o altă accepție** termenului. Am analizat deja **modelizarea textuală** a insulei lui Euthanasius în lucrarea **Ion Barbu — eseu despre textualizarea poetică** (Ed. **Cartea Românească**, 1981). Revenim aici pentru a puncta unele sugestii ale textului eminescian, insinuînd noi elemente pentru a lărgi datele despre **viziunea textualistă** pe care Eminescu a construit-o în **Cezara**; toată nuvela nu este altceva decît o reluare circulară a încercărilor de figurare a textului prin procedeul reflectant. La Eminescu textul se constituie ca un efect al invaziei naturii asupra culturii; germinația colosală a regnurilor despre care a scris Călinescu ilustrează acest proces „textualizant". E vorba de un proces dubiu de eroziune poescă de pe o parte și de o proliferare stihială a vegetalului pe de altă parte. Iată o primă emblemă a textului oferită la începutul nuvelei prin descrierea „monastirii" care seamănă mult la înfățișarea exterioară cu edificiul Usher: „Din niște colți de stînci despre apus se ridica o monastire veche încunjurată cu muri, asemenea unei cetățui, și de după muri vedeai pe ici, pe colea cîte-un vîrf verde de plop ori de castan. Acoperemîntele țuguiate de olane mucigăite, bolta neagră a bisericei, zidurile împrejmuitoare risipite și năpustite în risipa lor de plante grase, de furnici ce-și fondau state, de procesii lungi de gîze roșii, cari se soreau cu nespusă lene, poarta de stejar de o vechime seculară, scările de piatră tocite și mîncate de mult îmblet, toate astea laolaltă te făceau a crede că este mai mult o ruină opriță curiozității decît locuință". Invazia vegetalului ca **marcă textuală** se continuă în „curtea ce sămăna a părăsită a mănăstirei, cu pardoseala ei de petre pătrate, printre cari creșteau în voie fire de iarbă naltă, și-n mijlocu-i c-un iaz, ale cărui maluri erau sălbăticite de fel de fel de buruiene. Brusturi mari, luminărele, sulcină și măzărichea, care-și țese păturile ei de flori asupra întregei vegetații, pe care o zugrumă cu încîlciturile ramurilor". Verbul **a țese** folosit des de Eminescu aici divulgă o anumită **intenționalitate** „poietică". Vom asista imediat **de visu** la operația textualizării; aceasta constă în trecerea obiectelor reale **în (de) semnul** lor **scris.** Astfel călugărul tînăr, o primă sugestie a tentativei de constituire a personajului de text („O gură cu buze subțiri, o bărbie rotunzită, ochii mulțămiți, cum am zice de ei înșii privesc c-un fel de conștiință de sine, care-ar pute deveni cutezare — expresia lor e un ciudat amestec de **vis și rațiune rece**") se „joacă desemnînd cai verzi pe pereți": „S-apropie de fereastră și se uită în grădină jos la iarba moale, crescută-n umbra virgină a copacilor, la portocale ce luceau prin frunze, apoi luă creionul și **desemnă** pe părete o portocală. Luă un papuc, îl puse pe masă și se uită la el — apoi deschise o carte bisericească și pe-un colț de pagină **zugrăvi** papucul. Și ce profanație a cărților bisericești ! Toate marginele erau profile de femei, popi, cavaleri, cerșitori, comedianți... în sfîrșit, **viața în realitatea ei, mizgălită** în fiecare colț disponibil". Exclamația călugărului bătrîn, observînd îndeletnicirile confratelui său **(Apage Satana !** adică „piei, diavole") are o explicație precisă; **mîzgălind, zugrăvind, desemnînd**, tînărul ia „viața în realitatea ei" și o trece în **euthanasia** ei, altfel spus, transferă realul în fictiv, adică îndeplinește operația de textualizare care este diavolească. Același lucru va face și pictorul Francesco încercînd să-i „fure" chipul lui Ieronim pentru demonul din tabloul la care lucrează, **Căderea îngerilor.** Doar Cezara rămîne vie, însetată de dorință fiindcă pe ea nu o „zugrăvește" nimeni, ea fiind ceea ce a fost numit un semnificant liber. Aceștia sînt termenii inițiali ai textului care deocamdată nu se constituie decît ca sugestii **interstițiale** aflate întîmplător la limita dintre existent și „desemnat", dintre natură și cultură, dintre real și fictiv. Dar dincolo de acești termeni inofensivi sau mai exact peste „viața" lor pașnică năvălește brusc viața „scrisă", construită conștient de Euthanasius care încearcă s-o substituie pe aceea reală; acesta îi „scrie" (chiar accentuează operația „scrisului" la începutul demonicei sale „scrisori") lui Ieronim cu vorbe meșteșugite, întoarse către mai multe sensuri, ademenindu-l cu viclenie către lumea paradisiacă (artificială) a textului, lume de „forme virgine" dar ireversibilă. Spațiul euthanasic spre care este invitat posibilul erou de text, deși capătă aparențele unui peisaj natural, va fi complet izolat, părînd dintr-o perspectivă exterioară cum e și firesc — „fără viață".

Accesul la paradisul artificial al textului este deci interzis lectorului neinstruit; ne putem imagina acum că „murii" eminescieni au funcția de a izola lumea construită a textului artificial de aceea naturală, crescînd spontan ca și vegetația ne- „zugrumată" de nici o îngrădire voluntară. Alcătuirea textului se face **controlat,** după un plan arhitectonic bine gîndit. Dar să urmăm mai departe traiectul textului euthanasic: „Dar cum este inima ? De jur împrejur stau stîncile uriesești de granit ca niște păzitori negri, pe cînd valea insulei, adîncă și desigur sub oglinda mărei [aici situîndu-și **domeniul sub oglinda mărei,** Eminescu vrea să sugereze încă artificialitatea peisajului, multipla **autoreflexivitate** a acestuia], e acoperită de snopuri de flori, de vite sălbatice, de ierburi nalte și mirositoare, în care omul n-a intrat niciodată. [Se observă, cum această virginitate a formelor „organizate" de Eminescu în insulă este convențională, adică **i-reală.**] Și deasupra păturei afînate de lume vegetală se mișcă o lume întreagă de animale. Mii de albine cutremură florile lipindu-se de gura lor, bondarii îmbrăcați în catifea, fluturii albaștri împlu o regiune anumită de aer deasupra căreia vezi tremurînd lumina soarelui. Stîncile nalte fac ca orizontul meu să fie îngust. O bucată de cer am numai, dar ce bucată ! Un azur întunecos, limpede, transparent, și numai din cînd în cînd cîte un nourel alb, ca și cînd s-ar fi vărsat lapte pe cer. [„Orizontul" este unul artificial căci se obține prin intertextul unei „bucăți de azur" mallarméene]. În mijlocul văii e un lac (iată și nelipsitul **lac** autoreflectant al lui Poe) în care curg patru izvoare cari ropotesc, se sfădesc, murmură, răstoarnă pietricele, toată ziua și toată noaptea. E o muzică eternă în tăcerea varatică a văiei și prin depărtare, prin iarbă verde, pe costișe de prund, le vezi mișcîndu-se și șerpind cu argintul lor fluid, transparent și viu, aruncîndu-se în brațele bulboanelor, în care se-nvîrstec nebune, apoi repezindu-se mai departe, pînă ce, suspinînd de satisfacere, s-adîncesc în lac. În mijlocul acestui lac care apare negru deoglindirea stufului, (oglinda lacului este neagră, nu reflectă nimic decît pe sine, deci este oglinda authanasică a textului), ierbăriei și răchitelor din jurul lui, este o nouă insulă mică cu o dumbravă de portocale. În acea dumbravă este peștera, ce am prefăcut-o-n casă, și prisaca mea. **Toată această insulă-n insulă este o florărie sădită de mine** pentru albine. „Am subliniat ultima propoziție pentru a ilustra **inima textuală**, artificială și construită conștient de către Euthanasius care apare dotat de Eminescu cu o surprinzătoare **cultură textuală**; acesta fiind sculptor „lucrează" asupra naturii ca și Ieronim care avea o adevărată „carte de schițe". Euthanasius „sculptează" „suprafața păreților cu ornamentele și basoreliefuri", reducînd luxurianța mișcătoare a realului sau a imaginarului (el sculptează tot niște **semne** sau simboluri, pe Adam și Eva, pe Venus și Adonis etc.) la dimensiunea „arhitectonică" a **textului său.** „Am cercat a prinde în acest forme inocența primitivă" îi spune Euthanasius lui Ieronim pe care vrea să-l atragă în capcana textului său înainte de a fi prins în capcana textului ce-i întinde Cezara. „Agresiunea inocenței femeiești" ar fi o altă modalitate de manifestare a textului, și în acest caz la fel de nimicitoare căci „după orele care în amor se numesc păstorești — spune Euthanasius — rămîne în om o profundă descuragiare și tristeță, ba susțin că în acele momente omul e mai capabil de sinucidere, ba mai nepăsător față cu moartea decît orișicînd." Lecția lui Euthanasius este foarte lungă și toată lumea o cunoaște: este interesant de semnalat că acesta face constatarea „semiotică" referitoare la mintea umană care nu va reuși să „încifreze ceva în natură" întrucît „nu-i decît o încifrațiune a aceleiași naturi". „Organizarea semiotică" a lumii a învățat-o Euthanasius de la „albine" pe care le-a observat în această izolare a sa de societatea umană. Lumea textului către care îl cheamă pe Ieronim este sterilizată „de haina deșărtăciunei". Dar scrisoarea lui Euthanasius este **fictivă**, de aceea nu va fi urmată de Ieronim care este **viu**; abia după periplul romantic al unor probe textualizante, acesta evadează din **textul** Cezarei și ajunge pe insula lui Euthanasius pe care-l găsește **integrat** definitiv în textul său. Scrisoarea acestuia e o misivă de la un „mort", adică de la un personaj de text care s-a **înscris** euthanasic în natură: „Simt că măduva mea devine pămînt, că sîngele meu e înghețat și fără cuprins ca apa, că ochii mei abia mai reflectează lumea-n care trăiesc [...]. Mă voi așeza sub cascada unui pîrîu; liane și flori de apă să **încunjure** cu vegetația lor corpul meu și să-mi **strățese** părul și barba cu **firele** lor... și-n palmele-mi întoarse spre izvorul etern al vieței, «soarele», viespii să-și zidească fagurii, cetatea lor de ceară. Rîul curgînd în veci proaspăt să mă **dizolve** și să unească cu întregul naturei, dar să mă ferească de putrejune. Astfel cadavrul meu va sta ani întregi sub torentul curgător, ca un **bătrîn rege din basme**, adormit pe sute de ani într-o **insulă fermecată**" (s. n.). Euthanasius își „strățese" părul și barba în „țesătura" pe care el însuși a construit-o, sub „soarele" negru al textului (Eminescu a pus alte ghilimele aici pentru a marca încă o dată apartenența noțiunii la lexicul textual). El va fi „dizolvat", așa cum zice Barthes „dans les secrétions constructives de sa toile"; fiind un semn textual („bătrîn rege din basme") nu va fi atins de „putrejune", adică de uitarea lectorului. După cum se știe, marile texte sau marile semne textuale se deschid continuu unor lecturi infinite. Nuvela **Cezara** ne oferă cel puțin posibilitățile „teoretice" spre a observa adîncimea **conștiinței textuale** a marelui nostru poet care-i citise cu deosebită atenție pe romanticii fantastici germani. Spațiul nu ne-a permis de data aceasta să investigăm decît aspecte din cele mai vizibile în legătură cu textualizarea, depistabile ușor și de un lector neavizat. Vom reveni în curînd pentru a ilustra, așa cum am promis, utilizarea de către Eminescu a procedeului textualizant numit de critica textuală **la mise en abyme.**

Marin Mincu

Poezie și eucronie

Pe la finele anului 1968 revista „Luceafărul" publica o anchetă literară despre bizarul fenomen numit „inflație poetică"... Tocmai apăruse o nouă tînără generație poetică, tocmai o întîmpinaseră cu urale vehemente vecinic tinerii antuziasmați de junețe critici literari Nicolae Manolescu, Dumitru Micu, Laurențiu Ulici, tocmai că asta nu le căzuse bine oleacă mai vîrstnicilor confrați.

Un ins suficient, autor evoluînd de la cînticelul festivist la textul bancurist (poezie, teatru, eseu, proză) și înapoi, ins care a făcut carieră și-n societatea de consum își încheia cam așa răspunsul la o întrebare din anchetă, privitoare la calitatea „noilor veniți" în poezie: „N-am auzit. Nu cunosc. Bună-ziua !"

Întrebat prin străinătățuri ce mai e nou în literatura română insolentul nu cunoaște decît un răspuns: „Moi ! Je !"

Mi-am amintit cu groază de textul insului abil și scabros exponent al unei mentalități arierate preluată voios și de unii critici literari, mentalitate de bulibașă...

Inflație... poetică... e în fapt o **contradictio in adjecto...**

Limba română numără mai puține cuvinte decît alte limbi moderne, cel puțin așa spun lingviștii, poezia română modernă însumează mai puțini autori și mai puține opere poetice decît alte literaturi moderne, **creația** în limbă, aur curat, și în poezie, lamura aurului, nu poate avea nimic comun cu inflația...

De la Constantin Noica la G. Ivănescu, bătrînii noștri înțelepți ne redescoperă limba română ca și cum abia acum am învățat-o de la Nicolae Labiș și Ion Gheorghe la Dan David și Liviu Antonesei, poezia română modernă a intrat în cel de-al treilea eon fericit al ei, în **eucronie** (după momentul Eminescu și epoca interbelică) și, cer iertare, dar nu pot să-i numesc pe aceștia decît înțelepții tineri, cer iertare pentru că îmi citez un vers scris acum douăzeci de ani: „și bucurați-vă de înțelepții tineri !"

Știutori de carte, cu un incomparabil instinct salvator al creației și o unică vocație a desăvîrșirii personalității, hipersensibilizați de vremurile „teribile", tinerii poeți români de azi experiază **cuvîntul** cu fervoarea căutătorilor de **absolut**, și încă o dată spun, bucurați-vă de înțelepții tineri și citiți-i chiar dacă unii dintre ei nu vă citesc sau vă neagă pe domniile-voastre, înțelepți mai puțin tineri... numai cei care **nu citesc** au ceva de pierdut, fie tineri, sau bătrîni... Alde Domnu' N-am-auzit-Nu-cunosc-Bună-ziua...

Mi-am amintit cu groază de textul insului abil și scabros zilele acestei aflînd din presa literară „Rezultatele Concursului de debut în poezie al Editurii Albatros pe anul 1981":

NUMELE POETULUI

„În urma trierii celor 167 de manuscrise depuse sub motto, Juriul Concursului de debut în poezie al Editurii Albatros, alcătuit din Mircea Santimbreanu, directorul editurii — președinte, Ion Acsan, Constanța Buzea, Domnica Filimon, Mircea Martin, Gabriela Negreanu și Laurențiu Ulici, a decis următoarele:

Să se rețină spre contractare și publicare manuscrisele: Romulus Bucur: **Dragoste and bravură**, Daniel Corbu: **Recurs**, Aurel Dumitrașcu: **Divina paradoxalia**, Ion Bogdan Lefter: **Salt Mortal**, Alexandru Mușina: **Manualul tînărului liniștit**, Călin Vlasie: **Neuronia**.

Autorii au întrunit opțiunile juriului, fiind în același timp prezenți în culegerile anterioare ale editurii. Pe anul 1981 se acordă următoarele premii: Traian Furnea: **Un simplu acum !**; Ștefan Mera: **Poezii din inimă**; Ion Zubașcu: **Gesturi și personaje**.

Totodată au fost selecționați în vederea publicării cu cicluri de poezii în **Caietul debutanților**:

Corneliu Antim, Liviu Antonesei, Nicolae Băciuț, Daniel Daniel, Gellu Dorian, Alexandru Dohi, Ion Dumvravă, Ștefan Dumitru Marcela Mariana Milcu, Soril Miavoe, Sanda Moise, Voicu Olari, Nicolae Sava, Traian Ștef, Andrei Zanca."

Cunoscînd în manuscris o bună parte din cărțile viitorilor debutanți ai Editurii Albatros nu pot decît să-i felicit pe membrii juriului și în același timp să-i plîng pentru pozițiunea lor discriminatorie... Iată, un singur concurs de debut care poate lansa o generație și în același timp evidența neputinței editorului: căci, știu prea bine că toți cei cincisprezece poeți care vor fi publicați în **Caietul debutanților** sînt la fel de talentați ca și ceilalți, numai că nu e „spat"... Cum mereu pentru Petru Aruștei sau Cristian Simionescu nu a fost „spat"...

Dincolo de fenomenele parazitare care însoțesc poezia română de azi, dincolo de obstacolele birocratismului, dincolo de veleitarismul agresiv ne rămîne bucuria pură de-a viețui în **Eucronia**, buna vremuire, ceasul prielnic unei mari arte...

Cum dintre viitorii debutanți al Editurii Albatros mulți au fost „descoperiți", debutați, publicați, premiați de revista „Luceafărul", am sugera colegilor noștri albatrosiști să invite în juriile concursurilor de debut și cîte un redactor al revistei noastre: sugestia, firește, poate fi primită și de alți editori...

Cezar Ivănescu

Uneori, alteori

Uneori, cînd ești supărat,
iei o piatră și-o arunci.
Apoi, te uiți după ea
și vezi că a căzut
într-o grădină.
Dar nu te-ntrebi,
de ce a fost nevoie s-arunci piatra
ca să vezi florile.

Alteori, întorci capul
sau închizi ochii ;
să nu vezi lacrimile altora.
Închizi ochii ;
și te-ntorci spatele.
Chipurile, nu suporți,
ai vrea să vezi o lume mai bună.
Dar, ca să vezi,
nu trebuie să deschizi ochii !

Florian Mâciu

CONFABULE

ARCUȘUL ȘI VIOARA (I)

Nu prea departe de ieri / dar nici prea departe de azi / aproape de ei / dar departe de noi / într-o poiană în care / noapte de noapte se strîngeau animalele / păsările / și chiar insectele / pentru a-i asculta cu plăcere / chiar cu emoție / unii rîzînd / alții plîngînd de plăcere / Arcuș și Vioara se certară / îndată după aplauze / și ce aplauze / aplaudau care mai de care / toate animalele, păsările / și chiar insectele / bravo / strigau / în mai multe limbi / bravo / degeaba / cei doi mai că nu se băteau / atît de mare era furia / aceasta îi ardea ascuns / de cînd cîntau împreună / ascultă / îi zise Arcuș viorii / fără mine ai fi mută și surdă la cîntec / fără mine nu s-ar mai auzi nimic din tine / deci e limpede / cine are întîietate între noi doi / eu cînt răspunse Vioara / tu ești doar un băț fără minte / și fără talent / numai te plimbi pe strunele mele / care ele au grijă cum să sune / cearta lor se auzea în toată pădurea / cum se aude orice ceartă / nemuzicală.

Iulian Neacșu

atelier literar

poșta redacției

V. MILESCU : Ceva mai bine, în „Sic transit“, „În această vară“, „În intuneric“. Dar lucrul artistic, densitatea, au scăzut în favoarea unor despletiri metaforice nereținute, adesea dulcege și convenționale.

I. CRAIOVA : S-a pierdut din acuratețe, din limpezime și cursivitate. versificația e mai neglijentă și concesivă, improvizația mai facilă, neinspirată, necontrolată prin gust și idee (de p., „să cînte cintezoiul... ca un păstor inconjurat de turmă“ ? !, etc.) Ceva mai curată, „Edec“ (cu excepția citatului, firește).

DOREL DUMITRU : Un început timid și nesigur, din care nu lipsesc, totuși, unele semne bune („Cintec“ 7, „Peisaj contemporan“).

ȘTEFAN GRECU : Da, am citit, sînt niște aberații și „fantasmăgării“... Date responsabile, corecte, despre revista și grupul „Albatros“, puteți găsi în cartea lui Ion Bălu, „Nostalgia absolutului“ (ed. „Eminescu“, 1981) și în volumul nostru, „Versuri“, din „Biblioteca pentru toți“ (ed. „Minerva“ 1981).

R. BARBU : Proza dv. e destul de stîngace și primitivă, atît în ce privește redactarea, cît și în privința faptelor relatate. „Drama“ tînărului student (tată al unui prunc nelegitim) căruia părinții („director de bancă“ și „judecătoare“ !...) îi încuie („în șifonier“ !) actul de naștere ca să-i împiedice căsătoria („mezalianță“ !... zic ei.) ceva mai curată, „Edec“ (cu excepția citatului, firește).

DOREL DUMITRU : Un început timid și nesigur, din care nu lipsesc, totuși, unele semne bune („Cintec“ 7, „Peisaj contemporan“).

ȘTEFAN GRECU : Da, am citit, sînt niște aberații și „fantasmăgării“... Date responsabile, corecte, despre revista și grupul „Albatros“, puteți găsi în cartea lui Ion Bălu, „Nostalgia absolutului“ (ed. „Eminescu“, 1981) și în volumul nostru, „Versuri“, din „Biblioteca pentru toți“ (ed. „Minerva“ 1981).

R. BARBU : Proza dv. e destul de stîngace și primitivă, atît în ce privește redactarea, cît și în privința faptelor relatate. „Drama“ tînărului student (tată al unui prunc nelegitim) căruia părinții („director de bancă“ și „judecătoare“ !...) îi încuie („în șifonier“ !) actul de naștere ca să-i împiedice căsătoria („mezalianță“ !... zic ei.) cu o fată de muncitori (deși tînărul e major, bineintenționat, hotărît să se însoare, și nu pare atît de îmbecil încît să nu-și poată lua de la primărie un alt act de naștere !...), „drama“ aceasta, [illegible] poate amănuntele și desfășurările ei (care se întîmplă, subliniem, în zilele noastre !) e un lucru cu totul pueril și nesărat. Care explică, probabil, și eșecurile dv. anterioare (de care pomeniți) pe la alte redacții.

J. — M. VADISLAV : Scrisă neglijent, la voia întîmplării, fără un efort de concentrare (și de construcție), povestea rămîne vagă, confuză lipsită de personaje congruente, vii (nu reiese clar nici raportul de succesiune — ori concomitență ? — dintre momentul Dan-Liviu și momentul Ștefan, etc.). Apoi, „lumina care se strecura prin **sticla îngustă a geamurilor**“, „un coc de miere“, „gîtul aurit de căldură“ ? !, etc., etc., ilustrează și ele un mod de a lucra, grăbit, superficial, neglijent, prin care nu se pot obține rezultate valabile.

N. STEJAR : Vă bazați pe un îndoielnic răspuns, „prin intermediar“, de acum 15 ani ! (de care, de altfel, n-avem nici cea mai vagă cunoștință) și vă lansați în presupuneri și speculații alături cu drumul. Noi nu v-am spus „clasicizant“, în răspunsul anterior din această rubrică (versuri „clasicizante“ apar, de altfel, nu rareori, în chenarul „Atelierului“), ci v-am spus, limpede ca „bună-ziua“, „încercări de nivel modest“. Și mai clar : neajunsul textelor dv. nu este că ar fi, chiburile, „clasicizante“ (calificativ care nici nu ne cade prea des sub peniță, în orice caz nu cu sens de reproș...), ci că sînt slabe ! (Lucru pe care nu se poate să nu-l fi aflat și dv., în lungul anilor, consultînd diferitele poște redacționale. Dacă nu cumva vă este prea obișnuită meteahna de a pune mîna la ochi în fața adevărului...). Oricum, noi vă stăm la dispoziție pentru o „reexaminare“ în plus, atentă și amănunțită, cu toată obiectivitatea omenește posibilă.

VIOREL GARDAL : Încă nu e clar care sînt posibilitățile dv. Deocamdată, niște notații, cam inconsistente, din care nu lipsesc și unele vagi semne lirice. Să mai vedem. (Ne puteți trimite, desigur, și proza).

MIRCEA POPA : Versurile, mai de grabă stîngace, șovăitoare, nu par a făgădui prea mult (deși, în „Înserare“ ar putea fi ceva). Proza, însă, vioaie, cursivă, curat scrisă, povestește destul de bine și merită să-i acordați atenție și speranță.

A. A. GHERGUȚ : Versurile sînt foarte slabe și nu poartă nici un semn de talent. Stați prost și cu scrisul, cu exprimarea, cu ortografia, etc. (pentru clasa a X-a, unde vă aflați !), așa că, în loc să vă apucați de scris un roman (pentru care n-aveți nici pregătirea și experiența minimă, presupunînd că ați avea talent, ceea ce încă nu se știe !), mai înțelept ar fi să vă ocupați serios de școală, de citit, de pregătirea dv. intelectuală, în general. (Caietul de încercări literare ar trebui deschis mai rar și numai în timpul cu adevărat liber).

Teodor Vasiliu, George Gogoneață, Grațiela Ermurache, Marin Tanciu, Constantin B., Constantin Roman, Ioan Lazăr, Visarion A., Mihai M. Enășoae, Petre Dumitru, Constantin Dieneș, Ion St. Ursulescu, Florea Ion Caracal, Magda Seklaoul, Diana M. Toni, Angelica Lazăr, (ceva, în „În timp ce“). **Iuliana Oancea, Mihai G. Morar :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Întrebări

Îndrăznesc să-ntreb.
Spitale nu există.
Îndrăznesc să-ntreb.
Spitalele sînt urite. În preajma spitalelor
se vinde susan ca la munte
floricele semințe alviță
bomboane în roboți de plastic
flori fructe. Îndrăznesc să-ntreb
în preajma spitalelor se string cerșetori
autobuzele curg spre spital
în zilele de vizită
zilele curg spre spital.
Îndrăznesc să-ntreb. Autobuzele
vin de undeva dintr-un loc anume
autobuzele nu vin de foarte departe
îndrăznesc să-ntreb
toate știu că trebuie să ne ducă
la spital...
Îndrăznesc să-ntreb. Există
capete de linie
unde autobuzele extenuate
se internează...

LORENA PAVALAN

Scrisoare de dragoste

Mă simt așa de singur ca după un război
Din care însă nimeni nu s-a întors la vetre
Mă simt așa de singur că-mi vine să arunc
Ca un nebun în bronzul statuilor cu pietre
Se face iarăși toamnă și cred că mai respiri
Plămînii casei mele duhnesc a frunză moartă
Nopți lungi de insomnie mucegăiesc în cești
Ca în odaia unui nemulțumit de soartă
Îți mai aduci aminte cît cer senin a fost
În gînduri în cuvinte în liniște în gesturi
Acum îmi sprijin clipa de amintirea ta
Și viața mi se pare un lanț de everesturi

Se face iarăși toamnă și cred că mai respiri
Și cade steaua celor din urmă trandafiri...

VIOREL MUNTEANU

Verbul

Caut verbul care să aprindă
ca filamentul lămpii lui Edison,
verbul deschizînd
ca pe-o carte
sufletul cititorului,
astfel
soarele răsfoiește un trandafir !

EMIL COȚIANU

Dan Băncilă : „Forme“

Întîmplări în familie

Bunica își tricotează
tristețea la fereastră,
bunicul e plecat
să descopere America,
la cinematograful sătesc
rulează un nou
război mondial,
unchiul Ion își caută
viața netrăită
într-un album cu poze,
noi ne jucăm
în curtea interioară
o melancolie
de-a păsările.

LUCIAN CODRIN MANAILESCU

Risipitoarea lui tinerețe

Erai bogat aveai tinerețea
și ramuri înflorite de salcîm
primăverile curgeau firesc
cu apele din izvoare
și doar rîsul tău
le putea fi pe măsură
înaintai într-un tunel
de ramuri înflorite de salcîm
statornică în tristețe
m-am irosit în creștere
la capătul tunelului fremătător
mai veghează și acum o pată de soare.

VIORICA IONESCU

Cu starea de spirit

I

Nemulțumirea să mi-o spun
îmi trebuie cuvinte arătoase,
fulgii se adună într-un cerc,
oasele de zăpadă stau pe case.
Cuvintele le caut mereu și sufletul
e cenușiu, cu țepi,
o lancă de lanci, cu amurgul rănit.
Cade un sînge nemaivăzut
ca o mulțime de gînduri
Starea nu se încheagă în cuvinte.

II

Fulgii despică lumina
iar cuvintele trebuie să le scriu :
scot un fel de pistol
pînă nu e prea tîrziu
și trag cu sunete.
Acum cerul tace ; oboseala lui
doarme pe case — case mari de zăpadă.

III

Pentru a goli conductele
folosim un cuvînt cu țepi,
biogazul arde sub formă de cuvinte umflate,
s-au omorît cu tăișul unei vorbe
ideile grase, răsfățate
și stîlpii uriași intră în pămînt
loviți de baroasele
cuvintelor de mii de tone.
Mîine dăm ordin de atac
cu tancurile lexicului.
Neliniștea mea o agăț
de borna acestei poezii
și cînd demarez,
neliniștea amintită
cade de pe mine
ca un cort fără corzi,
dezvelindu-mă
sub ploaia noilor senzații.

CONSTANTIN BUICIUC

Tricolorul

Urmare din pag. I

toric, cu fiii săi prin idei devenite, sub șlefuirea timpului, simboluri, iată-mă, cum spuneam, lingă Tricolor ! Nu-i caut culorile, semnificații lor, dispoziția lor, cunosc pe dinafară toate astea, aspectele tehnice au privit direct de pionierii României moderne, caut și găsesc istoria noastră adusă, cu mari sacrificii, la zi, găsesc spațiul românesc păstrat cu preț greu de sînge și idei intact, adică pașii mei și gîndurile mele pot umbla la adăpostul aceloraşi hotare care au adăpostit gîndurile și munca înaintașilor mei, caut și găsesc în el marea, încercata și învingătoarea limbă maternă, caut și găsesc în el tot ce-mi este necesar pentru ca, sub el, să merg mai departe. Nu mă uit după metafore uzate, nu aștept explicații leneșe despre semne și semnificații, simbolul vieții unui popor rămîne viu atîta vreme cît poporul este viu iar poporul este viu cînd ogoarele, uzinele, gîndurile, cîntecele sale sînt în plenitudinea vieții. Nu-l scotocesc de acte și legitimații mai mult sau mai puțin istorice, am demonstrat cît de legică și logică este credința mea în el, iar pe cei care mai umblă după acest lucru îi pot trimit în fața vieții poporului, în fața istoriei lui ca în fața celei mai autentice Evidențe.

Mă apropii de el și-l ascult comunicarea specifică cu alte simboluri supreme care-au putut și pot comunica în continuare într-un limbaj cinstit despre marile probleme ale umanității, ale lumii contemporane, îi ascult și-i înțeleg efortul de-a ajunge la o comunicare pe această temă cu toate standardurile planetei noastre. Șed sub el la un miting de pace și-i rămîn veșnic îndatorat pentru efortul lui, el, martorul cel mai ocular la marile atrocități ale istoriei, de-a face auzit și înțeles, pe toate meridianele, glasul meu stăpînit de dorință sinceră. Construiesc sub el un tractor, un cîntec, o uzină și-l simt croindu-mi drum spre o viață demnă într-o societate a muncilor, îi simt trezia seculară ca pe o lumină fără de care viața mea nu poate vedea, concepe sau înțelege nimic.

Alegoreme pentru planeta inocenței

Urmare din pag. I

jumătate civil, jumătate cazon. Celălalt, jumătate cazon jumătate civil. Unul cu două pistoale de jucărie în mîini. Celălalt, trudindu-se „de-adevăratelea“ să transporte nisip cu o mașină de jucărie. Unul se apropie semet și, fără cuvinte, cu pistoalele ridicate proonne Jocul Războiului. Celălalt, tot fără cuvinte, îi întoarce spatele și descoperă la cițiva pași, în jurul arenei, o bordură de beton pe care mașina lui încărcată cu nisip își continuă cursa mult mai repede. Unul se face că n-a înțeles și se așează peste bordura celuilalt, pe singura cale posibilă, ca o barieră vie, cu pistoalele ridicate. Celălalt, din nou fără cuvinte, ridică o lopată de jucărie și trasează dincolo de UNUL, la o distanță de două-trei palme, o graniță prin aer. Se întoarce apoi cu mașina lui de jucărie și pleacă să-și care pe mai departe nisipul adevărat. Unul acceptă sentința jocului implacabil și se retrage dincolo de granița uneltelor cuminți. Celălalt nici nu vrea să se mai uite în urmă.

3. LABIRINTUL

Avea pe atunci trei ani. Era peltică și-i plăcea să alerge pe măsura dorințelor din mintea sa de copil. Poate și de aceea nu căderile ci opreliștile erau pentru ea prilej de lacrimi. Într-o zi a fost „călăuzită“ spre tărîmul jocurilor din perimetrul unui parc provincial. Acolo a descoperit Labirintul. Un Labirint liliputan, clădit la preț redus din bare de fier cornier și năpădit de lumină. Oricum, și la dimensiunile jocului capcanele din Labirint erau adevărate. În jurul ei un du-te-vino de copii curajoși. Părinții postați la colțurile Labirintului enuntau sfaturi ca-n reprezentațiile cu boxeri profesioniști.

Avea pe atunci trei ani. Era peltică și alerga prea mult și prea repede. A pătruns temătoare în Labirint. A făcut cițiva pași după care s-a întîmplat „inexplicabilul“. Am văzut-o după cei doi-trei pași făcuți pe calea bătătorită și ușor de recunoscut cum își croiește un alt drum al său, de-a dreptul, prin zăbrelele de fier cornier și peste capcane, fără să-i pese de lacrimi sau de greșeli, pînă cînd s-a descoperit învingătoare dincolo de pereții Labirintului. A ris atunci din toată inima pentru această ispravă a sa privind nu spre părinți ci spre soare. Ca și cum de-acolo i-ar fi venit sfatul șoptit pentru acest drum de-a dreptul. Întîmplător vă rog să-i dați dreptate. Dar nu întîmplător vă rog să vă amintiți că pacea lumii nu-și poate croi decît un drum de-a dreptul aflînd în strălucirea soarelui singura călăuză.

Se iscălea Z. S. (XIX)

Urmare din pag. I

După primul, pahar Fănuș mi-a făcut un semn și eu am deschis geanta burdușită și am scos exemplarele mirosînd a cerneală tipografică.

I-am întins unul lui Fănuș care s-a uitat la el pe toate fețele ca și cum nu l-ar mai fi văzut pînă atunci, privindu-l extaziat ținîndu-l ridicat să-l vadă președintele cum arată.

Nu arăta rău, doar că era nițel cam mare. Stancu a mijit ochii, a privit cîteva clipe, a zîmbit și a cerut să-l vadă mai de aproape.

Și-a pus ochelarii, a cercetat atent coperta, iar a zîmbit, după care a început să-l răsfoiască metodic și cu răbdare.

Între timp, Fănuș turuia despre greutățile editării unui asemenea „cărțoi“, despre elanul cu care muncise colectivul asociației și în special subsemnatul, despre geniul de machetator a lui Pucă (el îl concepuse), care a spart toate tiparele cunoscute scoțînd un lucru absolut original, și așa mai departe.

Stancu asculta și răsfoia meticulos și eu mă rugam celui de sus să nu mai revină la copertă, dar președintele a revenit, l-a așezat în fața lui pe măsuță, ne-a indemnat să mai servim cîte un pahar zîmbind misterios.

La un moment dat și-a mutat privirile spre mine, m-a cercetat cu un soi de curiozitate amuzată și, în clipa aceea, am înțeles că văzuse ce n-aș fi vrut eu să vadă și că va spune ce n-aș fi vrut să spună.

Coperta era înțesată de poze de scriitori de toate vîrstele și genurile și sexele, arăta bine, mă inspirasem după un model străin, era prezentabilă și, într-un fel, inedită.

— Balzac, Balzac, a monologat Stancu, cine a hotărît ordinea scriitorilor de pe copertă ?

Fănuș s-a uitat la mine și m-a intrebat la rîndu-i :

— Cine-a hotărît, mă, ordinea pozelor ?

— Nimeni...

— Cum nimeni, s-a mirat prozatorul din bălțile Brăilei, ce, le-ați pus așa, cu furca ?

— Nu, prin tragere la sorți...

— Prin tragere la sorți domn Stancu, l-a asigurat Fănuș.

— Prin tragere la sorți... ! Da, da, interesant, interesant. Ca să vezi cum e cu sorții ăștia, ca să vezi... Balzac, Balzac, dumneata unde ești, unde ești că nu te găsesc.

Fănuș i-a indicat un loc cam pe la mijlocul coperții și președintele a dat din cap și-a zis un „da, da“, moale și inexpresiv. Apoi a pus degetul pe o fotografie din primul rînd, (cam a treia), fiindcă prima era chiar a sa și-a întrebat mirat :

— Cine e scriitorul ăsta, cine e ? că nu văd prea bine...

Scriitorul ăla era chiar subsemnatul care nu văzuse coperta, mai bine zis „ordinea pozelor“ de pe copertă decît în faza cînd se tipărea.

Un colaborator zelos aranjase de așa manieră „tragerea la sorți“ încît mă virise în rîndul întîi, încadrat de două glorii feminine chiar în dreapta președintelui.

— Ăla e el ! a zis Fănuș nepăsător și-a mai turnat un rînd din licoarea cu miros de ploșnițe.

— A, da, da, e chiar domnul Micu, s-a mirat Z. S. Dumneata ești, domnule Micu. Ca să vezi, ca să vezi ce noroc ai avut la tragerea la sorți.

Ai avut noroc să stai în rînd cu mine, în primul rînd și șeful dumitale, Balzac, e mai jos printre debutanți...

Am tăcut și-am sorbit preocupat din paharul care-mi înghețase în palme.

Înainte de plecare, Stancu ne-a condus pînă în hol și de acolo m-a sfătuit cu vocea sa inimitabilă :

— Domnule Micu, dacă mai scoateți și la anul un almanah și va fi tot cu tragere la sorți, te rog, te rog, mută-te dumneata în locul lui Balzac și lasă-l pe el lîngă mine...

P.S.

Rețetă estivală : (preluată după cartea „Bucătăria fără foc, regimul crud“). **Punci de cireșe.** Cireșele curățite de simburi și zdrobite cu lingura se amestecă cu fulgi de porumb și smîntînă. Se recomandă îndeosebi celor nervoși și anemici.

Salată de păpădie. Păpădia curățată și amestecată cu pătrunjel tocat, cu puțin unt sau ulei, chimen zdrobit și coji de ceapă tăiate mărunt peste care se stoarce lămîie sau mai lesne otet, dă o salată excelentă. Ajută pe cei melancolici.

În universul lui Ramuz

Sînt doar de cîteva clipe în biroul doamnei Hanna Zweifel Wutrich, secretara fundației Pro-Helvetia. Încercăm împreună să alcătuim un program pentru cele zece zile pe care le voi petrece aici. Am fost invitat să adincesc datele pe care le dețin despre marele scriitor elvețian Charles Ferdinand Ramuz, știută fiind dorința mea să-l traduc în românește.

Este evident că, ori de cîte ori se vorbește de relația Ramuz-Elveția, istoria ei interioară — în virtutea aportului ei propriu — întărește impresia că un scriitor universal atrage mai întîi atenția ca scriitor național. O lungă convorbire purtată cu domnul Gerard Buchet, președintele Fundației Ramuz, m-a ajutat să pricep mai exact cum acest mare scriitor de lîngă Lausanne vorbește desore poporul de podgoreni, mici fermieri, cărturari de țară care îi populează literatura. Sînt oameni din Vaud, munteni încăpățînați și aspri, însingurați și eficienți, modești și vitali. Ramuz, în cele aproape 20 de romane ale sale, a aruncat lumină asupra destinului lor împărțit între bucurii simple și griji apăsătoare, între sărăcie și generozitate. El i-a zugrăvit din perspectiva visului lor să-și depășească decepțiile, dramele, să fie tari, să accepte realitatea. Există sub acest raport similitudini între Ch. F. Ramuz și Mihail Sadoveanu sau Ion Agârbiceanu : cu toții iubesc natura ca încarnare a rezistenței la rău. Și fiecare în parte știe că singurătatea este o formă de protest față de frustrările civilizației burgheze.

Întîlnindu-mă cu doamna Doris Jacubec, directoarea Centrului pentru studiul literaturilor romanice, am remarcat cît de fecund poate fi dialogul continuu între literaturi. I-am semnalat cu acel prilej interesul arătat de Lucian Blaga lui Ramuz, în anii de ședere la Berna între 1927—1928 și în 1937, dialog care s-a transformat repede într-o descoperire a originalității ca element motor pentru a identifica la autorul **Vieții lui Samuel Belet** capacitatea de simbolizare. Într-una din scrisorile sale adresate lui Ion Breazu, Blaga vorbea tocmai despre această decisivă facultate de a crea panouri, imagini ale fuziunii între local (tipuri specifice) și atitudini umane de o adîncime și rodnicie ușor de recunoscut. Despre acest stil Ramuz aveam să discut în numeroase alte ocazii. Una s-a ivit curînd. La invitația lui Mousse Boulanger, președinta Uniunii Scriitorilor elvețieni, am plecat împreună în micutul și neobositul ei Renault 5, în Munții Jura. Satul spre care ne îndreptăm, ascuns între lungi șoinări împădurite, se află foarte aproape de granița cu Franța. Am trecut prin așezări ca **La côte aux fees** sau **Verrieres**, aproape niște cătune montane, unde se fabrică astăzi ceasuri extrem de fine și de unde a și plecat prima serie de ceasuri elvețiene să cucerească lumea. Firma care le desface cere lucrătorilor ei un ferm angajament de natură antialcoolică, atît de fin este travaliul depus pentru fabricarea micromecanismelor de măsurat timpul.

În satele de aici iarna durează mai bine de șapte luni. Copiii merg la școală pe schiuri, parcurg distanțe de 12-15 km pe zi. Părinții lor înfruntă și ei condiții meteorologice dificile. Au de hrănit animale, uneori blocate de abundența zăpezilor, vin și în ajutorul turiștilor în nevoie, construiesc case, drumuri, asigură buna și normala funcționare a atelierelor, rețelelor electrice, difuzării presei etc. Este iarna cu care s-a luptat mereu Ramuz, visînd ca în inimi să fie primăvară.

Umanitatea localnicilor ca substanță morală, civică, profesională și afectivă se exprimă printr-o infinitate de atribute. „Este exact ceea ce a și făcut Ramuz, cînd le-a împletit admirabil voințele într-o densitate de realități lăuntrice“, observă Mousse Boulanger, făcînd elogiul oamenilor din partea locului. Elogiu pe de-antregul meritat cum avea să-mi dovedească popasul în comuna **Les Bayards** unde Nadine Schmid își pusese la dispoziție casa pentru ca nouă artiști și artiste să expună într-o manifestare colectivă, țesături, tapiserii, emailuri, colaje, acuarele și ceramică. Nadine Schmid nu mai este o femeie tînără. Soția binecunoscutului pictor M. Lermite a rămas văduvă în urmă cu cîțiva ani. A început să coasă, să-și ofere cabana pentru ca în ambianța ei extraordinară arta să dobîndească un cămin al ei, robust la intemperii sufletești, darnic în impresii regeneratoare. La despărțire, poftit să semnez în cartea de onoare a expoziției, am îndrăznit să aștern aceste rînduri „Ce dovadă mai bună că talentul și decizia exclud stîngăcia și dezorientarea !“ La care un cunoscut ceramist, domnul Dougond, prezent la vernisaj, a exclamat încîntindu-ne „Lui Ramuz nu i-ar fi rusine cu noi“.

...Sigur, n-am să uit să evoc vizita pe care i-am făcut-o la Neuchatel domnului Gerard Buchet, președintele Fundației Ramuz, prilej cu care m-am intîlnit și cu Friedrich Dürrenmatt. N-am să uit cele două dimineți petrecute la Radio-Lausanne unde am răspuns întrebărilor lui Pierre Gaspaz pentru populara emisiune **Latitudini**, în cadrul căreia am vorbit despre cultura și literatura noastră privite din perspectiva aportului la universalitate.

Și n-am să uit, în încheiere, **last but not least**, primirea caldă pe care mi-a rezervat-o profesorul Roland Ruffieux, președintele Fundației Pro-Helvetia cînd am trecut pragul Institutului de științe sociale din Laussanne. Ca și domnul Ruffieux, care păstrează din cursul vizitei în România impresii puternice, doamna Olivieri, fiica marelui scriitor Charles Ferdinand Ramuz, ne-a dat prilejul să gîndim la sensul înalt al prieteniei. Doamna Olivieri locuiește în casa din Pully, „La Muette“ unde a trăit și lucrat Ramuz însuși. În cabinetul scriitorului, biroul, ustensilele sale pe masa de lucru și întreaga ambianță se păstrează intacte. După trecerea anilor doamna Olivieri n-a modificat decît apartamentul personal. În salonul bogat împodobit cu uleiuri și acuarele am descoperit numeroase mărturii românești. Icoane și bibelouri, scoarțe și chilimuri vorbesc despre trecerea acestei femei extrem de mobile și de temperamentul pasionat prin țara noastră. Ca soție de diplomat, a cunoscut bine România înainte de război. Își amintește că a trăit în mijlocul unor oameni deschiși, generoși, fără fanatisme, „cu acel spirit de comuniune pe care numai o lume înfrățită pașnic îl condiționează“.

Henri Zalis

REVISTA STRĂINĂ

● **MUZEUL GERMAN DE ȘTIINȚE NATURALE** și tehnice din München a sărbătorit, de curînd, cea de a 50-a aniversare a bibliotecii sale, care cuprinde astăzi peste 650 000 de volume și alte cîteva mii de piese și documente în colecția ce constituie, după aprecierile specialiștilor, una dintre cele mai importante arhive ale literaturii și documentației tehnice și științifice din Republica Federală Germania. Biblioteca a fost deschisă cu 145 000 de lucrări și 18 000 de periodice în colecția sa, fiind de atunci un centru indispensabil pentru documentarea elevilor, studenților, a specialiștilor și a publicului larg. Celebrind această venerabilă instituție, Karl Stankiewitz scrie în **Algemeine Zeitung Mainz** : „Numărul manuscriselor și al documentelor adunate în bibliotecă este deja peste 20 000 și mai multe mii dintre ele nu sînt încă studiate din punct de vedere științific. În jur de 10 000 de cărți intră în fișier în fiecare an. 124 de editori s-au angajat prin contract să doneze toate noile ediții ale lucrărilor științifice și tehnice. 1 600 de reviste și periodice specializate sînt în mod obișnuit puse la dispoziția publicului“.

● **PREMIUL PĂCII** al Librăriilor germane a fost decernat istoricului american George F. Kennan. Această distincție recompensează o personalitate ce a participat activ la viața istorică a ultimelor decenii pe planeta noastră, fiind unul dintre principalii autori ai cîtorva dintre documentele fundamentale ce marchează turnurile ideologice ale lumii occidentale. Premiul german este foarte prestigios, fiind decernat unor personalități de prim plan ale lumii contemporane.

● **SUBSTANȚIALE CRONICI** au fost consacrate unei expoziții de artă mexicană ce cuprinde lucrările monumentale cele mai cunoscute, de la Rivera la David Alvaro Siqueiros. Cronica lui Jurgen Beckelmann conchide : „O artă care se vrea politică nu este întotdeauna agreabilă. Mai ales atunci cînd este însoțită de dilatantism estetic. Dar nu despre asta este vorba aici. Pictorii mexicani sînt cu toții niște artiști de talent, care-și cunosc bine meseria. Unele picturi de Rivera, care ornamentează plafoanele, te fac chiar să visezi la frescele lui Tiepolo, care se găsesc la castelul din Würzburg. O comparație valabilă, cu toată deosebirea de idei și intenții“. O consacrare mai pregnantă a marilor virtuți artistice ale artei monumentale din Mexic ar fi imposibilă, avînd în vedere prestigiul absolut de care se bucură pictura italiană a Renașterii. Cu toate acestea, atributele lui Beckelmann nu au fost controversate de către nici un alt cronicar.

● **ULTIMA CARTE** a lui Maurice Blanchot, „L'Ecriture du dessastre“ se bucură în continuare de o presă foarte favorabilă. Continuînd pe linia dezvoltată în eseurile anterioare, formulînd noi ipoteze referitoare la scriitura fragmentară, marele eseist francez problematizează însăși poziția omului care se exprimă în scris, prin dubla artă a aforismului și aluziilor, cum spune Edouard Maurot-Sir Continuîndu-și ideea, recenzentul scrie : „Stilul fragmentar se deschide în analize fascinante și uluitoare de sinonime și antonime, toate împreună experimentînd limbajul la granițele sale ultime, adică în infinitatea lui. Dacă există un scop ultim al acestei cărți, care este desigur cea mai importantă dintre cele scrise de Blanchot și foarte probabil cea mai importantă a generației actuale, cu adevărat semnificativ între toate eseurile este cel consacrat naturii sau denaturării limbajului, bazîndu-se pe „cufundarea în adîncuri“ a acestui limbaj, în însuși actul scrisului, astfel încît mișcarea semiotică de dincolo de sens este în același timp o mișcare în interiorul său“.

● **PROFESORUL** Alexandru Baramidze, una dintre cele mai mari personalități intelectuale ale Georgiei sovietice a împlinit 80 de ani, fiind celebrat de întreaga presă culturală din lume. Mediatorul pe care îl consacră Rosemarie Kieffer îl descrie în acești termeni : „El a asigurat georgienilor din Uniunea Sovietică prezența continuă a unui spirit, a unui suflet colectiv care vine către ei dintr-un trecut minunat și prestigios, pentru a-i conduce în direcția unui viitor prosper și fidel, în domeniul eticii și esteticii, al acelei nobleți care imoregnează gîndirea georgiană, așa cum s-a manifestat ea din Evul mediu încoace, mai ales în poemul eroic al lui Șota Rustaveli, **Viteazul în piele de tigru**“.

● **PREMIUL BÜCHNER** a fost atribuit cu titlu postum marelui dramaturg și romancier german Peter Weiss, autorul celebrei piese „Marat-Sade“. Începînd din 1939, cunoscutul scriitor a trăit în exil în Suedia, făcîndu-se cunoscut îndeosebi din anul 1964, cu piesa sa de teatru total“, montată la teatrul Schiller din Berlinul de Vest. Cunoscut mai înainte ca romancier, autor al unor cărți provocatoare, punînd în discuție însăși fundamentele morale ale societății occidentale de azi, Peter Weiss a fost un autor controversat, a cărui contribuție în literatura germană este considerată a fi esențială.

dumitru d. ifrim

Adevărata iubire

Cleliei Byzantion

Să ucizi
Fiecare zi
Și nepăsarea să colereze
abrajii dolofani
ai amurgului

Iar steaua
— Numai ea asemenea păsterului —
din orbita inimii
care-n lumina zilei se pustiise
apare
Dezleagă-o să se ridice

Însoțitoarea singurătății
ce atît de rar dar fără patimă
pe alegi îi inspiră !

II

Lîngă ceva mișcător
numai bratele inimii
...Cu degete de iubire
vor culege fărîmele

Dar cine să le înlănțuie
dacă ecoul ce vine de dincolo
de munte s-a spart
și coșul pieptului mă doare
ca o orbită preaspătă !

III

Pe lespede numai capul
...Nu lăsa mingîierea
să-și afle culcușul...

Trupul pe oase
camea pierdută
Și lîngă stea
Tîmpla tăcută !

IV

Zvăpăiate
Numai aurora și primăvara
și vara...

Și toamna și iarna

Roata amurgului...

Zvăpăiată în sine
patima duhului
steaua !

V

Condorii amurgului
...Pe ce creste sorb
orbitoarea zăpadă ? —
Diafană, strălimpede...

De sudoarea înaintării
se umezesc gîndurile
le apucă frigurile

Și-n urmă condorii
condorii majestuoși ai amurgului
ațiță cu țurțuri
jarul edincului ! —

VI

Să stringi în brațe
iubita,
— Închisoare dorită —

Să parți în brațe
pruncul

Stringînd, ca un avar,
adevărata iubire.

Poem

Memei

Mai așteaptă, mai ai răbdare
Se va face curînd
Și curînd voi alerga cu o floare
Pe calea ta singerînd

Mai așteaptă, mai ai răbdare
Te voi întîlni în curînd
Și-ți voi aduce în dar o floare
Pe care o știu crescîndu-ți în gînd

Mai așteaptă, mai ai răbdare
Lumea nu piere nicicum, nicicînd
Voi veni în curînd cu o floare
Și vom adormi îmbrățișînd

m a p a m o n d

POEZIE IRAKIANĂ contemporană

ABD AL-WAHHAB AL-BAYATI

Pămînt bun

În satul meu copiii cîntă — paparude —
Pămîntului venirea ploii ca lăstunii.
Mîngîie primăvara viața cu mîini ude
Și-o poartă-n brațe pe poteca lunii.

O, picătură de balsam, o, strună de mătase
Pe panta munților Hamrin, zeiță, vrajă sfîntă,
Nopțile iernii triste copii cu fețe trase
Le sparg în strigăte de dincolo de nori
Desculți și goi sub ploi zburdind și cîntă.
Îmi amintești de vremea cînd hoinăream în cete,
De ochiul pompierului, încete
Îmi amintești puhoaie
De-nfometați scurmînd țărîna, ploaie
Ce semeni bucuria
Cu zorile în codrul de jugastru.
Colibele noastre dansează în piclă.
Sub jocul albastru
Aprinse chiar și pietrele se-ndoaie
S-aducă ploaie
Cu zorile în codrul de jugastru.

În satul meu copiii cîntă — paparude —
Pămîntului venirea ploii ca lăstunii.
Mîngîie primăvara viața cu mîini ude
Și-o poartă-n brațe pe poteca lunii.

Luna din Șiraz

Îmi rănesc inima, adăp din ea poezia,
o nestemată lucește
în albia fluviului uman, zboară fluturi roșii,
se naște
din cîntu-mi : o femeie purtînd o lună din Șiraz în spic
de aur împletit, în ochii ei arde mierea
pădurilor și tristețea focului veșnic, aripi îi creso
în noapte, și zboară să trezească soarele adormit în
boabele de sudoare sclipind pe fruntea
îndrăgostitului, în tristețea
culorilor ascunse în pinze : o femeie purtînd o lună
de Șiraz, în noapte zboară, îmi biruie somnul, inima mi-o rănește
adapă din sîngele ei poezia, ei mă închin :
văd cetăți
înecate în albia fluviului ce curge din ochii-i, lucește vraja
mierii : ucide pe cine se-apropie sau se uită
sau înoată contra curgerii
: văd toate femeile lumii în una născută din cîntu-mi.
O stăpînesc, ea mi-e casă, ei mă închin, strig în fața
nopții dar aripa mi se frînge peste culorile ascunse
în pinze.
îmi desfac aripile și zbor la ea în miezul
nopții s-o văd
adormită visînd luna verde-a Șirazului de-asupra porților
de piatră plîngînd, atîrnată de crengile grădinii ei și rămasă singură
adorînd-o : ce-a fost va mai fi : viața mi-a fost pe pămînt
absență și prezență pline de singurătate, plecare, umbrele morților
fii, o, tu cupă — obraz de zmeură roșie și trandafiri
albi de munte : merindea-mi în pribegia aceasta, fii :
ultim surghiun și patrie : ei să mă-nchin, în ea să trăiesc și să mor.

mistuie focul — focul și se stinge tristețea
îndrăgostiților plecați
în Sahara iubirii și rămîne Șirazul
și rămînem să mergem în
noapte spre el : arzînd în focul veșnic al tristeții, ne cresc
aripi în zori, și zburăm, iar pînă sosesc călăreții
în el, îl stăpînim, ne e casă : ne-ntoarcem

m-au găsit la izvoarele luminii ucis, pe gură cu zmeură
roșie și trandafiri albi de munte vopsit și aripa-mi
sădită-n lumină

În românește de Ilie Bădicuț

Don Băncilă : „Forme"

BADR SAKIR AL-SAYYAB

Elegie pentru Garcia Lorca

În inima sa arde
focul din care se hrănesc pătimașii,
și apa în infernul său dă-n clocot
purificînd, revărsîndu-se, pămîntul de rău.
Pupilele sale urzesc o velă de foc
contopind firele de pe fusele ploii,
din ochi ce scînteiază,
din piepturi de mame ce-alăptează,
din cuțite ce stîrcoară dulceața fructelor,
din cuțite de moase ce taie buricul
și din cuțite de războinici ce sperie razele luminii.

E o velă jilavă ca luna,
dură ca stînca,
iute ca privirea.
verde ca primăvara,
și roșie, vopsită cu sînge-ntunecos,
ca și cum ar fi o bărcuță de copil
ce rupe o carte ca să umple riul
cu bărcuțe de hîrtie
ca și cum ar fi vela lui Columb în valuri furibunde,
ca și cum ar fi soarta.

În românește de Geo Vasile

POEZIE IORDANIANĂ contemporană

ISA AL-NAURI

Puritate

Pe ochi lumină-mi curge și în suflet
Un cer de bucurii și pur albastru.
Deșertul spaimei își oprește spaima
La mine, spinii vieții nu m-ating.
De ce-aș fi trist ? Mi-e visul plin de astăzi
Și-avîntul nalt — bogat și plin de zboruri.
De ce-aș fi trist ?

Pe drum de noapte-mi rîde primăvara,
Poteca mea exală dulci miresme.
Credința mea a-nvins himera tristă,
Cu zîmbetu-mi am șters atîtea lacrimi.
De ce-aș fi trist ? Îmi cresc doar flori în cale,
Port bucuria prunciler în suflet.
De ce-aș fi trist ?

Tot — limpezime, puritate, zîmbet
Sînt viața mea, grădina-mi n-are spini.
Deschis-am inima spre zări senine —
Iubirea și credința-mi sînt mai pure.
De ce-aș fi trist ? Să vremuiască vremea,
De nedreptate nu mă tem în viață.
De ce-aș fi trist ?

Satul meu primăvara

E satul meu o frescă în proaspătă găteală,
Zugravul primăverii i-adaugă splendoare,
Din vălul adierii zefirilor — odoare
Își pune fără seamăn, hlamidă și beteală.
În el trăiește viața un vis mirific trează —
Prunc fascinat de basme cu ochi deschiși visează.
Piraiele se-ngină fugind de pe coline,
Livezile îmbracă în verde coaste line.
Și păsările : iată sînt muzici pentru nunți —
Îmbătă cu cîntarea cîmpii și dealuri, munți.
De jos și bucurie se-nalță-acum cîntare,
Umplînd grădini în floare divina îmbătare.
Stau viețele în soare — mirese visătoare.
Domnițe mlădioase în straie de sărbătoare
Și șoapte își adie. În timp ce raza dulce
Pe trupuri moleșite vrea ochi flămînzi să culce.
Iar apele-n vîlcele sălțînd sprintar rîd ierbii
Și unde reci adapă ogoarele și cerbii.
Copaci și flori în ele privesc și se răsfîring
Cu frumusețea vie și gingașă din cîng.
Cleștarul ce transpare cu fețe răcoroase
Cuprinde-n el grădina cu crengile umbroase.
Fac florile pe maluri sfioasă plecăciune —
Spre cer, în dulci miresme, înaltă rugăciune :
„Stăpîn al frumuseții și-al primăverii rege,
Fă primăvara timpul etern ce nu se trece !
Fa-i bucuria vieții, iubirea-n ea se naște,
În ea-neolțește dorul și setea de-a cunoaște.
Fa-i poezia mare ce naște poezie
În sufletul ce-o poartă în el cu frenezie.
E zîmbet ce-nflorește pe fața luminoasă,
Și face omenirea să fie mai frumoasă ;
Ea sufletelor triste le dă aripi să zboare,
Le scapă de povară a primăverii boare.
Spre zorii primăverii toți oamenii se-avîntă
Lucrarea să-ți adore — desăvîrșirea sfîntă".

În românește de Ilie Bădicuț

Orchestra zorilor

În satul meu nu se crapă de ziuă
pînă ce coco-ul nu-ngăduie să se ivească zorii.

Cîntă din toată puterea strigînd
Cucurigu ! și dintr-odată zorii se ivesc.
Satul își desface pleoapele
întîmpinînd viața pentru o nouă zi.
Iar acel cor al satului
interpretînd aceeași melodie de la întemeiere,
începe să-și repete cîntecele :
măgărușul se-arată, îi urmează mielul,
iar cîinele apare cu-un somnoros lătrat,
vițelul scoate un muget necăjit,
iar pasărea-și revarsă ale sale triluri
ofrandă nașterii luminii.
mai dulci decît toți psalmii și poezia.

Soarele și luna

Soarele deasupra satului meu
dimineața sau în asfințit
nu e-ntrecut în frumusețe
de nimic niciodată.
Este ca un suris din răsărit
pînă-n apusul ce-l culcă ;
risipește cu razele sale
în sat, lumină și mireasmă.
Iar luna plină...
Nu există pe lume
o lună plină ca cea din satul meu.
A creat-o pentru el dinadins Dumnezeu
și i-a dat frumusețea.
Deasupra cerului său se înaltă
ca un bulgăre de aur.
Ca și cum ar surîde copiilor
în timp ce se joacă.

În românește de Geo Vasile

DIN CULISELE CELUI DE-AL III-LEA REICH

Cîntăreții triști din Nürnberg

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Scena goală. Decorurile ridicate. Culisele dezvăluite. Măștile smulse. Mistificarea tragi-comediei fasciste este iluzorie. Chiar și în „neo", epilogul nu mai poate schimba trama piesei jucate. „Finita la comedia !" avea să se pronunțe la Nürnberg, după un proces ce depășea imaginația kafkiană.

...În acest Nürnberg, atît de calm, de pitoresc, de așezat, oraș de o cuceritoare cumsecădenie și de o irezistibilă ospitalitate bavareză. Orașul lui Albrecht Dürer și al celebrelor creioane „Faber Castel". Al renumitelor aparate electronice „Siemens" și al aspirinelor „Bayer". Un oraș cu dureri de cap, cu o închisoare monument și cu un tribunal celebru. Datorită acestui tribunal, mai mult decît datorită virtuților sale istorice legate de casa memorială Dürer, de bătrînul castel Kaiserburg și de cele două catedrale gotice — Sebalduskirche și Lorenzkirche — Nürnbergul și-a cîștigat o nejinduită faimă mondială. Iubitorii de muzică clasică îl știau după opera lui Richard Wagner „Maeștrii cîntăreți din Nürnberg". Cînd Dürer desena aici „Cavalerul, moartea și diavolul", nu bănuia că fantomele întruchipărilor plăsmuite de el vor reînvia cîndva pentru a bîntui pe străzile Nürnbergului. Adevăratul „Crepuscul al zeilor" de Wagner aici avea să se consume...

Fusese fieful lui Hitler, orașul megalomanicelor congrese anuale fasciste și al marilor montări butaforice din apogeul celui de-al III-lea Reich. Cînd s-a căutat un oraș capabil să găzduiască procesul, englezii au propus Münchenul. Sovieticii vedeau marea judecată desfășurîndu-se la Londra sau la Berlin. Întrebîndu-l pe generalul Lucius Clay, abia instalat guvernator-adjunct al zonei americane de ocupație, dacă știe vreun oraș german care să dispună de o mare sală de tribunal, de o închisoare și de spații de cazare corespunzătoare pentru juriști și gazetari, judecătorul Robert Houghwout Jackson a primit răspunsul așteptat : „Palatul de justiție din Nürnberg este practic intact".

Locul a fost acceptat. Cu privire la judecată, între „cei trei mari" — Stalin, Roosevelt și Churchill — se consumaseră polemici tăioase, se încrucișaseră replici vehemente, se rostiseră propuneri extremiste, pe care istoria n-avea să le dezvălui decît sumar, la 25 de ani după pronunțarea sentinței. Alte detalii legate de acest teribil proces nu vor fi cunoscute decît atunci cînd se vor împlini 50 de ani, și apoi, 75 de ani de la încheierea lui. Așa s-a instaurat „cutuma" în scrierea istoriei. Adevărul să se servească că cu porțioara. Cîte una, la fiecare sfert de veac. Întregul nu va fi cunoscut decît în anul 2011, adică atunci cînd o nouă generație, „detașată total" de eveniment, va putea afla ultimele „amănunte". Noi sîntem generația „de mijloc". Știm ceva mai puțin decît știau protagoniștii acțiunii desfășurată la Nürnberg, și ceva mai mult decît afla atunci opinia publică mondială, căreia ziarele i-au servit la începutul procesului primele pagini în întregime, apoi, pe măsură ce timpul trecea, doar două-trei coloane în paginile de interior, pentru ca, treptat, relatările de la „procesul secolului" să capete un loc din ce în ce mai periferic, pînă la rostirea sentinței, cînd evenimentul a revenit din nou în fruntea marilor cotidiene.

Se producea însă un lucru fără precedent în istorie. Pentru prima oară, autorii unui genocid de proporții internaționale erau trimiși pe banca acuzaților drept criminali de război". După încheierea păcii din 1918, se încercase condamnarea cîtorva vinovați de declanșarea marii conflagrații, dar judecata nu s-a ținut și ei n-au ispășit nici o pedeapsă.

Acum, răspunderea pentru gravele culpe comise împotriva umanității nu mai puteau fi eludate. Celor ce aveau să ia loc în boxa acuzaților nu le venea însă să creadă că ar fi putut exista pe lume vreun tribunal care să-i poată condamna. Mai tîrziu, s-a aflat că mult timp a circulat în înaltele sfere politice ale aliaților propunerea lui Alain Dulles, ca acuzaților să li se aplice „precedentul napoleonian" adică acestia să fie adunați laolaltă și surghiuniți pe o insulă pustie, sub pază severă, unde să rămînă în totală izolare pînă la sfîrșitul zilelor lor. Ce insulă ? Unde ? Deocamdată, „insula" lor, păstrată sub cel mai strict secret, se află „undeva în Europa", mai exact, în stațiunea balneară Mondorf, lîngă Luxemburg, în „Grand Hotel", loc de lux, unde deținuții de pe prima listă a acuzaților duceau o viață care nu se asemăna cîtuși de puțin cu aceea dintr-o adevărată închisoare. Erau 21. Lipseau încă doi, Himmler și Bormann. Primul, deghizat, cu mustața rasă și cu un ochi „de linoleum", ca piratii, fusese prins într-un grup de ciraci ai săi, care încercau să-și croiască drum spre occident. N-a rezistat tentației vedetiste. Și-a declarat singur identitatea. Dezbrăcat de hainele sale și îmbrăcat într-o uniformă englezească — din teama să nu fi ascuns prin vreo cusătură otrava —, i-a fost adus un dentist care să-i controleze dantura. Atunci, fostul Reichsführer SS, marele potentat al tuturor lagărelor de exterminare fasciste a scrîșnit din dinți strîngîndu-și fălcile cu toată puterea. Imediat a căzut ca trăsnit la pămînt. O fiolă minusculă cu cianură de potasiu îi fusese montată sub o punte dentară. Cu toate spălăturile stomacale administrate prompt, n-a mai putut fi salvat pentru a fi trimis pe banca acuzaților, și apoi, la streang... Bormann, în schimb, dispăruse fără urmă. Pînă prin 1970 s-a crezut că ar mai trăi, ascuns undeva, într-una din numeroasele colonii germane din America Latină.

Vedeta de la „Grand Hotel", din Mondorf, era Göring. Morfinoman invederat, acesta trecea printr-o cură obligatorie de dezintoxicare, ceea ce l-a făcut să piardă cam 40 de kilograme din greutatea mătăhăloasei sale făpturi, recăpătîndu-și, în schimb, acuitatea de spirit, verva și tupeul. Timpul cît a vorbit la proces, singur, căutînd să „justifice" injustificabilul, a însumat 216 ore, adică, în total, 9 zile și 9 nopți în șir.

Printre cele dezvăluite la 25 de ani de la procesul din Nürnberg a fost și consensul celor trei mari, obținut, în principiu, încă din timpul conferințelor de la Teheran și Ialta, cu privire la modul cum avea să se desfășoare judecata. S-au făcut cunoscute pozițiile extremiste (Stalin și Churchill) și intransigența lui Roosevelt. În orice caz, „cei trei", cărora li s-a adăugat curînd al patrulea „mare" — De Gaulle —, nu se gîndeau la nici un „precedent napoleonian". Problema pusă în dispută privea amploarea procesului și procedura lui. Temerile erau legate de ceea ce puteau dezvălui acuzații în timpul apărării lor. Evident, primul lot nu era singurul. Nürnbergul n-avea decît să deschidă precedentul pentru alte procese, de o anvergură judiciară mai mică, dar nu mai puțin necesare.

Deocamdată, încă din timpul instrucției judiciare de la Mondorf, se adunase o adevărată „Himalaia" de hîrtoage. Sute de tone de documente descoperite de genești prin cele mai bizare locuri, îndeosebi prin minele de sare părăsite, se adunau, completînd o nebănuită față a birocrației fasciste. Acel „Gründlichkeit", mania de a face totul temeinic, de a pune pe hîrtie, cu minuțiozitate, fiecare amănunt, se întorcea acum împotriva protagoniștilor sistemului. „Actul de acuzare — avea să declare Jackson — nu conține un singur punct care să nu-și găsească oglinda în documente, note personale de-ale inculpaților, articole de ziar sau dispoziții. De altfel, pentru asta, țin să le mulțumesc celor ce vor fi judecați : punînd pe hîrtie cele mai mărunte idei și planuri de-ale lor, ne-au facilitat în bună măsură munca !".

La 20 noiembrie 1945, ora zece și trei minute, în sala aceasta din palatul de justiție din Nürnberg, în fața asistenței s-a auzit strigătul grefierului : „Domnilor, Curtea !"

Printre cei 250 de ziariști se aflau Ilia Ehrenburg și John Dos Passos...

Balcanice

PETRE M. ANDREEVSKI

Secerișul

Două armii din priviri se măsoară
Mai prejos nu se lasă nici una

Fiecare soldat al celei dintîi
A luat în mînă luna cea nouă
Celorlalți nimic nu le-a mai rămas
Nici măcar unde să fugă

Astfel celor mai mulți dintre ei
Li s-au amestecat pînă și umbrele

Deasupră-le roiuri soiare
Le cîntă văratece imnuri
(Pînă la ceruri dogorește pămîntul —
Duceți izvorul în aluaturi)

Două armii se luptă
Cea mai mică învinge

În românește de Dumitru M. Ion

SPORT

Tună sub arborii vechi

De două zile stau cu ochii în soare și cu macii la genunchi și-nghit cu lăcomie știri care-mi dovedesc că El Mundial '82 își rupe osile. Mi se pare că lumea fotbalului cunoaște cele mai neașteptate convulsii revoluționare. Marii stăpîni își fac bagajele și coboară în subsolul evului mediu, cei considerați pînă nu demult proletarii jocului cu balonul rotund înaltă furtuni de cretă roșie de-a lungul peninsulei iberice. E frumos. Ca să fiu sincer, (și sper că mi se îngăduie), mă cam săturasem de zîmbetul de superioritate pe care-l afișa pe cărți poștale ilustrate și pe tot soiul de reclame contigentul de milionari care se duce să ia loc în rînd cu toți muritorii. Sînt prin vocație și de profesie un tip căruia nu-i place să ia fruntea bucatelor și cînd văd că zeii trăind opulent numai de pe urma picioarelor își string catrafusele și se retrag în zdrențele amintirii mi se umple paharul cu vin păstrat în pahar, fulgerat și dau mîna cu toți copacii, inclusiv cu cei smulși din rădăcini și purtați de-a latul șoselelor de un scurt și viguros uragan ce s-a abătut, luni după amiază, asupra Brăilei. Eram acolo și petreceam fericit întoarcerea clipelor din copilărie, căci are dreptate fiul marelui Caragiale, sînt unele seri care se întorc din trecut. Aceleia nu-i lipseau decît călciiele și umerii mei costelivi ca să fie cu aproape cincizeci de ani mai tînără.

Marile răsturnări fac să apară sub policandre palida față a mirării. La sfîrșitul meciului Belgia — Argentina, cîștigat de diavolii roșii după o luptă epuizantă, în care am văzut înflorind visele și murind și apoi iar înviind drumurile ospețelor din marii flamanzi, am respirat adîncurile tainei în care se păstrează legea compensației. Ea sună simplu : cine fură va plăti. Argentina furase, la ea acasă, titlul de campioană mondială și plătea scump. Pînă în seara zilei de 13 iunie fusesem înjunghiat în toate simțurile cu numele lui Maradona. Nu se potrivește decît pe jumătate cîntecelor cu care a fost lansat. De la el și pînă la Pele e o cale de două continente vinate cu prăștia, nu cu tunul. Punctul lui de explozie e demarajul, dar asta s-a mai văzut chiar și prin multe mănăstiri din Europa, după zece metri seacă și nu rămîne din el decît albia unui pîriu umflat cu vorbe. Să-mi fie iertat, el nu e decît bocancul de pe un picior al regelui (probabil cel mai scump din toate timpurile dacă mă gîndesc că o echipă spaniolă a aruncat pe el opt milioane de dolari), jucătorul din echipa Argentinei care-mi luminează ochii și-și dăruiește marele talent spectacolului, dar în primul rînd formației sale, e Ardiles. Maradona e un mit cu nasturii descuși și nimic mai mult. Nasturii ! ați văzut ce nebunie. La Barcelona au fost desemnați (într-o cafenea, n-am nici o îndoială !) și campionii mondiali la fotbalul cu nasturi. Trebuie să propunem pentru viitoarea ediție și jocul cu chibriturile, cel care, la Mogoșoaia, e cunoscut sub numele de Adis-Abeba iar la Brăila sub numele de Alice-Agiga și două baterii frapante. Bănuiesc, dar n-am curajul să pariez, că aici am putea ocupa unul din primele trei locuri, mai ales că nu avem o federație și nici nu ne trebuie.

Extravagențele de orice fel scot din sărite. Cînd am văzut că jucătorul vest-german Breitner și-a ras barba în public, contra a cîteva sute de mii de mărci, am zis că s-a urcat prețul unui spectacol cu măscărici. El și echipa lui pierduseră Cupa campionilor europeni. Văzusem meciul și gălăgiosul (pe atunci) bărbos trebuia amendat pentru joc prost și vorbă multă în fața camerelor de televiziune. Pe urmă, el și echipa R.F.G. au pierdut meciul cu Algeria. M-am simțit răzbunat împotriva grandomaniei și a surîsului de logodnică din lumea trupului încălzit în vizoane. Vest-germanii se înăbușă într-o mănușă veche, iar brazilienii trec granița umilinței ajutați de un arbitru spaniol, Lamo Castillo, pe care toată lumea îl declară hoțul hoților.

Malul Atlanticului spaniol tremură : cei neștiuți, cei ținuți la margine incendiază acum patimile. Nu cred că vor cîștiga, cei prea bogați sau prea puternici prin tradiție sînt prea orgoliosi ca să lase să treacă gloria în mîini tinere și nechibzuite în clipele de fericire. Dar ceva scutură durabil, de acum înainte, trunchiul conservator din marele imperiu al fotbalului : un mormăit jignit care se va preschimba în tunet. Cine să-l oprească ?

Fănuș Neagu

REPERE

NUVELE BULGĂREȘTI

Am mai avut prilejul să consemnăm în acest loc marea eflorescență a literaturilor așa-zis marginale, fenomen ce caracterizează experiența romanescă și poezia unor popoare cu limbi de circulație restrînsă, ce nu sînt însă mai puțin interesante din punctul de vedere al gamei de umanitate și al adîncimii investigației pe care le propun cititorului. În acest context, am considerat eronată atitudinea ce tinde să neglijeze proza și poezia atît de semnificativă a unor popoare balcanice, tot mai cunoscute la noi datorită eforturilor unor traducători cu frumoasă ținută și, în același timp, constanți în fidelitatea lor față de valorile mai puțin spectaculoase, dar autentice. Este și cazul lui Valentin Deșliu, despre care de asemenea am mai scris, autor, împreună cu Mihaela Deșliu, al recentei versiuni din nuvelistica scriitorului bulgar Ștefan Mokrev. Este remarcabilă la prozatorul bulgar amploarea realității, după cum interesul său pentru umanitatea „mică", pentru gesturile aparent nesemnificative, evidențiază intensitatea unei vieți ce devine excepțională în paginile nuvelelor sale, — toate acestea constituind punctul de plecare al unei nuvelistici demnă de tot interesul. Din punctul de vedere al preocupărilor noastre, obsedați în ultimii ani mai mult de romanul eseistic și de proza speculativă, pare semnificativ să observăm că viața glorioasă a poporului se împărtășește mai ales din caracteristicile comune, din ceea ce Nathalie Sarraute numea : „banalitatea vieții", pe care o studia în cazul lui Tolstoi. Este vorba de aspecte cu valoare episodică, adică fragmente de viață, scoase din curgerea obișnuită a realității, primind, în acest fel, o intensitate și o pregnanță neobișnuită în gros-plan. Termenul, împrumutat din cinematografie, nu trebuie să ne inducă în eroare, deoarece tehnica episodului a fost remarcată încă din antichitate, Aristotel îi acorda o importanță deosebită în toate formele de expresie artistică. Ștefan Mokrev surprinde momente din viața unor oameni umili, scurte intruziuni în existențe „mici", care primesc o lumină aparte prin trăirile lor de-o clipă. Gustul nuvelistului pentru circumstanță este alteori depășit de observația generală, cum se întîmplă în excepționala nuvelă „Zvonul" unde populismul atît de caracteristic acestui tip de scriitor este depășit de un realism fundamental, o formă de observație sublimată în meditație asupra caracteristicilor umanității elementare. Colectivitatea devine în acest caz abuzivă pînă la crimă, executată însă prin mecanismele acelea subtile care o transformă pînă la urmă, în mod paradoxal, în opinie publică, așa-zicînd, adică forma aceea de birfă insuportabilă din comunitățile restrînse. De altfel, trebuie observat că în general Mokrev nu este foarte îngăduitor față de lumea pe care o descrie. Atașamentul său nu-i împinge niciodată să glorifice virtuțile abstracte ale lumii pe care o celebrează. Remarcabile sînt și textele inspirate „din lumea celor care nu cuvîntă", cum ar spune un scriitor român de demult. O tehnică a detaliului, finețea și reticența cu care avansează ipoteze privind reacțiile viețuitoarelor sînt frapante și constituie o lectură atractivă. Dar textul cel mai amplu ca semnificație este totuși cel care dă titlul culegerii. Un romantism de formulă desuetă, cu situații neverosimile în construcția intrigii și cu psihologie sumară, construită pe trăsături dominante, este metamorfozat de scriitor într-o povestire incitantă, o formă de meditație asupra vieții. Miracolul se produce prin tonul îngăduitor al scriitorului față de umanitatea sa, prin sentimentul acela cuceritor de apropiere față de lumea cea mai diversă. În total, o lecție onestă de literatură, o dovadă că proza trebuie să cultive diversitatea existenței, să-și deschidă gama preocupărilor și să nu uite că amănuntele sînt uneori cele care fac interesul mare al literaturii.

Aurel-Dragoș Munteanu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII